

EL LÈXIC DE *LA PUNYALADA* DE MARIÀ VAYREDA

TREBALL FINAL DE GRAU REALITZAT PER: JÚLIA GRABOLEDA
REYES

Tutor: Joan Ferrer Costa

Grau en Llengua i Literatura Catalanes

Facultat de Lletres- Universitat de Girona

Curs 2020-2021

SUMARI

1.	PRÒLEG.....	3
2.	MARIÀ VAYREDA.....	5
2.1	BIOGRAFIA I OBRA.....	5
2.2	LA LLENGUA DEL SEGLE XIX.....	7
2.2.1	CONTEXT.....	7
2.2.2	IDEES LINGÜÍSTIQUES.....	9
2.3	<i>LA PUNYALADA</i>	12
2.3.1	EDICIÓ DE <i>LA PUNYALADA</i>	14
2.3.2	LA LLENGUA DE <i>LA PUNYALADA</i>	16
2.3.2.1	LÈXIC.....	16
2.3.2.1.1	FRASEOLOGIA.....	18
2.3.2.1.2	TOPONIMIA.....	19
2.3.2.1.3	PERSONATGES.....	20
3.	BUIDATGE LÈXIC.....	22
4.	FRASES FETES.....	93
5.	COROL·LARI.....	104
6.	FONTS BIBLIOGRÀFIQUES I DE CONSULTA.....	105

1. PRÒLEG

La llengua que parlem ens identifica com a persones i reflecteix la nostra cultura, la manera de fer i la nostra essència. Considero que tinc la sort d’haver nascut a la Garrotxa, concretament, a un poble de la Vall d’en Bas anomenat Joanetes. Crec que visc en un lloc privilegiat tant pel paisatge com pel lèxic. La meua comarca és definida com a “Terra aspra, trencada, de mala petja”.¹ Està formada per rius, valls, boscos, poblets que conserven l’essència rural i és una terra de volcans. Tanmateix, destaca el genuí parlar de la Garrotxa, ja que en aquesta zona es posen en relleu les particularitats lingüístiques respecte a la resta del català oriental. El garrotxí pertany al subdialecte del català septentrional de transició i és característic pel lèxic amb paraules tan pròpies com *surni*, *suet*, *ansat*, *estar estaiat* o *estar cofat*.

L’objectiu d’aquest treball ha estat l’elaboració de l’estudi lexicogràfic de *La punyalada* de Marià Vayreda a partir de l’edició que en va fer Antònia Tayadella. Marià Vayreda fou un escriptor olotí i ha estat un referent per la història de la literatura catalana, un testimoni de la llengua del segle XIX i del llenguatge muntanyenc de la Garrotxa.

El treball s’estructura de la següent manera: en primer lloc, faig una introducció de l’autor i de la seva trajectòria; en segon lloc, ofereixo una pinzellada de la llengua del segle XIX. Tot seguit, escric un apartat dedicat a *La punyalada*, a l’edició de l’obra i a la llengua. A continuació, hi trobem el cos central del treball que consisteix en el buidatge lèxic de la novel·la. Finalment, el corol·lari en el qual es farà una reflexió final per concloure el món literari de Vayreda. I per últim, les fonts bibliogràfiques i de consulta.

El buidatge lèxic està constituït per les paraules cercades i aquestes estan ressaltades en negreta. Tot seguit, en cursiva, s’esmenta la categoria gramatical i després hi trobem la definició extreta de diferents diccionaris. Entre parèntesis i amb majúscula està especificada l’abreviatura de la font de consulta i, per acabar, una citació extreta de l’obra en el qual hi ha el mot de recerca i, finalment, el capítol i la pàgina on es troba en la novel·la.

Per a l’elaboració del treball, primerament, vaig fer una lectura minuciosa de la novel·la marcant-ne els fenòmens lingüístics característics i vaig cercar les paraules al *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) i al *Diccionari de la llengua catalana* de l’Institut d’Estudis Catalans (DIEC2). Tanmateix, vaig fer recerca de les frases fetes al *Diccionari de sinònims i*

---

¹ *Diccionari de la llengua catalana* de l’IEC. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans. [versió 2019 en línia]. <https://dlc.iec.cat>

frases fetes de Maria Teresa Espinal (DSFF). Així mateix, per fer l'estudi de la biografia i de l'obra de l'escriptor m'he basat en enciclopèdies, manuals, llibres i pàgines web diverses.

Cal que digui que la realització d'aquest Treball de Final de Grau m'ha enriquit molt personalment i que, per a mi, ha estat un honor fer recerca del lèxic de Vayreda perquè he pogut conèixer mots característics de la meua comarca i de l'època de l'escriptor. A més, voldria finalitzar aquest apartat fent un agraïment a la meua família, a en Pol pel seu suport incondicional i, especialment, al meu tutor, al Dr. Joan Ferrer i Costa per la seva dedicació i afabilitat a l'hora d'ajudar-me a escollir el tema, per guiar-me i aconsellar-me en cada decisió. T'agraïxo molt que ens hagi tramès el teu amor per la llengua i que sempre hagi volgut compartir el que saps amb els qui hem tingut el goig de poder-te escoltar.

2. MARIÀ VAYREDA

2.1 BIOGRAFIA I OBRA

Marià Vayreda i Vila va néixer el 14 d'octubre de 1853 a Olot (la Garrotxa). És un dels escriptors catalans més rellevants del tombant del segle XIX al XX.

Era fill d'una família de la noblesa rural catalana. Els seus progenitors, Francesc Vayreda i Busquets i Rosa Vila i Galí, van tenir set fills dels quals van adquirir més renom Joaquim, com a pintor, i Estanislau, com a botànic i farmacèutic. Van créixer en un ambient familiar ideològicament conservador, políticament carlista i favorable a les arts.

La revolució de setembre de 1868 li impedeix accedir a la Universitat a Barcelona i, conseqüentment, inicia els seus estudis a l'Escola de Dibuix d'Olot. A disset anys s'incorpora a l'exèrcit carlí. Després de combatre a la Tercera Guerra Carlina (1872-1876), s'exilia a Seta, ja que el seu germà Joaquim Vayreda vivia allà perquè havien llogat un taller amb el pintor Josep Berga i Boix. Posteriorment, va viure dos anys a París on es va formar i treballar amb l'artista Jean-Léon Gerôme. De 1876 a 1879 va estudiar dibuix i pintura a Barcelona. A vint-i-cinc anys, es va instal·lar a Olot, la seva ciutat natal, on va fundar amb el seu germà Joaquim i Josep Berga "El Arte Cristiano", un taller d'imatgeria religiosa. L'obra pictòrica de Marià Vayreda mostra interès pels quadres de gènere i les figures humanes.

El 1883 es va casar amb Pilar Aulet. En aquesta època, abandona gradualment la pintura a conseqüència del seu escàs èxit. Paral·lelament es comença a interessar per la literatura i a participar en l'ambient cultural olotí. Tanmateix, va ser director de *L'Olotí*, portaveu del Centre Catalanista i va impulsar la creació del Certamen Literari d'Olot.

Vayreda s'inicia al món de l'escriptura a través de la narrativa breu. Va escriure vint-i-set narracions breus publicades a *L'Olotí*, *La Renaixensa*, *Sanxh Nova* i *La Veu de Catalunya*. Aquestes narracions són molt diverses i són composicions modestes en comparació a les novel·les posteriors. Per exemple, "Lo bes de la mort", "Cuento del xai perdut" i "La Mundeta" segueixen el model folklòric de l'apòleg. "L'àvia Tita", "La nit de Nadal" i "Trista" són rondalles sentimentals romàntiques. "La feta del senyor Xerapi", "Lo fadrister" i "Una vetllada cursi" són narracions més de caire costumista. En els contes de Vayreda hi ha una tendència a l'exemplaritat i la seva intenció és alligonar a través de les

anècdotes tractades. Alguns exemples són “Peripècies d’un paisatgista en busca de son ideal”(1896) o “Història casolana” (1890).

Malgrat tot, s’ha realitzat una revaloració de la prosa breu de l’autor, ja que hi ha un conjunt de relats que s’allunyen d’aquests patrons descrits (CALDERER, 2004; TAYADELLA, 2004b). Se n’han assenyalat tres: “La fi del Renegat”, “El roure dels penjats. Conte fantàstic” i “L’afusellat”. Aquests tres s’inclouen en l’òrbita de *La punyalada*. També s’hi podria afegir “La Margarideta”.

“La fi del Renegat” (1891) és una narració moral en la qual es recrea un ambient, un paisatge. “El roure dels penjats” (1891) explica una llegenda que va succeir fa dos-cents anys basada en set bandolers anomenats “els set pecats capitals” que devastaven la comarca de Collsacabra, eren sorpresos pels pagesos i, posteriorment, penjats a les branques d’un roure. Aquest conte és el record de la salvatgeria del bandolerisme català i, per tant, en aquest moment ja ens trobem amb l’ideari que formarà part de *La punyalada*. Finalment, “L’afusellat” és un conte no datat i pòstum que presenta molts paral·lelismes amb *La punyalada*: la relació entre els amics i enemics, l’anàlisi psicològica que desenvolupa la bogeria i la visió de la naturalesa.

El 1898 publica *Records de la darrera carlinada*, una proposta novel·lística on l’escriptor transmet la seva experiència com a voluntari a la Tercera Guerra Carlina. A partir d’aquesta obra comença a ser apreciat com un dels millors narradors del moment. Aquest mateix any farà de jurat a certàmens literaris i el 1899 el premiaran als Jocs Florals. El 1900 publica *Sang nova*, una novel·la meditada en què mostra el seu ideari d’acció catalanista. Busquets i Punset (1900) manifestava a *Joventut* que Vayreda era el “primer novel·lista del renaixement” (CASSANY, 2018: 554) i Moliné i Brasés (1903) va definir *Sang nova* a *La Renaixensa* com la “novel·la nacional de Catalunya” (CASSANY, 2018: 554). Finalment, publica *La punyalada* (1903-1904).

Entre 1898 i 1903 es produeix la disputa sobre quin ha de ser el paper del catalanisme a Espanya durant la Restauració borbònica. L’escriptor basa la seva obra literària en un fil conductor en el qual els personatges es plantegen preguntes i dubtes que neixen amb les tensions i inseguretats de la societat moderna, d’una societat que pateix canvis constants. Aquestes sorgeixen del procés de formació d’un estat liberal a partir del centralisme polític, de la igualtat lingüística i cultural i, sobretot, de la fixació d’unes regles que tenen com a problema cabdal la inserció de Catalunya a l’Espanya i l’Europa modernes.

L'olotí publica bona part de la seva obra en el replantejament d'aquest encaix i en l'anomenada "febre d'or", una crisi econòmica europea.

És important destacar que l'autor experimenta una evolució des del pensament carlista al nacionalista. Dit en altres paraules, Vayreda es decanta cap al nacionalisme, sense deixar de banda els seus ideals carlistes. Tanmateix, també se l'ha de relacionar amb la doctrina regionalista, ja que creia que a partir de la defensa de la religió, la terra i la tradició es podria recatalanitzar la societat.

A continuació, he trobat oportú adjuntar un fragment de Margarida Casacuberta on explica la seva trajectòria:

La trajectòria vital de Marian Vayreda es pot interpretar com un viatge d'iniciació, d'aprenentatge, que comença el 1853 i s'acaba al cap de cinquanta anys, el 1903 en el moment precís en què el jove que havia començat buscant la seva identitat com a voluntari de l'exèrcit carlí ha trobat finalment el seu lloc en el món com a home, com a artista i com a intel·lectual, després d'un complex i conflictiu procés ideològic, polític i personal que el pintor, empresari i escriptor olotí convertirà en matèria literària a partir de 1898, moment en què comença a trobar la seva veu pròpia. Aquesta trajectòria es projecta en els diversos articles i narracions breus publicats a la premsa catalanista a partir del començament de la dècada dels noranta del segle XIX i, sobretot, culmina en les tres novel·les que va escriure sota formes narratives diverses però perfectament complementàries entre, aproximadament, 1896 i la seva mort prematura: *Records de la darrera carlinada* (1898), *Sang nova* (1900) i *La punyalada* (1903-1904) (p. 9).²

2.2 LA LLENGUA DEL SEGLE XIX

2.2.1 CONTEXT

La història de la llengua catalana entre 1833 i 1906 és un període agitat amb molts canvis. En aquesta època, entre els enfrontaments socials i els canvis polítics en l'Estat espanyol, s'estableixen les bases polítiques, socials, culturals i econòmiques de l'Espanya actual, amb tendència centralista. Podem distingir dues etapes dins d'aquest període: la primera, entre 1833 i 1874, en què s'estableix el regnat d'Isabel II i el d'Amadeu de Savoia i succeeix la Primera República; la segona, entre 1875 i 1906 en què es consolida la Restauració.

---

² M. CASACUBERTA. *Sang nova, de Marian Vayreda: novel·la 'muntanyenca' i 'nacional de Catalunya'*, . Girona: Diputació de Girona, 2017.

Des d'una perspectiva cultural, el 1833 i el 1906 són anys rellevants per dos esdeveniments simbòlics. El primer és la data de redacció de l'oda "La Pàtria", de Bonaventura Carles Aribau, considerada el principi de la Renaixença literària. El segon és la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, en què es va reclamar el retorn de la llengua pròpia en la cultura moderna i es va establir una codificació sistemàtica per aquesta.

L'estat modern defensarà la persecució del català en els usos públics. El centralisme i unitarisme de l'Estat, la mobilitat social, l'increment demogràfic i l'augment de la comunicació escrita són els factors que accentuaran el francès i el castellà en els usos formals públics, sobretot a les zones urbanes. En la segona meitat del segle XIX s'impulsa un procés de substitució lingüística en les ciutats principals, ja que alguns grups de la burgesia mitjana adopten el castellà com símbol de distinció social. S'havien castellanitzat les classes altes i els intel·lectuals havien augmentat la desconfiança cap a la pròpia llengua considerant-la inferior respecte la castellana. No obstant això, aquest fenomen no va afectar les classes populars de manera directa perquè aquestes desconeixien el castellà i continuaven comunicant-se en català. Generalment, aquesta substitució encara no afectava l'àmbit privat. Per aquest motiu, aquest era el principi d'una societat monolingüe a una de diglòssica.

Per tant, la comunicació social en aquest període és variada. En la distribució diglòssica coexisteixen el català i el castellà o bé el francès. A més, s'elaboren nivells de producció literària i codis culturals diferents en la llengua dominada i en les dominants. En l'àmbit jurídicopolític, científic i socioeconòmic s'empra el castellà o el francès. No obstant això, es recorre al català en la producció simbòlica, tant en l'alta cultura com a la tradició popular, tant en la literatura d'entreteniment com en la cultura de masses.

Els homes de la Renaixença van recuperar la llengua per a ús literari, però encara tenien una mentalitat diglòssica, ja que empraven el català només en poesia i la correspondència entre ells era en castellà. Van crear un model literari que es basava en els clàssics medievals, arcaïtzant i allunyat de la llengua del carrer. Tanmateix, la literatura que van construir va esdevenir una literatura elitista; malgrat tot, va servir per establir les bases necessàries per a recuperar els diversos gèneres. Altrament, això va ser possible gràcies a la literatura de tradició popular que havia anat subsistint tot i l'empobriment de la llengua. La Renaixença va evolucionar d'un moviment de recuperació de la *llengua dels avis* a un

sentiment que unia *llengua* i *pàtria*, el qual va ajudar a la modernització i a la notorietat de la literatura en català.

Cal remarcar que els precursors de la Renaixença no volien alterar la relació diglòssica entre el català i castellà o francès. Va caldre esperar que es consumés la ruptura amb la crisi colonial de 1898. La classe política espanyola va promoure el discurs espanyolista unitarista. Conseqüentment va causar la politització de l'ideari renaixentista burgès, que ja havia plantejat Valentí Almirall. Contràriament, les classes dominants de les Illes Balears, del País Valencià i el Rosselló es van adherir als estats espanyols i francès i van impulsar la castellanització i la francesització, respectivament.

A principis del segle XX, el catalanisme conservador va comptar amb un gran suport social. L'origen del catalanisme polític va anar aparellat al voltant de la llengua com a factor fonamental d'identitat col·lectiva. La Renaixença culturalista s'havia transformat en el catalanisme polític contemporani.

2.2.2 IDEES LINGÜÍSTIQUES

Al llarg del segle XIX s'elaboren diversos diccionaris, la majoria d'aquests es dirigeixen a l'ensenyament del francès o del castellà. Són obres amb una perspectiva diglòssica del català i mancades de rigor filològic. Aquestes evidencien la desconfiança de la llengua per una gran part dels intel·lectuals catalans.

En aquest període s'inclou l'any 1839 *l'Ensayo de un diccionario valenciano-castellano* de Lluís Lamarca, el 1851 el *Diccionario valenciano-castellano* de Josep Escrig i el 1891 el *Novísimo diccionario general valenciano-castellano* de Joaquim Martí Gadea. Per tant, les propostes de normativització gramatical es condensen a la *Gramàtica valenciana popular* (1894) de Josep Nebot i Pérez la qual fomenta solucions lingüístiques castellanitzades.

A les Illes Balears, fins a mitjans del segle XIX, el principal intent gramatical i lexicogràfic correspon a Joan Josep Amengual (1793-1876), l'autor d'una *Gramàtica de la llengua mallorquina* (1835) i d'un *Diccionario mallorquín-castellano-latín* (1841-1878). No obstant això, les aportacions més rellevants i amb una visió unitària de la llengua són de Marià Aguiló (1825-1897) i de Tomàs Forteza (1838-1898). Aguiló, als Jocs Florals de Barcelona de 1862, defensa la llengua catalana. Tanmateix, va orientar les inquietuds literàries de

Vicent Wenceslau Querol i de Teodor Llorente quan exercia de bibliotecari a la Universitat de València (1858-1861) perquè els va recolzar a escriure en la seva llengua materna.

Querol, influït per Aguiló, va publicar el seu primer poemari *Rimes catalanes* (1877). La tasca d'Aguiló fou molt elogiada: va refer un *Catálogo de obras en lengua catalana impresas del 1474 hasta 1860* i va reunir materials lèxics que es van publicar al *Diccionario Aguiló* (1915-1934) per Pompeu Fabra. Per altra part, Tomàs Forteza va escriure una *Gramàtica catalana* que es va publicar el 1915.

Un altre diccionari a destacar és el *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana i llatina* (1839-1864) de Pere Labèrnia el qual està elaborat amb principis renaixentistes i criteris científics. Encara que no van ser publicats al segle XX, cal incloure el treball lexicogràfic del rossellonès Julià Bernat Alart (1824-1880), el mallorquí Marià Aguiló i el barceloní Josep Balari i Jovany (1844-1904), els quals van reunir materials de la llengua clàssica que van contribuir a la fixació del català modern.

A l'últim terç del segle XIX, encara que hi havia una persecució política i una supremacia de concepcions diglòssiques, anava en augment l'interès per la fixació de l'ortografia catalana perquè era necessari estendre'n l'ús en molts sectors de la vida social. Les publicacions periòdiques reclamaven la necessitat de normativitzar l'ortografia. A partir de 1860, l'aparició del teatre culte i, sobretot, de la premsa en català, van contribuir en el debat públic sobre els problemes que comportava l'establiment d'una llengua literària pels usos cultes i la fixació ortograficogramatical.

Sense tenir uns criteris clars, la polèmica per saber quin model s'havia de codificar la llengua es va organitzar en dues propostes contràries: per una banda, els que eren partidaris d'un "català acadèmic", pres de la tradició literària que es basaven en textos medievals i, d'altra banda, hi havia els partidaris del "català que ara es parla" amb autors rellevants com Serafí Pitarra que creien que no era necessari establir una llengua literària comuna, ja que s'allunyaria de la realitat del poble i seria artificiosa. No obstant això, volien que els textos reflectissin les particularitats regionals i acceptaven les interferències lingüístiques.

Com s'ha esmentat, durant aquests anys es van elaborar moltes gramàtiques i ortografies, però cap va aconseguir l'acceptació majoritària d'escriptors i de filòlegs. L'any

1880, Francesc Mateu, davant el desgavell ortogràfic del moment deia: “*que cadascú escriga com vulga [...] La uniformitat seria avui pobresa, mesquindat i falta de conviccions pròpies*”.³

Marià Vayreda a la *Carta desclosa a Enric Batlló*, afirmava que era més primordial la revisió del lèxic, corromput pels castellanismes en la llengua literària, que no pas l'aplicació d'unes normes ortogràfiques:

I no és perquè manquin gramàtiques, unes més apreciades que altres, sinó que llurs autors, si bé d'acord en el fonamental, en l'accidental llauran cada u pel seu cantó i els escriptors fan el mateix, havent-n'hi molts que la gramàtica els fa més nosa que servei [...]. Les lleis de la gramàtica, mentre tradueixin l'esperit de la llengua, res té a veure que marxin en desacord en casos determinats.⁴

Respecte al model literari, la novel·la havia de mantenir formes pròximes a la llengua parlada si es volia conservar la versemblança. En autors com Marià Vayreda, escriptor proper a la literatura realista i de formació fonamentalment castellana, l'afectava de manera directa l'empobriment de la llengua parlada.

És rellevant destacar que ningú no reconeixia una autoritat lingüística inqüestionable que fixés l'arbitratge gramatical i la fixació lingüística. Cap de les institucions de Catalunya amb una influència sobre la minoria erudita (la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona, el Consistori dels Jocs Florals i l'Acadèmia de Llengua Catalana) van aconseguir establir les regles ortogràfiques corresponents.

L'any 1890, davant aquesta anarquia ortogràfica i la progressiva castellanització de la llengua literària, s'iniciava la campanya de la revista *L'avenç*, amb erudits com Jaume Massó, Ramon Casas, Pompeu Fabra, etc. Era la primera vegada que es plantejava el problema de l'ortografia amb criteris actuals i científics. La campanya no va tenir gaire èxit, no obstant això, va contribuir a iniciar el camí que culminaria amb la normativa del 1913.

El 1906, Fabra va participar en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, presidit pel mossèn Antoni Maria Alcover (1862-1932), en el qual va tenir una transcendència notable, tant en una reivindicació sociopolítica de la llengua com en la normativització ortogràfica.

Així doncs, el català d'aquesta època està fragmentat administrativament i mancat de referents socials i institucionals. Tanmateix, aquest accentua el procés de dialectalització i consolida algunes característiques que havien aparegut anteriorment. A més, la pressió

³ M. VAYREDA (1993). *La punyalada* (edició a cura de Jaume Vila). Barcelona. Barcanova, p. 26

⁴ M. VAYREDA (1993). *La punyalada* (edició a cura de Jaume Vila). Barcelona. Barcanova, p. 26

imposada per l'Estat en l'administració pública, l'eclosió de la premsa, les conseqüències de l'escolarització obligatòria i el procés d'urbanització van afavorir la divulgació de les llengües de l'Estat i, consegüentment les interferències lingüístiques, concretament en la sintaxi i el lèxic. D'altra banda, s'accentua el contrast entre els parlars urbans i el conservadorisme dels parlars rurals, sobretot en la morfologia i el lèxic.

2.3 *LA PUNYALADA*

La punyalada és l'obra més cèlebre de l'autor, una de les més reeixides de la literatura catalana contemporània i un dels grans referents del realisme literari.

Aquesta novel·la es va començar a redactar entre 1901 i 1902. No obstant això, l'autor pràcticament la va deixar sense revisar a causa de la seva mort prematura el 6 de febrer de 1903. Pòstumament, l'obra va aparèixer per fascicles a *Il·lustració Catalana*, el setmanari de Francesc Matheu amb il·lustracions de Josep Berga i Boix i del seu fill Josep Berga i Boada. L'any següent, el 1904, es va publicar per primera vegada en volum quasi al final de l'anomenada època prefabiana.

Des del punt de vista històric, pertany a la novel·la naturalista i ruralista. Es basa en una ideologia i estètica que es fonamenta en una "visió pairalista del món rural" (TERRADES 1987:388-397) i caracteritzada pels interessos del carlisme. Es formula a través de la novel·la històrica, l'autobiografia, la literatura costumista i la novel·la d'aventures.

Fent referència al context, està ambientada a la comarca de la Garrotxa i als pobles veïns a mitjans del segle XIX durant l'època de les guerres carlines. *La punyalada* mostra una zona de muntanya feréstega, afligida després de les guerres carlines i dels bandolers que van envair les terres a través dels seus crims cruels. És una història que explica la vida dels pagesos de muntanya que vivien preocupats pels bandolers, lladres i trabucaires que formaven part de l'exèrcit carlí. L'autor tracta aquest tema perquè, després de la Primera Guerra Carlina, hi havia bandolers que no eren carlins i es feien passar per ells. A Vayreda aquest fet no el deixava indiferent i va tenir la necessitat d'escriure una obra en la qual es mostrés l'origen dels trabucaires i es deixés constància que eren figures negatives. El segle XIX amb el Romanticisme apareix el personatge del bandit, el personatge del rebel.

És una novel·la de muntanya que narra la història de l'Albert, l'Ivo i la Coralí, un triangle amorós apassionant i complicat. A continuació, he trobat oportú adjuntar l'argument detallat a la *Història de la literatura catalana*:

«La punyalada» presenta, en principi, una història de passions desfermades i ferotges, articulada al voltant d'una estructura triangular de personatges, entre els quals s'estableixen una sèrie de relacions d'atracció i de rebuig: al centre, l'Albert Barnals—«El Picolí», dèbil de caràcter, ple de contradiccions, escindit entre dues naturaleses enfrontades que remetent al Bé i al Mal, pols en els quals se situen, respectivament, la Coralí i l'Ivo «L'Esparver». Fins al capítol XII, es van descabdellant bàsicament un seguit de situacions d'amor i d'odi: l'Albert, enamorat de la Coralí, acut a l'Aplec de Sant Aniol amb la intenció de declarar-se a la noia; però el que fins llavors havia considerat amic seu i per qui se sent fortament atret, l'Ivo, esdevé el seu rival. Quan, finalment, l'Albert i la Coralí estan a punt de casar-se, l'Ivo, que ha esdevingut capítost dels trabucaires, assalt el m., mata el pare de la Coralí i rapta la noia.

A partir d'aquests fets esfereïdors es traça a la novel·la un doble itinerari: un d'exterior que suporta el pes de la ficció, protagonitzat pels personatges que, juntament amb l'Albert, es dediquen a la persecució dels trabucaires —el Pep, el Rafel, l'Arbós, etc.— i que, havent assolit moments de cert alè èpic, acaba amb l'extermini d'aquests; i un viatge interior de l'Albert a l'encalç d'ell mateix que, forçosament, ha de passar per la resolució del conflicte entre les seves dues naturaleses. A mida que avança la novel·la, el maniqueisme inicial és dut amb encert al terreny de l'ambigüitat i, així, la Coralí, mirall de virtut, és alhora capaç de crueltat—barreja de coloma i de serpent— i l'Ivo, dominant, cínic i agressiu, és també l'home fort, l'heroi llegendari mitificat, de fesomia romàntica.

Si el primer itinerari dona lloc a una novel·la d'aventures que té, però un rerefons històric concret—el de les lluites dels habitants de l'Alta Garrotxa contra els trabucaires a la primera meitat dels anys quaranta del segle passat—, el segon s'endinsa en l'àmbit de la introspecció del protagonista, dut al llindar de la bogeria amb autèntica mà esquerra d'escriptor (p. 536-538).⁵

Vayreda treu el que porta dins i expressa l'experiència de la guerra i de l'autorecerca. La història no vol relatar tant l'anècdota amorosa de l'Albert i la Coralí emmarcada en el context del bandolerisme, sinó que vol evocar un tràgic episodi de la història del país a partir d'un testimoni que va viure una dramàtica història d'amor a conseqüència d'aquells fets.

Amb aquesta obra, es fa una transició entre l'estil vuitcentista i l'eclosió d'un modernisme català. Es fa un tractament del psicologisme, ja que *La punyalada* és una història narrada en primera persona que ofereix una impressió directa al lector de la degradació psicològica del protagonista. És una novel·la basada en la idea de la corrupció i,

⁵ A. TAYADELLA. *La novel·la realista*, dins M. RIQUER, A. COMAS, J. MOLAS, *Història de la literatura catalana*, vol. VII (ed. Ariel), Barcelona 1986, pàg. 536-538.

conseqüentment, en la de la salvació. Albert Bardals, el jo narrador, no explica una experiència, sinó que s'explora, i s'endinsa en ell mateix per trobar-se i definir-se a favor i en contra dels altres, és a dir, a favor i en contra de l'Ivo, el bandoler, i a favor i en contra de la Coralí. Es troba entre el bé i el mal. En *La punyalada*, l'Albert experimenta un camí iniciàtic. Al principi es caracteritza per ser un home innocent, treballador, fidel i amb poca iniciativa, no obstant això, començarà aquest camí. L'Albert viu una decepció i, finalment, experimenta la bogeria.

La importància de l'obra és deguda a la complexitat dels seus plantejaments i el tractament de la bogeria. Vayreda transmet aquest fenomen com un neguit interior. Per primera vegada es realitza una interiorització de la bogeria. *La punyalada* presenta un món de maldat que importuna Albert Bardals, tot disminuint la seva lucidesa mental i destruint les persones més properes a ell.

El relat èpic es basa sobre l'experiència directa i ofereix detallisme i veracitat no només amb la vida social, sinó que també amb la visió d'un món a través del paisatge. Per tant, en la novel·la es mostra la transcendència de l'ésser humà i la complexitat psicològica. Al voltant es tracten els temes de l'amor, la follia, la vida a la muntanya, el desig, la idealització del paisatge, etc.

Albert Bardals experimenta un conflicte personal i l'expressa a través d'un procés psicològic. El relat està dividit en dos plans: l'èpic (extern) i el psicològic (intern). S'aborda un conflicte moral de dimensió col·lectiva i històrica. D'aquesta manera, *La punyalada* constituiria una al·legoria moral, és a dir, una al·legoria d'una societat que ha perdut el nord, d'un món abandonat a la violència i corrupció.

2.3.1 EDICIÓ DE *LA PUNYALADA*

Per realitzar l'estudi lexicogràfic, com s'ha esmentat en la introducció, m'he basat en l'edició de *La punyalada* a cura d'Antònia Tayadella (2004).⁶ Les edicions que s'havien fet anteriorment reproduïen la de Francesc Matheu (1904) que, encara que seguís els textos

---

⁶ M. VAYREDA . *La punyalada* [a cura d'Antònia Tayadella]. Barcelona: Proa, 2004.

que es conservaven de Vayreda, hi va introduir criteris lingüístics personals que modificaven els originals sense que l'autor hagués pogut aprovar-ho.

L'edició que va utilitzar Tayadella està confeccionada agafant com a textos base els mateixos que Francesc Matheu havia pres de referència a l'hora d'elaborar la de 1904. Malgrat tot, ens presenta un text fidel a la voluntat estilística i lingüística de Vayreda. Els criteris d'edició emprats es basen en el respecte del text de l'autor i l'objectiu és que fos llegible i entenedor per al lector actual.

La present edició adapta el text a la normativa ortogràfica actual, però respectant les particularitats sintàctiques, fonètiques, morfològiques i lèxiques de l'original. No obstant això, aquesta tasca no resulta gens senzilla. En primer lloc, perquè l'ortografia vuitcentista i, concretament, la de Vayreda és molt vacil·lant, ja que està constituïda per un sistema ortogràfic confús comparant-ho amb escriptors com ara Verdager. Cal tenir en compte que els autors d'aquesta època patien les interferències lingüístiques i el desordre característic d'una llengua que encara no era normativitzada. En segon lloc, per la inexistència d'un consens prou coherent que expliqui com s'han d'editar els autors contemporanis precedents a la publicació de les *Normes ortogràfiques* de Fabra per part de l'IEC (1913). Per tant, no hi ha un model científic d'edició en els escrits d'autors com Marià Vayreda.

En aquesta edició de *La punyalada*, quan es presenten vacil·lacions en un mot concret, Tayadella ha optat per escollir la més freqüent en l'autor, malgrat tot no sempre és la més propera a la normativa. És important remarcar que la pretensió d'aquesta edició era que el lector pogués llegir un text prefabricat amb comoditat.

Pel que fa a les qüestions formals, va regularitzar la puntuació, l'accentuació, l'ús de minúscules i majúscules i l'apostrofació. Tanmateix, va regularitzar la grafia dels mots, excepte la que l'autor utilitzava de manera sistemàtica. L'editora va mantenir *aixís* i *casi* en lloc de *així* i *quasi*. Va respectar formes com “*aub*”, “*au*cell”, “*an*bredes” i no *alba*, *ocell* i *arbredes*. De la mateixa manera que “*gotlles*”, “*agoit*”, “*gorir*” i “*jonoll*” en comptes de *guatlles*, *d'agnait*, *guarir* i *genoll*. No obstant això, va grafiar mots com: *augment*, *transcendental* i *subministrar*. A més, va procurar desestimar les formes arcaïtzants i les va ortografiar segons la normativa actual. Alguns exemples són: *l'avantatge* i no la forma *la vantatja* o *sagnar* i no la forma *sangnar*.

Tayadella es va decantar per l'ús de les consonants geminades *l·l* i *mm*; malgrat tot, respecta mots com *ignocent*, *ignocència*. Així mateix, transcriu la forma de la preposició *ab* per *amb* i *bont* per *on*. Cal fer esment que també va mantenir les formes ioditzades pròpies de la parla de l'autor, alguns exemples són: *esquifinyai*, *xuia*, *corregai*, *podai* i derivats de sol com *solei* i *soleia*.

Convé destacar que Tayadella respecta la essa sonora fricativa perquè era la pronúncia usual en temps de l'autor, alguns exemples són: *synetisar*, *organisió*, *paralisió*, *exteriorisió*, *paralisar*, *tranqui·lisar*, *inutilisar*, entre altres. No obstant això, la reforma prefabiana va passar tots aquests mots a africats, és a dir, amb la grafia *tʃ* en els sufixos *-itzar*/*-ització*, per aquest motiu, conseqüentment, va tenir la pronúncia africada actual.

2.3.2 LA LLENGUA DE LA PUNYALADA

2.3.2.1 LÈXIC

El lèxic era una veritable dèria de Marià Vayreda i així es demostra a *La punyalada* amb la seva gran riquesa. Vayreda destaca per la seva profunditat de contemplació. L'escriptor escull un lèxic exuberant, utilitza la llengua col·loquial i expressions locals. Alguns autors consideraven que la seva llengua era massa selvàtica, per d'altres era dialectal i els editors consideraven que la sintaxi era castellana.

L'escriptor Narcís Oller també va elogiar-lo en una carta a Víctor Català en un moment en què va patir una crisi creativa: "*El ric vocabulari que vostè, en Ruyra i en Marian Vayreda acabaven d'aportar a la nostra literatura, em feia veure la pobresa del meu, [...]*".

Pel que fa als articles, Vayreda empra l'article *lo*: "*sabia de lo que era capaç*" (p. 47), "*que al molí hi arribaria de sobres i fins a casa també, en prova de lo qual, fent un esforç sobrehumà, vaig posar-me dret*" (p. 76); "*a vegades lo que un creu millor afermat falleix primer*" (p.138). També utilitza els possessius *mon* i *son*: "*per sa sang freda, per son laconisme irònic i per son atreviment, els desmuntava tot sovint, i com era prou ben musculat i fornit i no s'hi pensava gaire en reforçar sos arguments o argücies amb sa força bruta [...]*" (p. 25). A més, usa formes com *a mi propi* o *a si pròpia*: "*Allavors me parlava a mi mateix, procurant convence'm a mi propi de que no era pas mon destí morir colltrencat com una cabra*" (p. 147).

En el buidatge lèxic es pot contemplar que molts mots que hi apareixen són propis de la Garrotxa, d'Olot o de les comarques veïnes i és que la màgia de la literatura de l'autor és que a través de les paraules transmet el llenguatge propi dels garrotxins, concretament dels olotins. Alguns exemples que apareixen en l'estudi lexicogràfic són: *aclatar*, *afofolar*, *afrau*, *aglanat*, *agombolar*, *aixanés*, *alçapremar*, *amollegar*, *artigaire*, *balafi*, *ballaruga*, *baucis*, *bleixar*, *borraina*, entre altres.

Des d'una visió actual, la novel·la abastaria dos subdialectes del català oriental: el rossellonès i el català septentrional de transició. De tots dos n'inclou tots els registres lingüístics, des dels més cultes als més dialectals, tanmateix es presencien gal·licismes (*souhaiter le bonheur*, *tante*) (p. 90), llatinismes "*Requiescat in pace*" (p. 141) i castellanismes. Alguns exemples de castellanismes que conté la novel·la són: *apuro*, *carència*, *coro*, *descaro*, *disfrutar*, *ditxa*, *embustero*, *entontiment*, *escabullir-se*, *ganància*, *garbo*, *gènere*, *hassanya*, *inquina*, *lograr*, entre altres. A més, apareix també una cançó en castellà (p.168):

“Si Zurbarano murió fusilado,
No murió como vil y traïdor,
Que murió con la espalda en la mano
Defendiendo la Constitución.”

Cal destacar també la utilització dels adjectius. L'escriptor realitza descripcions detallades dels personatges o dels indrets on succeeixen els fets narrats:

Amb sa casa fresca i roja com una maduixa, son mocador de seda moradenc creuat sobre el pit i els rinxos del color de l'ala del corb, coberts com tota ella, pel polsim de la farina, tament semblava una borraina besada per la gelada del matí (p. 31)

Anàvem els dos al cap de la filera; ella davant meu, amb el cap alt, lluint la immaculada còfia que, tapant-li el monyo, deixava escapar entorn de son front, com raigs de flames, les crespades badies de sa cabellera negra; un mocador de coloraines, cobrint-li coll i pit, li queia sobre el gipó de vellut negre, de sota quals faldonets ne rajava la sobrefalda blava, trossada fins arran dels jonolls i apuntada al darrere, deixant al descobert la faldilla de vions vermells [...] (p. 42)

Tanmateix, a conseqüència de la falta de normativització de la llengua catalana del moment, apareixen molts adjectius que haurien d'estar en masculí, però Vayreda empra la forma en femení per la concordança del substantiu que qualifica. Com per exemple: "*la força passiva de sa mola pesanta*", "*amb força capaça d'atuir un bou*" (p. 67), "*i les folles remors de ma sang bullenta*" (p. 77).

2.3.2.1.1 FRASEOLOGIA

És important posar en relleu l'ús de les frases fetes de la novel·la. La fraseologia aporta aspectes fonamentals de la consciència i l'ús social dels parlants. Precisament, el narrador en el pròleg de *La punyalada* explica que la seva voluntat era recollir locucions, rondalles, llegendes, cançons i mots:

Trecava per damunt de clapisses de pedra cantelluda i sollevadissa i, escalant espadats i xaragalls, furgava i recossiava coves i tutes perdudes entre la malesa, en busca de records i relíquies de llurs passats habitants, visitava masies i barraques de carboners, recollint cançons i llegendes, romanços i rondalles, tot pescant al vol locucions i mots especialíssims d'aquell terror que talment sembla abandonat de la má de Déu (pág. 4).⁷

Com hem pogut veure, la fraseologia literària popular és important en l'obra. El discurs costumista se situa en la relació entre el llenguatge oral i l'escriptura. La novel·la està caracteritzada per l'oralitat, el popularisme i la dialectalitat. El registre utilitzat té un comportament utilitari, ja que serveix per recuperar el parlar "autèntic" de la Catalunya passada i rural, de la catalanitat ruralista.

Per tant, *La punyalada* és una demostració de la memòria social en l'àmbit català.

En el buidatge de les frases fetes s'ha inclòs les que es trobaven en el *Diccionari de sinònims de frases fetes* de M. Teresa Espinal (DSFF). No obstant això, n'hi ha d'autèntiques com les següents que demostren el parlar genuí de l'autor:

« Allarga més el que xiula que el que piula » (*Pròleg*, p. 4)

« Mireu el gatamaula; ell que em deia que em malfiés de l'Esparver! Jo crec que tan res bo sou l'un com l'altre. Feu com el sant Crist d'Albanyà i el dimoni de Fontfreda, que tots dos són d'una mateixa fusta » (p. 43)

«Jurem no deixà'l de petja i enastà'l com una guilla a la mòlta de la pallerà per a què els corbs se n'afartin» (p.101)

«Aixís, per lo menos m'hauria estalviat de passar-me la joventut glatint rosegons i guaitant el rascle» (p. 176)

«Tiraves per ase i acabes boig » (p. 176)

---

⁷ M. VAYREDA. *La punyalada* [a cura d' A. TAYADELLA]. Barcelona: Proa, 2004.

2.3.2.1.2 TOPONIMIA

Un altre aspecte a destacar és la toponímia. Es descriuen i es nombren tant les comarques on succeeix l'acció, com els pobles d'on provenen els personatges o bé els indrets que es contempen des dels llocs elevats. Es fa referència a la zona de la Garrotxa, del Rosselló, de l'Alt Empordà, el Conflent, Vallespir i el Capcir.

Tayadella quan va fer l'edició dels topònims es va atènyer a les grafies oficials. A més, en la novel·la no només apareixen pobles sinó que també orònims –noms de coves, canals, etc; hidrònims– noms de rius, torrents, rierals, etc.–indrets de vegetació i, finalment, masies, molins, camins, santuaris, etc.

Vayreda converteix L'Alta G., la Garrotxa Oriental, els afraus, les muntanyes i les tutes en un personatge més del llibre. L'autor fa una descripció extraordinària, variada i acurada de la natura garrotxina. El paisatge és el símbol de l'ànima dels personatges. Quan l'Albert està desesperat, la natura és més fosca i ombrívola. Descriu el paisatge de la Garrotxa com a feréstec i grandios. A *La punyalada*, la naturalesa esdevé tràgica, feréstega i fantàstica i assoleix una dimensió fotogràficament realista (TAYADELLA 2004:182).

El pròleg comença amb la descripció de la Garrotxa i el seu entorn des d'una visió panoràmica. En alguns aspectes es podria relacionar amb *L'Atlàntica* i *Canigó* de Verdager. Es podria dir que en aquest inici predomina la melangia de l'antiga Catalunya.

Dalt del puig de Bassegoda, com posat exprés per a confort de l'excursionista afadigat, hi ha un canapè de blaníssima herba i sòlid respallier de pedra [...]. A sol ixent, les terres baixes de la Mare de Déu del Mont, emboscades fins a sota les calisses de sa carena nua; més ençà, el pic de Tossa; i més ençà encara, Lliurona, rònega i perduda entre els alzinars; el rieral del Borró tallat a pic, la serra de Banyadors i les negres pinoses de Polí; cap a la dreta, els formidables reductes del Freu, els crenys i gorges de Sadernes, on s'hi veu encara l'encinglada cova des de la qual diu que un temps el bisbe pasturava el seu ramat i beneïa, [...]. Més a ponent, Talaixà, a cavall de cingleres espantoses, el grandios absis de Sant Aniol i les feréstegues raconades de Brull. Mirant cap a Segarra, veia Ribelles damunt les imponentes canals d'Uja, Bestracà sobre els enderrocs d'Escales; i cap al nord, Costabona i el majestuós Canigó tot cobert de neu (Pròleg, p. 3).

2.3.2.1.3 PERSONATGES

Els personatges els descriu el protagonista principal. Per aquest motiu, la descripció és subjectiva, ja que està condicionada per la perspectiva de l'Albert. Ell els fa evolucionar des del seu punt de vista i des dels seus propis interessos.

Els personatges es poden conèixer des de diferents formes. El primer tret característic és el nom perquè avança qualitats de la persona, alguns exemples són: Pep del Serrat, Ivo Camperols, Rafel del Pedrals, etc. Un altre tret identificatiu és la caracterització directa que en fa el narrador o la indirecta a través de les conclusions que n'extreu el lector. Cal mencionar que el narrador només jutja l'Ivo, la Coralí i ell mateix, és a dir, els personatges principals. Els secundaris com l'Arbós, en Pep, els trabucaires, en Rafel i en Bilot els presenta d'una manera més impersonal. Per tant, la visió que el lector té dels personatges depèn del narrador. A més, és rellevant destacar que l'Albert té unes idees poc estables i tant es defineix a ell mateix com un incomprès o com un busca-raons. Com que llegim la història a través dels ulls de l'Albert, ens presenta a l'Ivo com un bandoler malvat perquè és el seu rival per aconseguir l'amor de la Coralí. Malgrat tot, l'Albert compara a la Coralí amb una coloma fins que descobreix que li fa cas a l'Ivo i, conseqüentment, després serà una serp. Amb tot, es demostra que el narrador no és fiable, ja que explica el que ell creu que succeeix i no el que passa realment.

El protagonista de la història és l'Albert. És una persona introvertida i enyoradís. Viu en una frustració vital que el conduirà a la seva desesperació i bogeria. El personatge té una vida interior complexa i es podria identificar amb la figura de l'heroi romàntic que és perseguit per un destí tràgic i indefugible. És insegur i té un caràcter dèbil que està inclinat a ser dominat per la gent del seu voltant. A més, amb freqüència, es presenta com la metamorfosi al·legòrica d'un gos que necessita amo.

S'ha de destacar també que la natura influeix en l'Albert. Des d'aquesta perspectiva es pot relacionar *La punyalada* amb *Els sots feréstecs* de Raimon o l'obra mestra de Víctor Català, *Solitud*, on els paisatges influeixen en el caràcter o la manera d'actuar dels personatges. Els elements paisatgístics ajuden a definir el protagonista.

Un altre aspecte rellevant és que l'Albert és sempre qui provoca les baralles amb l'Ivo, i no a l'inrevés. Contràriament, l'Ivo li retreu el sobrenom de Picolí, l'insulta i és més irònic. L'Albert té moltes frustracions i aquestes el fan evolucionar cap al seu propi

coneixement. La dependència i la indecisió són adjectius que el defineixen i que el portaran al dubte, al dubte cap al seu ésser. Experimentarà una lluita interna, una destrucció mental i el retrobament amb ell mateix el conduirà a allunyar-se de la societat.

L'Ivo de Camperols és l'amic de l'Albert de la infantesa i el coprotagonista de la novel·la. Té una força influència sobre ell. L'Ivo és fort, el representa la valentia, l'heroisme i no perdona les males jugades que li fan. La gent del poble el va anomenar Esparver perquè *“aixís que ulla una peça de caça ben apetitosa, no parava de fer-li l'aleta fins a tenir-la”* (p. 28). L'esparver és un tipus de falcó i és símbol de superioritat, de poder i de llibertat.

De mica en mica l'Ivo se separa de l'Albert i, finalment, s'enfronten cara a cara. L'Esparver es converteix en el cap dels trabucaires i se'l denomina amb el nom de llop i “el gall de la Garrotxa” oposat al gall francès, Polion de Costoja. El llop representa l'astúcia, la intuïció, la unió, la intel·ligència i la lleialtat. La personalitat del gall es caracteritza pel seu temperament fort i per la seva superioritat.

L'Ivo és l'expressió del mal i la Coralí la del bé. És un bandit i com que Vayreda té una visió negativa d'aquests, els defineix com a assassins i traïdors.

La Coralí és el personatge femení de l'obra i és el motiu de la lluita entre l'Ivo i l'Albert. El narrador ens la descriu com una noia bonica, casta i senzilla. Ella és el vèrtex del triangle amorós, ja que els dos protagonistes lluiten per ella. Al voltant de la Coralí es crearan dues simbologies: la del bé amb la representació del colom, i la de la noia salvatge i esbojarrada amb la representació de la serp, la pantera i la gata bordissenca o rabiosa. La serp simbolitza el pecat i la pantera el poder i el coratge.

L'Albert, primerament, la té com a referent, però després en té una concepció de noia provocativa i juganera. L'Albert n'està completament enamorat i la Coralí el fa patir. Ell necessita un model per poder-se reconstruir com a persona i s'emmiralla tant amb la Coralí com amb l'Ivo.

3. BUIDATGE LÈXIC

El buidatge lèxic de *La punyalada* conté sis-cents quaranta-sis entrades principals. Tanmateix, algunes d'aquestes també n'inclouen de secundàries en les quals es fa una definició exhaustiva d'un mot que apareix a la primera entrada per tal de fer més entenedor el significat d'aquesta. Cal destacar també que les paraules o expressions estan ordenades alfabèticament i tenen diferents formes gramaticals: adjectius, verbs, substantius, locucions adverbials, etc.

a matadegolla *loc. adv.* Matant i fent el màxim de mal possible (DCVB=DIEC2). *Si aquest home hagués passat a matadegolla a mitja comarca, si m'ho hagués cremat tot, deixant-me amb la roba de l'esquena, i m'hagués bufetejat i garrotejat, podria encara trobar en mi la fortalesa i força de voluntat suficients per a esperar-me mesos i anys* (Capítol XVI, p. 123).

abassegar *v. tr.* Arreplegar tota la quantitat possible d'alguna cosa (DCVB=DIEC2). *Ella fou qui abassegà el rem de la casa* (Capítol XI, p. 89).

abeurar *v. tr.* Impregnar d'un líquid un cos, deixant-lo xop; donar molta aigua a un lloc (DCVB=DIEC2). *Amb sos raigs daurats, acabalava els tons briosos d'una vegetació frondosa, frescament regalada per les pluges primaverals, que havien abundantament abeurat fins les arrels més fondes dels arbres centenaris* (Capítol I, p. 13).

abnegació *f.* Sacrifici voluntari que una persona fa d'ella mateixa, a servei d'altri (DCVB=DIEC2). *La plenitud de l'orfenesa en què em deixava aquell amic que, sense més recursos que el seu amor i la seva abnegació, era el darrer sosteniment del meu esperit que s'enrunava, me caigué damunt com una mola farinera* (Capítol XVIII, p. 142).

abrivar *v. tr.* Donar força, impuls o coratge (DCVB=DIEC2). *Era que em corsecava l'egoisme o m'afollaven les ànsies de la carn, abrivades per fallides esperances d'exquisitats molt per sobre dels rebregaments que m'havien embafat casi abans de gustar-los* (Capítol XVII, p. 131).

acabalar *v. tr.* Reunir cabal, béns o riqueses (DCVB=DIEC2). *Amb sos raigs daurats, acabalava els tons briosos d'una vegetació frondosa* (Capítol I, p.13).

acanar *v. tr.* Amidar la llargària (d'una cosa, especialment d'un terreny) amb la cana i, per extensió, amb qualsevol altra mida (DCVB=DIEC2). *M'acaná l'esquena crudelment amb una vara de freixe que duia a la mà* (Capítol XXIII, p. 184).

aclatar *v. tr.* Pitjar una cosa perquè es posi plana (Olot) (DCVB, absent DIEC2). *Amb tot, abans del migdia del dimecres, ja estava **aclatat** dins d'un bosc de tall [...]* (Capítol VII, p.60).

aclofar *v. refl.* Posar-se assegut en terra o altre lloc baix, de manera semblant a així com es posa la lloca per covar (DCVB=DIEC2). *Tinc ademés la casa ben parada perquè ma pobra mare, que Déu tinga al cel, tirava més per farcir els armaris que per llevar cargues a la que ja hi venia **aclofada** de tota la vida* (Capítol X, p. 82).

adelerar-se *v. refl.* Apressar-se molt, obrar amb deler o amb ànsia (DCVB=DIEC2). *Era el seu pare, a qui algú havia avisat dels crits de socors que s'havien sentit cap al bosc i venia **adelerat** per saber el què* (Capítol IX, p. 76).

adulació *f.* Acte o hàbit d'adular; alabança falsa o interessada [**adular** *v. tr.* Afalagar o alabar servilment, fer la bona a algú immerescudament i per treure'n profit] (DCVB=DIEC2). *I la sol·licitud en cuidar-me, com una servil **adulació** del déu èxit* (Capítol XXV, p. 199).

afadigar *v. tr.* Cansar, donar fatiga (DCVB, absent DIEC2). *Dalt del puig de Bassegoda, com posat exprés per a confort de l'excursionista **afadigat** [...]* (Pròleg, p.3).

afalac *m.* Demostració d'amor o de simpatia per mitjà de paraules o d'obres afectuoses; acte i efecte d'afalagar [**afalagar** *v. tr.* Dir o fer a algú coses agradables, per tenir-lo content o per induir-lo a fer qualque cosa] (DCVB=DIEC2). *Tant els seus **afalacs** d'ahir com els insults d'avui tenien la facultat de portar-me a on ell volia* (Capítol XXII, p. 176).

afany *m.* Desig vehement [**vehement** *adj.* Que té una intensitat molt gran, gairebé violenta] (DCVB=DIEC2). *L'**afany** d'avançar camí me'n féu perdre, perquè, no coneixent bé les tasqueres, topava amb vedrunes inaccessibles, allà on creia que el terreno era llis* (Capítol XXII, p. 177).

aferrussar *v. tr.* Aferrar [**aferrar** *v.* Agafar fort] (DCVB=DIEC2). *Jo també ho era, un dimoni; però un pobre dimoni macilent i afamat que de bona gana m'hauria **aferrussat** a les deixies d'aquells malfarts* (Capítol XIX, p. 149).

afofolar *v. tr.* Donar a algú la calor de l'estimació; tractar amb intimitat i afecta (Olot) (DCVB, absent DIEC2). *Però tot, tot ho donava per ben empleat, i de tot me'n considerava*

*recompensat, al veure'm objecte dels maternals **afofolaments** de la pobra Coralí, que, oblidant-se de si pròpia, només amb mi pensava* (Capítol IX, p. 76).

afollar *v. tr.* Fer tornar foll (DCVB, DIEC2 apareix però no amb aquest significat). *Amb en Rafel, que, tan rabiós i **afollat** com jo però més ben equilibrat i de millor tremp, no sols no descuidava de vigilar i preparar la revenja, sinó que tampoc perdia de vista sos assumptos del contrabando a l'engròs, a penes ens vèiem* (Capítol XIX, p. 143).

afrau *f.* Fondalada o pas estret i no gaire llarg, entre dues muntanyes o penyals (Ross., Ripoll, Olot, Pobla de L., Solsona, Cardona) [**fondalada** *f.* Clotada; porció de terra fonda] (DCVB=DIEC2). *Vós, que us donàveu la pena de rebre soleiades i grans fatigues per a esbrinar els secrets de ses balmes i vores, **afraus** i raconades, prenent nota dels remors de les selves, de la braó de les cascates* (Pròleg, p. 11).

afuar *v. tr.* Agusar una cosa; aprimar-la o fer-li punta per un cap [**agusar** *v. tr.* Fer més agut, fer adquirir més punta o més bon tall (a una eina)] (DCVB=DIEC2). *L'emoció del meu esperit, la fatiga o potser lo fals de la meva situació me traïren, afectant-me la veu, que em sortí **afuada** i fins se'm trencà, acabant amb un gall* (Capítol XV, p. 121).

agarbonar *v. tr.* Agafar algú amb força, principalment per lluitar-hi o fer-li violència (DCVB=DIEC2). *Vaig **agarbonar-me-li** al coll, clavant-li les grapes com ungles d'acer: sa vida era ben meva* (Capítol VIII, p. 69).

agemolir-se *v. refl.* Arrufar-se de por, de fred o per altre motiu semblant [**arrufar** *v. tr.* Replegar una cosa cap enrera damunt ella mateixa, fent-la menys extensa] (DCVB=DIEC2). *Jo continuava **agemolit** per terra, com el ca que espera una tunda* (Capítol XXIII, p. 185).

aglanat, -ada *adj.* Abatut, aplanat moralment, mancat de força (Olot, Camprodon) (DCVB, absent DIEC2). *Aquesta revelació me deixà **aglanat**, despertant-me una desesperació fonda, però impotent: tan impotent que ni tan sols concebia la idea de revolta, lo que la feia més dolorosa* (Capítol XXIII, p. 185).

agombolar *v. tr.* Aglomerar, reunir en gran quantitat (Barc., Gir., Banyoles, Olot, Capmany) [**aglomerar** *v. tr.* Reunir en una massa compacta] (DCVB=DIEC2). *Els cadavres eren recollits, **agombolats** al fons de la cova* (Capítol XXI, p. 164).

agrado *m.* (pres del cast. *agrado*) Plaer que produeix a una persona o animal un objecte que s'avé amb el seu gust (DCVB, absent DIEC2). *Els plats servits no són del seu agrado* (Capítol II, p.27).

agraviar *v. tr.* Injuriar, causar damnatge, d'obra o de paraula, als sentiments de qualcú [**injuriar** *v. tr.* Ofendre, fer injúria] (DCVB, absent DIEC2). *Coralí, si t'he agraviat, perdona'm* (Capítol IV, p. 43).

aixanés *m.* Soroll, rebombori, escàndol (Garrotxa) (DCVB, absent DIEC2). *Perquè feia estona que havia cessat l'aixanés de crits i renecs que se sentia suara per l'indret de la cova* (Capítol XXI, p. 161).

aixerivir: eixorivir *v. tr.* Deixondir, alegrar; donar vivor, bon humor (DCVB=DIEC2). *Amb tot, vaig caure prudent fer un esforç per aixerivir-me una mica, preparar bé el terreno i esperar l'aplec dels francesos a Sant Aniol* (Capítol II, p.32).

ajaçar *v. tr. refl.* Ajeure's un animal en el jaç o lloc on acostuma reposar (DCVB=DIEC2). *Era com el perdiguer que, ajaçat als pens de l'amo, se'l menja amb els ulls i que, amb la mateixa resignació, n'accepta una engruna de pa que una puntada de peu* (Capítol XI, p. 90).

alabrai *m.* Crits que fan alguns o molts animals junts; crits de moltes persones que no s'entenen (DCVB, absent DIEC2). *Sonaren alguns trets i entre l'alabrai de crits intel·ligibles se percebí clara una veu que deia* (Capítol XXIV, p. 195).

albir *m.* Parer, manera subjectiva de veure una cosa (DCVB=DIEC2). *El govern, preocupat en sos maldecaps, ni s'ocupava de nosaltres, i l'Arbós, que tenia carta blanca per a obrar a son albir* (Capítol XVII, p. 133).

alçapremar *v. tr.* Empènyer cap amunt amb un alçaprem (Barc., Gir., Empordà, Olot, Tarr., Cast.) (DCVB=DIEC2). *Algunes vegades, amb desesperats esforços, arribava a alçapremar amb el seu cos* (Capítol XIV, p. 109).

altruisme *m.* Tendència afectiva a procurar el bé d'altri [**altri** *pron.* Altra persona (indeterminada)] (DCVB=DIEC2). *Però és el cas que el buit produït per la pèrdua d'aquest bé, exasperant aquesta naturalesa racional, en lloc d'eleva-la d'esfera en ales de l'altruisme propi dels amors virtuoses i esperituals, anava plantant entorn del meu propi egoisme* (Capítol XVII, p. 132).

amagatotis precedit de la prep. *de*: **d'amagatotis** *adv.* D'amagat (DCVB=DIEC2). *Però em complavia de disfrutar-ne d'amagatotis com el ca fidel* (Capítol XXIV, p. 190).

amarar *v. tr.* Posar en remull una cosa fins que el líquid la penetri (DCVB=DIEC2). *Per poc que un se descuidés, xipollejava amb la sang de què el sòl estava amarat: els cossos morts hi eren els uns sobre els altres* (Capítol XXI, p. 163).

amollegar *v. tr.* Remullar (Besalú) [**remullar** *v. tr.* Posar en contacte amb un líquid; mullar molt] (DCVB=DIEC2). *Atravessàrem l'era, després un pastorim d'herba amollegada per la rosada* (Capítol XIV, p. 112).

anacoreta *f.* Religiós o religiosa que fa penitència en un lloc desert (DCVB=DIEC2). *Era aquest una mena d'anacoreta esborrat dels fulls del llibre de la mort, que anava fent anys i més anys arrossegant una vida de xacres i mals gams* (Pròleg, p.4).

andandis *m. pl.* Andamis, conducta (DCVB, absent DIEC2). *Si no m'haguessin plagut els teus andandis, prou t'hauria esquivat, de grat o per força* (Capítol X, p. 83).

antuvi *m.* usat sols en les loc. *adv.* **d'antuvi** o per **primer antuvi** o **de bell antuvi** (Cat.) o **al primer antuvi** (Maestrat, Val): en els primers moments, de tot d'una (DCVB=DIEC2). *Precaucions suficients per a sostenir un primer antuvi*; però, aixís i tot, sempre era de témer la falconada de l'Esparver (Capítol XVIII, p. 139).

apacible *adj.* (castellanisme) Tranquil amb quietud agradable (DCVB, absent DIEC2). *Com una ullada de sol de març que s'escorre apacible entre una rufagada de neu rodona i una tamborinada de calamarsa, s'obrí un lluminós parèntesis en la meva joventut* (Capítol XI, p. 85).

apeixar *v. tr.* Alimentar abundantment (DCVB=DIEC2). *Ben apeixats i salvaguardats en llur terra* (Capítol I, p. 20).

aperduar *v. refl.* Estar en camí de perdre's (DCVB=DIEC2). *Entre les fosques cingleres de Lliure, que limitaven el quadro per la dreta, apuntaven el nas les canals d'Uja, aperduades i finalment enrogides pels primers reflets de l'aurora* (Capítol XXIV, p. 190).

apersonat, -ada *adj.* Robust i corpulent [**robust, -usta** *adj.* Molt vigorós] [**corpulent, -enta** *adj.* Que té el cos gros] (DCVB=DIEC2). *Quan en Rafel tornava, lo primer que feia era obrir-li la porta i allavors era de veure l'esclat d'alegria salvatge d'aquella bèstia que li botava*

*a les espatlles amb empentes capaces d'aterrassar a un home menos **apersonat** que ell* (Capítol XXIII, p. 184).

apilotar *v. tr.* Reunir en un munt desordenat (DCVB=DIEC2). *En certs indrets, s'hi veien mobles i eines **apilotats** amb tota la intenció d'afavorir la crema* (Capítol XII, p. 97).

apoio *m.* Mitjà de sosteniment (DCVB, absent del DIEC2). *Mancat de l'únic **apoio** moral que em quedava* (Capítol XVIII, p. 141).

apuro *m.* (castellanisme) (absent DCVB i DIEC2). *Però, més tard, ja una mica revingut dels **apuros** en què al principi es trobava, se cregué més savi que el mestre, i aviat compreguérem que la nostra societat no podia durar gaire* (Capítol II, p.27).

aquissar *v. tr.* Incitar un gos perquè investí (DCVB=DIEC2). *I, tot guimbant, cap amunt, aclamava al gos, **aquissant-lo** vers les cabres escampades pel terme, fent ressonar sa veu metàl·lica per l'encontrada* (Capítol XXIV, p. 193).

arramassar *v. tr.* Arreplegar (DCVB=DIEC2). *Què n'acabes d'**arramassar** xinxons per a fer vida de frare, fumut mussol?* (Capítol XI, p. 89).

arrambar *v. tr.* Fer o posar més prop d'una cosa, fins a tocar; acostar una cosa o coses a un lloc per mantenir-les unides o per treure-les enmig i deixar espai lliure (DCVB=DIEC2). *Sostenint-se **arrambat** a la roca, apoïat en dos buscallis* (Capítol XXII, p. 174).

arreganyar *v. tr.* **reganyar** [**reganyar** *v. tr. o intr.* Mostrar (les dents) un gos o altre animal, com amenaçant de mossegar] (DCVB, DIEC2 absent *arreganyar*, conté *reganyar*). *L'infeliç alçà el cap, **arreganyà** les dents blanques amb son mig riure d'idiota i, tot balancejant el goll, féu alguns passos mostrant un parrac de roba d'indiana, dient amb la seva veu de nas* (Capítol XIII, p. 107).

arrimar *v. tr.* Acostar, posar una cosa prop d'una altra, fins que tinguin contacte (DCVB=DIEC2). *A vegades, la fam me treia del bosc, fent-me **arrimar** als pastors i als artigaires que, compadits, me donaven un rosegó de pa* (Capítol XXIII, p. 183).

arrogant *adj.* Que manifesta supèrbia o convicció del propi poder [**supèrbia** *f.* Estima excessiva de si mateix amb menyspreu dels altres; desig immoderat de la pròpia exaltació] [**convicció** *f.* Convenciment; seguretat de la veritat] (DCVB=DIEC2). *En*

canvi, l'Ivo, arrogant i galantejador, la seduí algun moment per la superioritat d'aquestes qualitats i per la força amb què les feia valer (Capítol X, p. 80).

artigaire *m.* Home qui fa artiga [**artiga** *f.* Tros de terra arrabassat profundament i amb l'arbúcia cremada, en preparació per esser sembrat de bell nou (Cerdanya, Olot, Empordà, Pobla de L., Vic, Collsacabra, Vall d'Àneu, Reus, Maestr.) (DCVB=DIEC2). *Eren pastors, artigaires, carboners, contrabanders, francesos de la Menera, Sant Llorenç i la Muga* (Capítol I, p. 17).

asserreït, -ida *adj. v.* **eixarreït** *adj. fig.* Mancat de delit, d'humor, d'amenitat (DCVB, DIEC2 absent *asserreït*, conté *eixarreït*). *Aquelles ditxoses llàgrimes que no havien pogut brollar mai del meu cor, asserreït per l'egoisme i les contrarietats mal suportades* (Capítol XXV, p. 203).

atalaia *f. v.* **talaia** *f.* Acció de vigilar de lluny (DCVB, DIEC2 absent *atalaia*, conté *talaia*). *Era en la soledat dels boscos, en les hores d'atalaia* (Capítol XVII, p. 131).

aterrassar *v.* (absent DCVB i DIEC2). *Quan en Rafel tornava, lo primer que feia era obrir-li la porta i allavors era de veure l'esclat d'alegria salvatge d'aquella bèstia que li botava a les espatlles amb empentes capaces d'aterrassar a un home menos apersonat que ell* (Capítol XXIII, p. 184).

atraüt *m. o f. v.* **traüt** *m.* Tràfec, moviment agitat i sorollós (DCVB, DIEC2 absent *atraüt*, conté *traüt*). *Al sortir de la Garrotxa empaitat per l'atraüt de gent que hi atragué amb les seves primeres malifetes* (Capítol XII, p. 94).

atrevir *v. refl.* Gosar; arriscar-se a una acció perillosa [**gosar** *v. tr. o v. intr.* Tenir prou coratge; atrevir-se] (DCVB=DIEC2). *No crec convenient fer més comentaris sobre lo que, baix la meva responsabilitat, m'atrevesc adonar a l'estampa* (Pròleg, p. 9).

atribolar *v. tr.* Produir un estat de torbació en l'ànim d'algú, que no li deixa veure clar el que ha de dir, de fer, etc., com ha d'obrar, capténir-se (DCVB=DIEC2). *Records que, en mes llarguíssimes hores de trista soletat, anava clavant en aquests papers, amb l'esperança de que aixís deixarien en pau la meva ànima atribolada* (Pròleg, p. 11).

avenc *m.* Obertura natural de la terra, de direcció quasi vertical o molt inclinada i de gran profunditat (DCVB=DIEC2). *Vaig recomençar per mon compte aquelles ascensions i*

*davallades del Bassegoda, el Bestracà, el Mont i les Aguges, encinglant-me per espadats i **avencs** inaccessibles* (Capítol XIX, p. 146).

avinent *adj.* Que ha de venir o succeir (DCVB=DIEC2). *Per altra part, an ella les coneixences de part de ça de la ratlla no la tiraven i, com la missa la tenien més **avinenta** a la parròquia francesa de la Muga resultava que era poc vista i coneguda, molt menos a Albanyà, on pot dir-se que mai hi posava els peus* (Capítol II, p.31).

avinentar *v. tr.* Fer avinent, advertir, manifestar (DCVB=DIEC2). *Ni tampoc se creia que l'Ivo fos tan brètol i llarg d'ungles, cosa que també li **hauria avinentat** [...]* (Capítol X, p. 78).

bacanal *f.* Festa orgiàstica i tumultuosa (DCVB=DIEC2). *El dia de la feta del Pedrals havien estat de gran xirinola al fons de la Muga, prop de la frontera, i la confidència de que passarien pel Freu fou ardit per a allunyar l'enemic del lloc de la **bacanal**, on s'hi trobaren més de vint-i-cinc homes i més de dotze mosses, bagasses i barjaules de Costoja, Sant Llorenç i Perpinyà* (Capítol XX, p. 152).

badoquejar *v.* Badar, mirar sense fixesa [**badar** *v. intr.* Estar distret, sense l'atenció fixa en allò en què caldria posar-la] (DCVB=DIEC2). *Allí en Rafel se tancà amb l'amo de la casa, quedant-me jo **badoquejant** per la porxada, sens que ningú me digués fes-te ençà ni fes-te enllà* (Capítol XXIV, p. 194).

bafarada *f.* Alenada o olor forta (DCVB=DIEC2). *Enmig de la fetor de roba i llana cremada, començaren a pujar de la cuina unes **bafarades** de carn fregida que regiraven les entranyes* (Capítol XII, p. 97).

bagassa *f.* Prostituta [**prostituta** *f.* Dona prostituïda] (DCVB=DIEC2). *El dia de la feta del Pedrals havien estat de gran xirinola al fons de la Muga, prop de la frontera, i la confidència de que passarien pel Freu fou ardit per a allunyar l'enemic del lloc de la bacanal, on s'hi trobaren més de vint-i-cinc homes i més de dotze mosses, **bagasses** i barjaules de Costoja, Sant Llorenç i Perpinyà* (Capítol XX, p. 152).

baina *f.* Estoig d'una espasa o d'una altra arma o instrument lleuger (DCVB=DIEC2). *La Coralí començà a repassar amb desimboltura aquelles eines feréstegues, fixant-se amb un punyalet d'un pam i mig de fulla que duïa **baina** de cuir vermell, i el desembainà tranquil·lament* (Capítol XI, p. 91).

baladrejar *v.* Cridar exageradament (DCVB=DIEC2). *Sols més tard començaren a arribar collades de jovent de Beget, Oix i Tortellà que, despreocupat o com si volgués posar bona cara al mal temps, baladrejava i reia* (Capítol I, p. 14).

balafi *m.* **Fer balafi** d'alguna cosa: abusar-ne, fer-la malbé, tudar-la, gastar-la inútilment (Ribes, Olot, Lledó, Rocabruna, Prats de Ll.) (DCVB, absent DIEC2). *Ses fesomies xuclades i malaltisses me donaven bé idea del balafi de la seva joventut* (Capítol XXV, p. 199).

balisca (absent DCVB i DIEC2). **Balisca**, *no!- féu el beneit al sentir l'amenaça* (Capítol III, p. 37).

ballaruga *f.* Acte de ballar (Olot, Empordà, Barc., Segarra) (DCVB=DIEC2). *No era la mossa ballaruga i eixelebrada que amb sos retrets i mots escaients feia cara al galantejador més esquilat* (Capítol X, p. 79).

balma *f.* Cova no gaire fonda, formada per l'avançament d'una roca sobre un espai buit (DCVB=DIEC2). *Vaig recomençar per mon compte aquelles ascensions i davallades del Bassegoda, el Bestracà, el Mont i les Aguges, encinglant-me per espadats i avencs inaccessibles, en busca de balmes i cofurnes* (Capítol XIX, p. 146).

bandolerisme *m.* Activitat criminal duta a terme per bandes armades, comandades per un cap, contra persones o contra propietats (DIEC2, absent DCVB). *En tal situació d'ànim, assistia a un dels aspectes més sagnants que ha presentat el bandolerisme en aquella conca dels Pirineus, on per espai de sigles hi ha sigut endèmic* (Capítol XVII, p. 133).

barbol *m.* Enginy compost d'algunes peces de xarxa en forma d'embuts, combinats de manera que quan el peix hi ha entrat no troba la sortida; serveix per pescar a les rieres (DCVB=DIEC2). *Ressonaven els dos trets confosos en un mateix barbol* (Capítol XXIV, p. 196).

barbotejar *v. tr.* Parlar confusament (DCVB=DIEC2). *Un vailet, saltant de les bardisses del camí, ens emprengué barbotejant, contant-nos que la casa ja cremava del cantó de les establies, per on hi havia entrat matant en Bilot* (Capítol XVIII, p. 138).

barjaula *f.* Prostituta (DCVB=DIEC2). *El dia de la feta del Pedrals havien estat de gran xirinola al fons de la Muga, prop de la frontera, i la confidència de que passarien pel Fren fou ardit per a*

*allunyar l'enemic del lloc de la bacanal, on s'hi trobaren més de vint-i-cinc homes i més de dotze mosses, bagasses i **barjaules** de Costoja, Sant Llorenç i Perpinyà* (Capítol XX, p. 152).

barroer, -era *m.* Que obra grosserament, sense la delicadesa que caldria (DCVB=DIEC2).

[...] *Acabant per adormir-me com una criatura gronxada al bressol per les mans **barroeres** i les cançons rogalloses de l'avi* (Capítol X, p. 77).

basarda *f.* Por intensa que pertorba l'esperit (DCVB=DIEC2). *Els sofriments morals i materials d'un captiveri passat entre les **basardes** de la més espantosa soledat* (Capítol V, p. 51).

basca *f.* Esmortiment, pèrdua dels sentits [**esmortir** *refl.* o *intr.* Quedar com mort; perdre els sentits i aparentment la vida] (DCVB=DIEC2). *Un moment arribà ell a fer-me amb les dents presa al coll, produint-me un dolor tan intens, que vaig estar a punt de venir en **basca*** (Capítol VIII, p. 68).

basòfia *f.* Menjar fet amb les deixes de diferents menjars (absent DCVB, DIEC2 absent *basòfia*, conté *gasòfia*). *Deixa'm aferrussar a les teves entranyes, si és que en tens, com un gos a la **basòfia**, que estic necessitats de lo que an a tu et sobra* (Capítol XXII, p. 175).

baucis *m.* Depressió sobtada o quasi vertical del terreny (Garrotxa) (DCVB, absent DIEC2). *Havia de cercar dona, però no una dona qualsevol, sinó presentable i que omplís el **baucis** de mon entorn* (Capítol II, p.29).

beatífic, -ífica *adj.* Ple de dolçor i serenitat (DCVB=DIEC2). *Dibuixant un principi de somrís **beatífic*** (Capítol XVIII, p. 141).

befa *f.* Irrisió insolent i afrontosa [**irrisió** *f.* Acció de riure's d'algú, d'alguna cosa] [**insolent** *adj.* Que obra sense respectar les persones o coses així com mereixen] [**afrontós, -osa** *adj.* Que implica afront] (DCVB=DIEC2). *M'atansava, doncs, mut com un espectre, sense fer cas de les cíniques **befes*** (Capítol VIII, p. 66).

belleu *adv.* Expressador de possibilitat incerta, equivalent a 'tal vegada', 'potser' (DCVB, absent DIEC2). *A la font del sant toparem la mainada del Briquet, **belleu**, e bé caldrà convidà'ls a l'espartinada* (Capítol I, p. 20).

blaga *f.* Acció o dita exagerada per riure o per fer riure (DCBV, absent DIEC2). *No parava de garlar en veu alta amb uns i altres dels qui, amb llurs retrets i **blagues**, provocaven ses fresques rialles* (Capítol IV, p. 40).

bleixar *v. intr.* Alenar fort o agitadament (Ripoll, Olot, Empordà, Pla de Llobregat) (DCVB=DIEC2). *Vaig veure a la Corali escorre's com una daina, amb xiscles d'esbojarrada, mentres que l'Ivo, que la seguia de prop, anava cridant, amb veu alegre i **bleixanta*** (Capítol VII, p.62).

boquera *f.* Queix, depressió que es forma en els extrems dels llavis (DCVB=DIEC2). *Dibuixant un principi de somris beatífic, malgrat una bromera verdosa que se li escapava per la **boquera** i que el bon vell li eixugava cuidadosament* (Capítol XVIII, p. 141).

bordell *m.* Casa de prostitució (DCVB=DIEC2). *Arri a jaure, maleït gollut del **bordell*** (Capítol XIII, p. 108).

bordissenc, -enca *adj.* Degenerat, que sembla bord (DCVB=DIEC2). *Que ho sé jo on és ni on para aquella gata **bordissenca*** (Capítol XXI, p. 165).

borraina *f.* Planta de la família de les borraginàcies: *Borrago officinalis* L. (Ross., Conflent, Olot, Fraga, Tamarit, Pont de S., Tortosa, Vinaròs) (DCVB=DIEC2). [...] *pel polsim de la farina, talment semblava una **borraina** besada per la gelada del matí* (Capítol II, p. 31)

botavant *m.* Eina d'esclopater, consistent en un tallantet corbat i unit a un mànec llarg de ferro i de fusta que forma colze en sos extrems, i serveix per rebaixar la fusta de l'interior de l'esclop i fer-li el planer o sola (Alt Empordà, Olot, Plana de Vic). **Enviar al botavant** LOC. Engegar algú de males maneres, amb mal geni (DCVB, DIEC2 conté *botavant*, absent '*enviar al botavant*'). *Alguns dies després, transitant per aquells encontorns, en un alto en què el subcabo s'havia distanciat dels seus, se topà amb el bouer, a qui com de costum engegà al **botavant*** (Capítol XX, p. 151).

botxinejar *v. tr.* Destrossar (un cos de persona o d'animal) (DCVB=DIEC2). *Pocs mesos fa de la troballa del cos **botxinejat** de l'infeliç Barnol de Riudellots* (Capítol I, p. 16).

brega *f.* Discòrdia manifestada violentament [**discòrdia** *f.* Falta de concòrdia; desacord de voluntats] (DCVB=DIEC2). *Entre els bromosos records d'aquella **brega** ferotge, tinc el d'una ombra que de tant en quant passava per mos ulls, com dibuixant cercles concèntrics a nostre entorn* (Capítol VIII, p.68).

bromera *f.* Escuma [**escuma** *f.* Multitud de bombolles que es forma a la superfície d'un líquid violentament agitat o dins el qual es produeix un gas, o a la boca o a la pell d'un animal] (DCVB=DIEC2). *Dibuixant un principi de somris beatífic, malgrat una*

- bromera** *verdosa que se li escapava per la boquera i que el bon vell li eixugava cuidadosament* (Capítol XVIII, p. 141).
- brotim** *m.* Multitud de brots (DCVB, absent DIEC2). *Entre els que hi estrenyia un brotim de romaní, denunciaven una ira concentrada i retinguda sols per una gran força de voluntat* (Capítol XIII, p. 102).
- bufarut** *m.* Vent impetuós i arremolinat (Ripoll, Garrotxa, Empordà, Berga, Vallès). *La força de la corrent havia avivat l'incendi, en termes que el bosc quedava allí ras com si n'hagués passat un bufarut* (Capítol XIX, p. 148).
- buitre** *m.* Ocell rapaç de la família de les vultúrides, de diverses espècies del gènere *Vultur* (DCVB, absent DIEC2). *Des de llavors quedaria son cos a la mercè dels buïtres, que devorarien la carnassa i deixarien l'ossada blanquejant per espai de molts anys sobre el relleix* (Capítol XXI, p. 170).
- burrada** *f.* Estupidesa; acció o dita irracional (DCVB=DIEC2). *Hagués pogut cometre la burrada d'anar-se a aclatar en un lloc sens més sortida que el viarany que, com una reglada fosca, creuava l'espadat d'allí enfront* (Capítol XX, p. 157).
- burxar** *v. tr.* Insistir excessivament, quasi molestant (DCVB=DIEC2). *S'hi notava una veu de protesta com de fera burxada* (Capítol XXV, p. 202).
- buscall** *m.* Tros de soca o de branca gruixuda, almenys de mig pam de gruix (Ross., Puigcerdà, Ripoll, la Garrotxa, Empordà, la Selva, Bagà, Pobla de L., Solsona, Igualada) (DCVB=DIEC2). *Ell sí que, tan secalló, devia cremar com un buscall de pèrol* (Capítol VI, p. 54).
- cabalístic, -ística** *adj.* Propi de la càbala [*càbala* *f.* met. Càlcul supersticiós o infundat per endevinar alguna cosa] (DCVB=DIEC2). *I aquella tasca semblava prendre formes positives, com de signes cabalístics indesxifrables per a una intel·ligència majorment atrofiada com la meva, per més que sentia iniciar-se en mon ser com una voluntat rudimentària de penetrar-los* (Capítol XXV, p. 197).
- cabalment** *adv.* Justament, amb exactitud (DCVB, absent DIEC2). *Vaig quedar-me neguitós. Cabalment, s'havia acabat la carbonada del bosc* (Capítol XII, p. 94).

cabdill *m.* Capdavanter, el qui dirigeix i exerceix l'autoritat damunt un estol de gent (DCVB=DIEC2). *Com entre els salvatges el **cabdill** triomfant guanya per aquest dret totes les esclaves del vençut, venia la sultana a rendir homenatge al vencedor* (Capítol XXV, p. 199).

cairat *m.* Biga relativament petita per a sostenir sòtils o teulades [**biga** *f.* Peça de fusta llarga i robusta, cairejada, que, col·locada horitzontalment o inclinada, serveix per sostenir un sostre o una teulada] [**sòtil** *m.* Sostre; conjunt de materials disposats horitzontalment que separen habitacions sobreposades, servint de coberta a la de sota i de paviment a la de damunt; es diu sobretot referint-se a la superfície inferior, que serveix de coberta] (DCVB=DIEC2). *El sostre de posts de la cuina havia pres ja, com també els **cairats** i bigues de la teulada* (Capítol XII, p. 96).

calamàstrecs: clemàstecs *m. pl.* Cadena amb ganxos que va penjada al canó de la xemeneia de la llar, que serveix per a penjar-hi les olles, els perols, etc., quan s'han de posar a escalfar al foc (absent DCVB, DIEC2 absent *calamàstrecs*, conté *clemàstecs*). *Fermats als **calamàstrecs** de la llar, han tingut mort crudel, socarrats per dessota* (Capítol I, p. 16).

calissa *f.* (castellanisme de 'caliça') Pedra calcària (absent DCVB i absent DIEC2). *A sol ixent, les terres baixes de l'Empordà s'obiraven boiroses per damunt les serralades de la Mare de Déu del Mont, emboscades fins a sota les **calisses** de sa carena nua* (Pròleg, p. 3).

camosina *adj.* **Poma camosina:** camosa [**camosa** *f.* Casta de poma d'olor i sabor molt agradable] (DCVB=DIEC2). *I tu ho es bé una **poma camosina*** (Capítol XXIV, p. 191).

canapè *m.* Seient amb respata i braços, prou llarg per seure-hi dues o més persones (DCVB=DIEC2). *[...] hi ha un **canapè** de blaníssima herba i sòlid respatllet de pedra, on algun temps jo m'hi asseia sovint, contemplant sempre amb el mateix interès el grandió panorama que s'estenia a mos peus* (Pròleg, p.3).

canemera *f.* Camp sembrat de cànem [**cànem** *m.* Planta de la família de les canabàcies] (DCVB=DIEC2). *[...] com conills sorpresos a la pastura, se'ns escabulliren per entre les melques i **canemeres**, quan, ben portada l'acció, devien quedar tots copats* (Capítol XVIII, p. 139).

canigonenc, -enca *adj.* Propi del Canigó [**canigó** *topon.* Muntanya de 2.785 m. d'altària, situada en el Conflent, entre els rius Tet i Tec, a 12 quilòmetres de Prada] (DCVB,

absent DIEC2). *Quan tenia ja la vista sadollada d'aquell luxuriós espectacle, i els pulmons ben saturats de la brisa **canigonenca** [...] (Pròleg, p.4).*

canilla *f.* Conjunt de gossos de caça (Empordà, Garrotxa, Vic) (DCVB=DIEC2). *Així arribarem fins a les tàpies de la casa sense ordre ni concert i glatint com una **canilla** de llebrers (Capítol XVIII, p. 139).*

canonge *m.* Membre del capítol d'una església catedral o col·legiata (DCVB=DIEC2). *Hores ha que venia a sotjar a la porta de la cambra i, quan sentia els teus ronquets de **canonge**, se'n tornava tota contenta (Capítol X, p. 77).*

canterano *m.* Calaixera [**calaixera** *f.* Moble que conté molts calaixos (Olot, Mall.)] (DCVB=DIEC2). *Ell féu un gest especial d'espatlles, fixà la mirada uns moments sobre els calaixos del **canterano** (Pròleg, p. 8).*

capbrot *m.* Flor o fruit que neix al cap del brot (DCVB=DIEC2). *Per gaudir-se uns moments joguinejant amb els **capbrots** de les bosquíries i amb els talls i morrots de les cingleres (Capítol XXI, p. 161).*

capir *v. tr.* Comprendre, veure la raó de les coses (Empordà, Olot, Castelló) (DCVB=DIEC2). *No podia **capir** l'existència a quatre passes de l'home terrible, rodejat de trenta saions armats fins a les dents (Capítol XX, p. 156).*

capolat *adj.* Fortament fatigat, sense forces (DCVB, DIEC2 *capolat* té un altre significat, conté *capolar* amb el mateix significat). *Ni tan sols gosava atansar-m'hi, deixant caure mon cos **capolat**, arran d'una altra soca a tret de paraula d'ella (Capítol IX, p. 74).*

carbonija *f.* Carbonissa (Olot) [**carbonissa** *f.* Bocins petits de carbó, quasi reduïts a polsim] (DCVB, DIEC2 conté *carbonissa*, però no *carbonija*). *El sòl de terra estava atapeït de cendra fosca i de munts de **carbonija** que cruixia a sota els peus o s'envescava per les cames (Capítol XIX, p. 148).*

carcamal *m.* Home inútil (DCVB, absent DIEC2). *Atura't, maleït **carcamal**, que et desfaré les calces (Capítol XVII, p. 134).*

carcanada *f.* Espinada (Empordà, Gir., Garrotxa, Igualada, Camp de Tarr., Sta.Col, de Q.) [**espinada** *f.* Columna vertebral] (DCVB=DIEC2). *Sols resten allí, immutables com allavors, aquelles gegantines **carcanades**, patentisant un etern miracle d'equilibri (Pròleg, p. 10).*

carena *f.* La part superior d'una muntanya de perfil aproximadament horitzontal, allà on s'uneixen dues vessants (DCVB=DIEC2). *A sol ixent, les terres baixes de l'Empordà s'obiraven boirosses per damunt les serralades de la Mare de Déu del Mont, emboscades fins a sota les calisses de sa **carena nua** (Pròleg, p.3).*

carència *f.* (castellanisme) Mancança, absència d'allò que caldria tenir (DCVB=DIEC2). *Mes jo, que l'observava de prop, veia bé que el fons del seu caràcter era un conjunt de sensualitat grollera i d'ambicions amb prou feines reprimides per les circumstàncies de lloc i temps i, sobretot, per la **carència** de medis (Capítol II, p. 24).*

carmuixa *f.* v. **caramuixa** *f.* La canya o part llenyosa del cànem (DCVB, DIEC2 absent *carmuixa*, conté *caramuixa*). *A l'atansar-m'hi, notí amb més sorpresa encara que aquell cos, capolat com un manat de **carmuixes** passades per l'estricolador (Capítol XXII, p. 178).*

carnatge *m.* Matança o destrucció de persones o animals (DCVB=DIEC2). *Totes aquelles escenes de **carnatge**, capaces de satisfer la més refinada venjança, no m'omplien (Capítol XXII, p. 172).*

carrabina *f.* Arma de foc que té les mateixes peces que el fusell, però té el canó més curt (DCVB=DIEC2). *Mes allavors la **carrabina** de l'Arbós donà la senyal de l'espetic i les bales començaren a rebotre per la cinglera amb xiulets esfereïdors (Capítol XX, p. 158).*

carrabiner *m.* Soldat armat de carrabina, i especialment el soldat espanyol dedicat a la vigilància de les costes i a la persecució del contraban (DCVB=DIEC2). *Era un dels casinos bosquerols on tot sovint s'hi aplegaven contrabanders, trabucaires, carboners, **carrabiners** i altres perdularis de tota llureia (Capítol IV, p. 45).*

carrisquejar *v. intr.* Cruixir (DCVB=DIEC2). *Quals carns me semblava sentir encara **carrisquejar** entre mes dents (Capítol XXV, p. 199).*

cascata *f.* v. **cascada** [**cascada** *f.* Caiguda d'un corrent d'aigua per un precipici] (DCVB, DIEC2 absent *cascata*, conté *cascada*). *Prenent nota dels remors de les selves, de la braó de les **cascates** (Pròleg, p. 11).*

casinyot *m.* Casa petita i dolenta (DCVB=DIEC2). *L'operació se féu en el **casinyot** de sobre el pont de Valenti (Capítol XVI, p. 128).*

- catxapit** *m.* Barana o paret baixa on s'estalona el pit per guaitar (Empordà, Garrotxa, Barc., Sta. Col. De Q.) (DCVB=DIEC2). *En Pep i algun altre m'agafaven allavors amorosament, obligant-me a seure sobre el **catxapit** de la bassa* (Capítol XIII, p. 103).
- catxassa** *f.* Calma, lentitud excessiva (DCVB, absent DIEC2). *I la **catxassa** d'aquest home!* (Capítol VI, p. 55).
- celístia** *f.* Claror dels estels (DCVB=DIEC2). *Les robustes canonades se destacaven sobre la dèbil **celístia**, esmotxades per damunt del forcat com columnes d'una catedral gòtica, quals naus baguessin sigut esfondrades per la violència del foc* (Capítol XIX, p. 148).
- cerver** *adj.* Propi de cèrvol. **Llop cerver:** quadrúpede de l'espècie *Felis lynx* (DCVB=DIEC2). *Ell, comprenent la gravetat de la cosa, no el perdé de vista de tot lo dia i, a l'entrada de fosc, acostant-s'hi amb tota l'astúcia d'un llop **cerver*** (Capítol XX, p. 157).
- cimall** *m.* La part més alta d'un arbre, especialment d'un pi (DCVB=DIEC2). *S'enlairava com un **cimall** davant de Castell d'Espasa, muntat sobre un caire com tall de simitarra* (Capítol XXIV, p. 190).
- cinisme** *m.* neol. Qualitat de cínic; desvergonya, impudícia [**cínic**, **-ica** *adj.* Que impúdicament fa gala de no creure en la rectitud i sinceritat morals o de no practicar-les] (DCVB=DIEC2). *Com si reflectissin tot el **cinisme** d'aquella mitja rialla que no s'havia esborrat encara del cadavre que allí jeia* (Capítol XXII, p. 180).
- circumloqui** *m.* Circumlocució [**circumlocució** *f.* Expressió per mitjà de moltes paraules d'allò que podria dir-se amb una o molt poques] (DIEC2, absent DCVB). *La Corali no era pas morta, que allavors amb més o menos **circumloquis** m'ho hagueren dit* (Capítol XXII, p. 172).
- clapissa** *f.* Paratge de roques i pedreny produït generalment per l'acció corrosiva de les pluges i geleres (Pirineu català) (DCVB=DIEC2). *Trescava per damunt de **clapisses** de pedra cantelluda i sollevadissa [...]* (Pròleg, p.4).
- clarividència** *f.* Visió clara de les coses difícils (DCVB=DIEC2). *Allavors vaig despertar-me horroritzat de mi mateix i, amb la **clarividència** de l'al·lucinat, vaig començar a recapacitar sobre les peripècies d'aquella jornada luctuosa* (Capítol XIV, p. 110).

clèmència *f.* Inclinació a perdonar, a mitigar la rigor de la justícia (DCVB=DIEC2). *Se disposà a fer fusellar a aquells infeliços sense cap mica de pietat, per més que enviaven alguns congoixoses veus de **clèmència*** (Capítol XXI, p. 162).

clofolla *f.* Closca de l'ou (DCVB=DIEC2). *Com la forma del poll acabat de nàixer s'ajusta encara a les **clofolles** de l'ou que l'ha emmotllat* (Capítol XXV, p. 198).

cluell *m.* v. **cloell** *m.* Abelló, conducte subterrani per a portar les aigües residuals a la claveguera comuna (DCVB, absent DIEC2). *I s'escolava tota escumosa per un **cluell** que la tornava al torrent, després de joguinejar entre motes de sàlics i crostons de pedra blava* (Capítol VII, p.60).

coadjuvar *v. intr.* Ajudar, unir el propi esforç al dels altres per a fer o obtenir alguna cosa (DCVB=DIEC2). *Alguns cops sentia contactes que semblaven **coadjuvar** a l'obra de resurrecció que tan treballosament s'estava realisant* (Capítol XXV, p. 198).

cobejança *f.* Acte de cobejar; desig immoderat (DCVB=DIEC2). *D'ella vaig ser-ne testimoni passiu, sense que aquelles escenes de bestial carnatge m'arribessin a sostreure de l'ensopiment en què havia caigut, ensopiment tant més incomprendible per quant allò bé semblava realització plena de les meves **cobejances** de tants i tants mesos de febrós estat* (Capítol XXI, p. 162).

còdol *m.* Tros de pedra, generalment de forma rodona (DCVB=DIEC2). *Engrunant-se en **còdols** [que] blanquejaven escampats per sobre la tofa negra de la llisera, com despulles d'un ossari profanat* (Capítol XIX, p. 148).

cofurna *f.* Alberg petit i dolent (DCVB=DIEC2). *Vaig recomençar per mon compte aquelles ascensions i davallades del Bassegoda, el Bestracà, el Mont i les Aguges, encinglant-me per espadats i avencs inaccessibles, en busca de balmes i **cofurnes*** (Capítol XIX, p. 146).

cogullada *f.* Au de la família de les alàudides: *Galerita cristata*. És molt semblant a l'alosa, de la qual es distingeix perquè té un floc de plomes punxegut damunt el cap, a manera de capulleta, i perquè no té cap tros blanc en les plomes de la cua (DCVB=DIEC2). *Esplatjava la seva alegria cantant dreta damunt d'una pedra, com una **cogullada** dalt d'un terròs* (Capítol XXIV, p. 191).

colossal *adv.* De dimensions gegantines (DCVB=DIEC2). *Al principi, la baixada no era pas impossible, començant a enfonsar-me ràpidament per la **colossal** esquerra* (Capítol XXII, p. 173).

comissura *f.* Lloc d'unió entre dos cossos o entre dues parts d'un cos (DCVB=DIEC2).

*Mes això representava una marrada de prop de dues hores i va semblar-me que, agafant la **comissura** del racó on l'espadat se trobava interromput per sollevaments reinflats per les arrels d'una vegetació poderosa (Capítol XXII, p. 173).*

commiseració *f.* Sentiment de pietat pel mal d'altri (DCVB=DIEC2). *Per esma, per instint, per **commiseració**, per un record d'aquella amistat que un temps havia mig omplert ma existència (Capítol VIII, p.69).*

complacent *adj. v. complaent* *adj.* Disposat a complaure (DCVB=DIEC2). *Però em podia acabar menos la lleugeresa de la Coralí, tan **complacenta** sempre amb mi (Capítol III, p. 33).*

concupiscència *f.* Appetit desordenat [**apetit** *m.* Tendència natural a la satisfacció de les necessitats o dels desigs] (DCVB=DIEC2). *Ne ressortí un sentiment aïrat de rebeldia desfrenada, de **concupiscència** no satisfeta que em féu botar contra el cel, com si allí existís el poder que em subjugava (Capítol XXII, p. 180).*

condolgut, -uda *adj.* Que es dol del mal d'altri (DCVB, DIEC2 apareix *condoldre's*). *I prous vegades m'havia **condolgut** i fins capficat amb la sort d'aquells infeliços enterrats en vida (Capítol XXIII, p. 185).*

conglomerar *v. tr.* Reunir formant una massa coherent (DCVB=DIEC2). *Formà taques grises que dansaven estranyament per l'espai fins a **conglomerar-se** en una sola de major potència que, fugint sempre de la visual, resseguia una òrbita majestuosa a mon entorn (Capítol XXV, p. 197).*

congriar *v. tr.* Produir, formar per concurs de diversos elements (Empordà, Garrotxa, Plana de Vic) (DCVB=DIEC2). *Lleugerament entelada en alguns punts per un principi de boira blavosa que es **congritava** en el fons de la torrentera (Capítol XXII, p. 179).*

conhort *m.* Acte i efecte d'aconhortar; consol, conformança (DCVB=DIEC2). *Era un cas raro que la meva tibantor d'esperit no trobés **conhort** en tot allò que de tants mesos constituïa el meu desideràtum (Capítol XXII, p. 172).*

conjuminar *v. tr.* Combinar (DCVB=DIEC2). *Efecte de son llarguíssim captiveri, estava traspasat i com mig entontit, constant-li gran esforç **conjuminar** les idees i formular les paraules (Capítol XVI, p. 129).*

consemblant *adj.* Semblant; d'igual condició (DCVB=DIEC2). *Per una retxa de fusta **consemblant** a la que jo veia* (Capítol XXIII, p. 184).

consirós, -osa *adj.* Meditabund; absorbit per un pensament que preocupa [**meditabund, -unda** *adj.* Consirós, abstret en la meditació] (DCVB=DIEC2). *Els dos llenyataires, esgroguèits i **consirosos**, no sabent a qui atendre, si a nosaltres o [a] la criada que, arraulida a un racó de l'era, estossejava el fum que havia dragat i gemegava dolorosament, ens miraven compassius sense fer res* (Capítol XIII, p. 99).

corcor *f.* Idea o sentiment dolorós que persisteix en l'esperit (DCVB, absent DIEC2). *Con més no, aquí n'hi ha una que, si això esdevingués, se moriria de **corcor*** (Capítol X, p. 81).

corgelar *v. tr.* Gelar íntimament (DCVB=DIEC2). *Aquesta circumstància feia que alguns se permetessin bromejar-hi des de dalt, fent-lo exasperar; però l'Arbós, <que> amb tot i son temperament **corgelat** i fins cruel, tractant-se de trabucaires, en qüestions d'aquestes era sèrio e hi posà prompte la mà* (Capítol XXI, p. 164).

cornisa *f.* Part rocosa d'una muntanya o d'una costa abrupta que sobresurt a causa d'una capa dura que recobreix les que són immediatament inferiors (DIEC2, DCVB apareix amb un altre significat). *Un cop dalt, vaig desfer bona part del camí de la nit passada, resseguint l'espadat per la **cornisa** i enfonsant-me en les marrades difícils i emboscades de Matacans* (Capítol XXII, p. 177).

coro *m.* (castellanisme) per *cor* (DCVB, absent DIEC2). *Des de la tràgica mort del seu nebot, no s'hi podia **tenir coro** (tenir veu)* (Capítol XIX, p. 143).

còrrec *m.* Excavació produïda en un terreny rost pel pas de les aigües de pluja (DCVB=DIEC2). *Ara a sobre, ara a sota, anàvem rodolant tots dos pel pendís, fins a quedar mig suspesos sobre el ribast que llindava amb el **còrrec*** (Capítol VIII, p. 68).

corriol *m.* Camí estret, que no dóna pas per a gaire més d'una persona a la vegada (DCVB=DIEC2). *Investir la cova pel **corriol**, acompanyat de qui vulgui seguir-me* (Capítol XXI, p. 162).

corrua *f.* Multitud de persones, d'animals o de coses que avancen una darrere l'altra (DCVB=DIEC2). *De fet, una **corrua** de grops negres, caminant amb molta precaució per por de macar amb la fosca el peu i estimbar-se d'una elevació de més de cent cinquanta pams, anava resseguint el viarany* (Capítol XX, p. 158).

corsecar *v. tr.* Causar en un ésser vivent una minva de la humitat interna que li cal per a viure ufanós (DCVB=DIEC2). *Era que em **corsecava** l'egoisme o m'afollaven les ànsies de la carn* (Capítol XVII, p. 131).

cosó, -ona *m. i f.* Efeminat, delicat, poruc (Ripoll, Olot, Montseny) [**efeminat, -ada** *adj.* Mancat d'energia i aspecte viril; semblant a la femella] [**poruc, -uga** *adj.* Que fàcilment agafa por] (DCVB=DIEC2). *I tan bé que podíem arribar an això mateix sense passar per aquell mal trànsit, si no haguessis sigut tu tan **cosó** ni jo tan bèstia agulles* (Capítol X, p. 84).

costellada *f.* Conjunt de les costelles de l'home o d'un animal (Garrotxa, Gironès, Penedès, Camp de Tarr., Alt Pallars) (DCVB=DIEC2). *Jo el sentia sota els ronyons, i sentia també sobre meu la terrible pressió de la feixuga massa de l'Ivo que, fent-me cruïxir la **costellada*** (Capítol VIII, p. 68).

cràpula *f.* Embriaguesa habitual [**embriac, -aga** *adj.* Pertorbat per l'excés de vi o d'altra beguda alcohòlica] (DCVB=DIEC2). *Entre **cràpules** i borratxeres* (Pròleg, p. 5).

crapulós, -osa *adj.* Donat a la cràpula [**cràpula** *f.* Embriaguesa habitual] (DCVB=DIEC2). *De les belleses pagesívoles d'altre temps, ne conservava sols el gesto provocatiu i encara transformat, com interpretat per la imaginació d'un **crapulós*** (Capítol XIX, p. 149).

creny *m.* Penya sortida, dent de la cresta d'un cingle (DCVB, absent DIEC2). *Cap a la dreta, els formidables reductes del Freu, els **crenys** i gorges de Sadernes* (Pròleg, p. 3).

crudel *adj.* **cruel** Que es complau a fer sofrir (DCVB, DIEC2 absent *crudel*, conté *cruel*). *Fermats als calamàstrecs de la llar, han tingut mort **crudel**, socarrats per dessota* (Capítol I, p. 16).

dantesc *adj.* Que per la seva grandiositat i aspecte terrorífic sembla inspirat en el poema "La Divina Comèdia" del Dant (DCVB=DIEC2). *S'havien obert formant **dantesques** esquerdes* (Pròleg, p. 3).

deglució *f.* Acte de deglutir [**deglutir** *v. tr.* Engolir els aliments, fer-los passar de la boca a l'estómac] (DCVB=DIEC2). *La braó cadenciosa de les cascades, marcant com un moviment de **deglució** del monstre famolenc de carn humana* (Capítol XX, p. 159).

degotall *m.* Líquid que degota (DCVB=DIEC2). *Aquell **degotall** de sers humans, estimbar-se per la gola de l'avenc com ovelles acorralades pel llop* (Capítol XXI, p. 169).

deix *m.* Cosa que queda, en petita proporció, després que n'ha desaparegut la causa o el nucli principal. Especialment: Regust, mica de sabor que es conserva d'una cosa després de menjar-la o de beure-la (DCVB=DIEC2). *Després, tota sa fesomia se torçà prenent un **deix** d'amargura, que lo mateix podia traduir-se per una demanda de perdó per tantes esperances* (Capítol XVIII, p. 141).

deixia *f.* Part que es deixa d'una cosa, per inútil, dolenta, desagradable, etc. (Empordà, Gironès, Guillerics, Garrotxa) (DCVB=DIEC2). *Jo també ho era, un dimoni; però un pobre dimoni macilent i afamat que de bona gana m'hauria aferrussat a les **deixies** d'aquells malfarts* (Capítol XIX, p. 149).

deixondir-me *v. tr.* Despertar; fer sortir de la son o d'un estat d'ensopiment (DCVB=DIEC2). *Amb tot això, jo, que seguia pres d'una mena d'ensopiment que em llevava la voluntat i casi la consciència de temps i lloc, vaig **deixondir-me** un moment al sentir a prop meu algú que deia que a la porta de la cabanya hi havia un paper escrit* (Capítol XIII, p. 100).

dejús *adv. i prep.* Davall, dessota (DCVB=DIEC2). *Sa cara, arrugada i terrosa, sombrada d'una barba grisa, arranada a tall d'estisora, desapareixia, casi, sota una barretina musca que se li enfonsava fins les orelles, **dejús** de la qual apuntava, com un rivet d'un blanc brut* (Capítol XVI, p. 128).

depravació *f.* Acte i efecte de depravar o depravar-se [**depravar** *v. tr.* Corrompre, pervertir inspirant el gust del mal] (DCVB=DIEC2). *Son somris dolorosament contret me semblava una vella i gastada fórmula posada estudiosament al servei de la seva vida de **depravació*** (Capítol XXV, p. 199).

desbancar *v. tr.* Desposseir algú del seu lloc de preferència, del seu predomini, etc. (DCVB=DIEC2). *Després, el fantasma paorós aquell, del rival **desbancant-me** per sa gallardia i robant-me l'amor per virtut de sos propis prestigis, quedava esvaït també* (Capítol IX, p. 73).

descaro *m.* (castellanisme) Descaradura (DCVB, absent DIEC2). *Com sintetisant ses reflexions i tirant al bulto amb tot **descaro*** (Capítol I, p. 21).

desembrassat *adj. v. desembarassat* Expedit, dotat de facilitat per a treballar o actuar vencent els obstacles (DCVB=DIEC2). *De sos aires expansius i **desembrassats*** (Capítol II, p. 23).

desemparo: desemparrar *v. tr.* Acte i efecte de desemparrar; cast. *desemparo* (DCVB i DIEC2 absent *desemparo*, conté *desemparrar*). *Més campant que mai pel **desemparo** en què ens trobàvem per part de l'autoritat* (Capítol I, p. 13).

desenfarfegar *v. tr.* Fer cessar d'estar enfarfegat [**enfarfegar** *v. tr.* Carregar excessivament de coses acumulades sense ordre] (DCVB=DIEC2). *I la sang que seguia escolant-se'm per la ferida, malgrat la pressió que feia amb la mà per deturar-la, **desenfarfegant-me** les entranyes, semblava deixar-les per a son funcionament amb una llibertat que mai havien tingut* (Capítol XXV, p. 202).

desfardar *v. tr.* Afluixar o descordar les peces de vestit (DCVB=DIEC2). *Com allavors, també duia la còfia de gairell i la roba espellofida i **desfardada** per la lluita* (Capítol XXV, p. 202).

desfici *m.* Agitació produïda per un mal físic o moral, per una passió, un desig, etc. (DCVB=DIEC2). *Ademés, jo no sentia pas aquell interior **desfici**, aquella contorbació d'esperit que altres vegades me delatava la proximitat d'aquell poder amb qui pugnava de tant temps* (Capítol XX, p. 156).

desficiós, -osa *adj.* Que té desfici, o que dóna desfici [**desfici** *m.* Agitació produïda per un mal físic o moral, per una passió, un desig, etc.] (DCVB=DIEC2). *Sempre era ella que em servia, mirant-me amb ulls **desficiosos** i tapant-me amb la mà la boca si anava a parlar* (Capítol XXV, p. 200).

desideràtum *m.* (lletínisme) Allò que es desitja, que constitueix l'objecte que es vol obtenir (DCVB=DIEC2). *Era un cas raro que la meua tibantor d'esperit no trobés conhort en tot allò que de tants mesos constituïa el meu **desideràtum*** (Capítol XXII, p. 172).

desllorigador *m. fig.* Allò que dóna la solució o sortida d'un afer difícil (DCVB=DIEC2). *L'Arbós havia trobat el **desllorigador** de la força de l'Esparver, que tant el preocupava: era en Bilot* (Capítol XX, p. 151).

desmossar *v. tr.* Amollar, deixar de tenir agafat amb les dents (DCVB, absent DIEC2). *Mes un bestial cop de jonoll ben encertat en part sentida el féu **desmossar** amb un dolorós gemec i un moviment de lascitud que em donà algun avantatge* (Capítol VIII, p. 68).

despedaçar *v. tr.* Fer a trossos (DCVB, absent DIEC2). *Amb el cor **despedaçat**, vaig atansar-me'hi per recollir sos darrers signes de vida* (Capítol XVIII, p. 141).

desperdicar *v. tr.* Deixar perdre per incúria, inhabilitat, etc. (DCVB, absent DIEC2). *Me semblà que la cosa filava bé i no vaig volguer **desperdicar** l'ocasió d'esbotzar* (Capítol X, p. 81).

despulla *f.* Allò que queda d'una cosa destruïda o desfeta (DCVB=DIEC2). *No sé quines inflexions de veu devien vibrar en aquell gemec d'ànima morta, que encara pogué exhalar-se d'entre les consumides **despulses** de mon ser* (Capítol XXIII, p. 184).

desvirondat, -ada *adj.* Descargolat, desfet; espatllat (Garrotxa, Empordà, Vallès) (DCVB, absent DIEC2). *Mireu, de veure aquella mossa, desfeta de trenes, espitregada i **desvirondada** de roba* (Capítol VIII, p. 71).

detritus *m.* Residus menuts, resultants de l'esmicolament de roques, fòssils, plantes, etc. (DCVB=DIEC2). *Poques canes davant meu, entre les darreres mates que creixien sota l'espadat xuclant del talús format pels **detritus** caiguts de la cinglera* (Capítol XXII, p. 174).

dimosel·la *f.* (gal·licisme *demoiselle* 'dama') [**dama** *f.* Dona d'alta posició social; senyora de respecte] (DCVB=DIEC2). *Seguint la costum francesa, usava casi sempre còfia, però no l'ordinària, com gorra de dormir, que s'estila a la frontera, sinó elegant i ben tallada, com les **dimosel·les** de més terra endins* (Capítol II, p. 30).

disfrutar *v. intr. i tr.* (castellanisme) Gaudir, fruit (DCVB, absent DIEC2). [...] *haviem cregut que no calia començar-ne una altra ni de sostenir inútilment tants jornalers, majorment que el període de relativa tranquil·litat de què havíem **disfrutat** ens havia esbargit la idea del perill* (Capítol XII, p. 95).

disfumat, -ada: difuminat *adj.* Esfumar [**esfumar** *v. tr.* Fer desaparèixer gradualment] (DCVB=DIEC2). *I la idea acabà per aparèixer, encara que confusa i **disfumada** potser per falta material de llum o tal volta per deficiència dels òrgans destinats a apreciar-la* (Capítol XXV, p. 198).

displicència *f.* Desplaer; qualitat de displicant [**displicant** *adj.* Mancat de plaer; que no troba gust en el que fa, en el que li donen, en el que ocorre, etc.] (DCVB=DIEC2). *Li demanava res menos que el darrer sacrifici de la seva persona, en ares de la meua infernal **displicència**, de la meua fam i set de venjança* (Capítol XXII, p. 175).

dissuadir *v. tr.* Llevar el propòsit; fer perdre la intenció de fer una cosa, donant raons per a no fer-la (DCVB=DIEC2). *Mon primer intent fou dirigir-me corrents cap al molí; però era ja*

*fosc i en Pep, a qui vaig anar a veure, va **dissuadir-me'n**, ja que la cosa no podia pas venir d'algunes hores* (Capítol XII, p. 95).

ditxa *f.* (castellanisme) Sort feliç; felicitat (DCVB, absent DIEC2). [...] *prometent-me una nova era de **ditxa** i felicitat* (Capítol XV, p. 118).

doina *en doina* En moviment, en renou, fora del seu lloc, en desordre (DCVB=DIEC2). *Les cartes anaven **en doina**, mes la Corali i jo, que teníem altres joguines, fèiem lliga a part sota els tells del pati o a la vora del foc [...]* (Capítol XI, p. 89).

dojo *adv.* **A dojo**: en gran abundància (DCVB=DIEC2). *Això faria que en els quèntos de la vora del foc, en què anaven **a dojo** les històries més escarrifoses del temps en què aquella Garrotxa era catau de malfactors i perdularis* (Pròleg, p. 5).

doll *m.* Raig d'un líquid que brolla amb força d'una obertura (DCVB=DIEC2). *I sentia un **doll** de sang encesa que, lliscant-me pel cos avall, s'escorria per la terra* (Capítol XXV, p. 201).

dragar *v. tr.* Absorbir cap al fons, obrint-se, la terra, les aigües, l'abisme (DCVB=DIEC2). *De tant en tant, desapareixia com si se'l **dragués** la terra, i allavors reposava disfrutant de ses immenses riqueses en palaus que posseïa en llocs ignorats* (Capítol XII, p. 93).

dreturer, -era *adj.* Que va dret, en línia recta (DCVB=DIEC2). *I, al dir això, brandà l'eina amb moviment tan sobtat i **dreturer** que, maquinament, m'obligà a fer un salt enrere* (Capítol XI, p. 92).

drol·le, drol·la *adj.* Persona informal, sense serietat (DCVB, absent DIEC2). *Tan carinyosa i expansiva en ses converses, una mica **drol·la** i enjogassada* (Capítol III, p. 33).

eixebrat, -ada *adj.* Mancat de seny i discreció; que fa les coses sense pensar-les bé, inconsideradament (DCVB=DIEC2). *No era la mossa ballaruga i **eixebrada** que amb sos retrets i mots escaiènts feia cara al galantejador més esquilat* (Capítol X, p. 79).

eixida *f.* **donar eixida a una cosa** Fer-la sortir, deixar-la anar a l'exterior (DCVB, DIEC2 apareix *eixida*, però no *donar eixida a una cosa*). *Sols **donava eixida** al canó d'una pipa ronyosa, que semblava dur-la soldada a les dents* (Capítol V, p. 50).

embaumar *v. tr.* Embalsamar, omplir de bona olor [**embalsamar** *v. tr.* Perfumar; omplir d'aromes balsàmics] (DCVB, absent DIEC2). *D'aquell aire **embaumat** que em vivificava els pulmons* (Capítol XXIV, p. 190).

embustero, -era *m.* (castellanisme) Mentider (DCVB, absent DIEC2). *Te'l creguis pas, Albert, an aquest bèstia, que és un embustero, més dolent que un mal gra* (Capítol VIII, p. 66).

empaitar *v. tr.* Perseguir, encalçar (DCVB=DIEC2). *Al sortir de la Garrotxa empaitat per l'atraït de gent que hi atragué amb les seves primeres malifetes, entrà per la comarca de Mieres, recollint alguns dispersos que feien la pràctica robant a la menuda* (Capítol XII, p. 94).

empestat, -ada *adj.* Malalt de pesta (DCVB, absent DIEC2). *Potser això mateix m'abona, com aquells que, tot i feinejant entremig dels empestats, no tenen la malura fangada* (Capítol X, p. 82).

empostissar *v. tr.* Cobrir de posts (DCVB=DIEC2). *Era impossible: la finestra era una boca de forn i, sobre l'empostissat, no hi havia on posar-hi el peu* (Capítol XII, p. 97).

emprendar *v. tr.* Enamorar fortament, captivar la voluntat (DCVB, absent DIEC2). *Tan bon punt la vaig veure, ne vaig quedar emprendat* (Capítol II, p.30).

encarnissar-se *v. refl.* Fer-se cruel, obrar amb crueltat contra qualcú (DCVB, absent DIEC2). *Mentres no demanés gent ni diners per a mantenir-los, s'arribà a encarnissar en la lluita* (Capítol XVII, p. 133).

encepar *v. tr.* Posar la pólvora dins la xemeneia d'una arma de foc, de manera que es posi en contacte amb el pistó per a produir l'explosió en disparar-la (Olot, Plana de Vic) (DCVB, DIEC2 apareix amb altres significats). *Té, Albert, aquí tens la teva arma, carregada i encepada* (Capítol XXIV, p. 194).

encinglar *v. refl.* Pujar a un cingle; enfilarse muntanya amunt (Conflent, Garrotxa, Plana de Vic, Priorat, Maestr.) (DCVB=DIEC2). *Vaig recomençar per mon compte aquelles ascensions i davallades del Bassegoda, el Bestracà, el Mont i les Aguges, encinglant-me per espadats i avencs inaccessibles* (Capítol XIX, p. 146).

encontorn *m.* Contorn; porció de terreny que envolta un lloc determinat (DCVB, absent DIEC2). *De més a més, sempre teníem de dies dissimuladament vigilats els encontorns per un guaita i a la nit era el mateix moliner qui vetllava amb els ulls a la mola i les orelles al bosc* (Capítol XI, p. 85).

encorralar *v. tr.* Tancar dins el corral (DCVB=DIEC2). *Com ho agafem per encorralar a aquest lloc i fer-li desmossar la presa* (Capítol XIII, p. 104).

endèmic, -èmica *adj.* Propi de l'endèmia [**endèmia** *f.* Malaltia que ocorre amb constància o amb notable freqüència en una regió determinada] (DCVB=DIEC2). *En tal situació d'ànim, assistia a un dels aspectes més sagnants que ha presentat el bandolerisme en aquella conca dels Pirineus on per espai de sigles hi ha sigut endèmic* (Capítol XVII, p. 133).

endogalar *v. tr. fig. refl.* Endeutar-se molt (DCVB=DIEC2). **Endogalat** *fins a la nou del coll* (Capítol III, p. 35).

endolat, -ada *adj.* Cobert de dol [**dol** *m.* Gran aflicció causada per la mort d'algú, per una gran pèrdua o en general per una greu dissort] (DCVB=DIEC2). *Presentant-se'm esllanguida i endolada* (Capítol XXV, p. 200).

eneriçar *v. tr.* Eriçar; redreçar [**eriçar** *v. tr.* Alçar i posar drets (els pèls, els cabells) com les pues d'un eriçó] (DCVB, absent DIEC2). *Estava descolorida, esblaimada com un desenterrat, i la cabellera se li havia estufat, com eneriçada d'horror* (Capítol XXV, p. 202).

enfellonir *v. r.* Fer felló; causar irritació (DCVB=DIEC2). *Després de repetides visites, acabí per congeniar, en quant era possible, amb aquell caràcter enfellonit pels anys i les xacres i separat del món per raons de salut i d'idiosincràsia* (Pròleg, p. 6).

enfitar *v. tr.* Atipar excessivament (DCVB=DIEC2). *Vol la nostra sang! Mes jo li juro que la meua l'ha d'enfitar abans de beure-la* (Capítol XIII, p. 101).

engallat, -ada *adj.* Dret, amb el cap alt, amb posat de gall ensuperbit (DCVB=DIEC2). *Amb la filosa engallada i la mà dreta fent dansar el fus* (Capítol XXIV, p. 191).

engaltar *v. tr.* Acostar a la galta una arma de foc per apuntar-la (DCVB=DIEC2). *Aixís acabaren els darrers senyals de resistència i l'Arbós manà alto el foc, quan uns quants minyons emprenien el corriol, dret a la cova, amb l'arma engaltada i la teia entre les dents* (Capítol XXI, p. 163).

engargussar *v. refl.* Acumular-se coses a la gargamella o a un conducte estret, pugnand per passar (DCVB=DIEC2). *Ademés, la seva cara era tan fosca i el seu to de veu tan aspre e ingrát, que em deixà esfereït, engargussant-se'm a la gola les paraules amb què volia contestar-li* (Capítol XIX, p. 145).

engendrar *v. tr.* Produir, causar; donar origen (DCVB=DIEC2). *Li havia engendrat un caràcter retret i surni* (Pròleg, p. 7).

enginjolar *v. refl.* Enfilarse, pujar a un lloc difícil (DCVB, DIEC2 apareix amb un altre significat). **Enginjolant-nos** *polit a polit per entre alzines centenàries i moixals impenetrables* (Capítol XXIV, p. 195).

enllepolir *v. tr.* Atraure amb l'al·licient de cosa dolça o agradable, sia material, sia immaterial (DCVB=DIEC2). *Li parlà a crits, amenaçant-lo fins de denunciar-lo als tribunals per sostenir tractes ocults amb els criminals, proporcionant-los-hi diners que, a més de da'ls-hi força, els enllepolien en el crim, en lloc de posar-se d'acord amb l'autoritat per a procurar la captura i son càstig* (Capítol XVI, p. 129).

enquimerar *v. tr.* Irritar, causar disgust fort (DCVB=DIEC2). *Altra part del problema que em tenia enquimerat i de la que res de bo n'esperava* (Capítol VII, p. 60).

enrunar *v. tr.* Enderrocar, derruir (DCVB=DIEC2). *La plenitud de l'orfenesa en què em deixava aquell amic que, sense més recursos que el seu amor i la seva abnegació, era el darrer sosteniment del meu esperit que s'enrunava, me caigué damunt com una mola farinera* (Capítol XVIII, p. 142).

ensonyar *v. tr.* Fer agafar el son (DCVB=DIEC2). *No apareixia per a res en el camp de la visualitat de mes potències ensonyades* (Capítol XIV, p. 109).

ensulsiar-se *v.* Esllavissar-se, esfondrar-se (un terreny, un edifici, etc.) [**esllavissar** *v. tr.* Empènyer cap avall i fer caure (la terra, roques, etc.)] [**esfondrar** *v. tr.* Destruir una cosa fent-la caure a trossos] (DCVB=DIEC2). *S'havien obert formant dantesques esquerdes, muradals immensos, ensulsiades colossals que deixaren al viu roques nues i pelades com insepults cranis de titans* (Pròleg, p. 3).

entenebrar *v. tr.* Omplir de tenebres; enfosquir molt [**tenebra** *f.* Obscuritat profunda] (DCVB=DIEC2). *En certs moments semblava alçar-se la boira de plom que m'entenebrava i un raig d'alegria sens idea semblava invadir tot el meu ser* (Capítol XXIII, p. 183).

enterbolir *v. tr.* Fer tèrbol (DCBV=DIEC2). *Capolat de fatiga i de debilesa i vençut per una pesadesa al cervell que em tenia les potències enterbolides* (Capítol XIV, p. 109).

entontiment *m.* (castellanisme) Acte i efecte d'entontir (DCVB, absent DIEC2). *Però fou això, justament, lo que semblà revenir-lo de son momentani entontiment* (Capítol VIII, p. 65).

entrampar *v. tr.* Omplir de deutes (DCVB=DIEC2). *Per sostreure's a les exigències de son pare, qui, propietari de pocs i **entrampats** cabals* (Capítol II, p. 24).

entumiment *m.* Acte i efecte d'entumir [**entumir** *v. tr.* [Inflar i dificultar de moure's, per defecte de circulació] (DCVB=DIEC2). *Me trobava tot refet i, llevat d'un gran **entumiment** en els membres i d'un petit doloret al coll, no sentia cap malestar* (Capítol X, p. 77).

enxarinar *v. tr.* Irritar, enfadar (Gir., Olot) (DCVB, absent DIEC2). *És que està una mica **enxarinat** perquè ha renyit amb la promesa, compreneu?* (Capítol VI, p. 56).

enxiquir *v. tr.* Fer més petit (DCVB=DIEC2). *Per lo que m'**enxiquia** a mos propis ulls i esbullant-me les poques idees que em quedaven* (Capítol XXII, p. 180).

esbaconada *f.* Esqueixada, esvoranc de terres (DCVB, absent DIEC2). *Prou remorejaven les cristal·lines aigües de la riera que, davallant de l'espantosa **esbaconada** de Brull, formen amansides gorgues d'un verd esmaragdí* (Capítol III, p. 33).

esberlar *v. tr.* Obrir en dues o més parts per ruptura (DCVB=DIEC2). *Si l'hagués vista morta, no hauria pas sentit aquella terrible patacada que semblava m'hagués **esberlat** el cor* (Capítol XII, p. 98).

esblaimar *v. tr.* Fer perdre la intensitat, la força, especialment el color (DCVB=DIEC2). *Ella alçà per fi sa testa despentinada, com cercant quelcom, i al veure'm s'animà sa fesomia **esblaimada** i humida pel plor* (Capítol IX, p. 74).

esborronar *v. tr.* Contraure la pell formant-hi com a granissó per efecte del fred, de la febre, de la por, etc. (DCVB=DIEC2). *Contrariat i **esborronat** per la diabòlica verba de l'Avi i per la complacència amb què era escoltat* (Capítol VI, p. 53).

esbrossar *v. tr.* Arrancar i treure la brossa d'un camí, d'una sèquia, etc. (DCVB=DIEC2). *Altres vegades ens posàvem a l'agoit des d'un collet **esbrossat** o a la punta d'un cingle que donés vista als corriols o viaranys, que suposàvem freqüentats pels malfactors o gent de frau* (Capítol XV, p. 115).

esbullar *v. tr.* Enredar, barrejar (DCVB=DIEC2). *Per lo que m'**enxiquia** a mos propis ulls i **esbullant-me** les poques idees que em quedaven* (Capítol XXII, p. 180).

esca *f.* Matèria molt seca i preparada perquè s'encengui fàcilment amb una simple espurna (DCVB, DIEC2 apareix amb un altre significat). *Vençut, rebregat i destruïts els darrers vestigis del meu ser moral, vaig caure d'espatlles, rompent en un plor sec, sense llàgrimes, que malament podia dar-les mon cor eixarreït com una **esca**, barrat a la fe, a la caritat i a l'esperança* (Capítol XXII, p. 181).

escabot *m.* Colla poc nombrosa de persones (DCVB, absent DIEC2). *A cosa de mitjanit, un dels atalaies avançats vingué a avisar-nos que havia observat un **escabot** de gent que es dirigia per la banda de Rin, estranyant-se de la poca precaució amb què caminaven* (Capítol XVIII, p. 137).

escabrós, -osa *adj.* Aspre, difícil de transitar-hi, de pujar-hi (DCVB=DIEC2). *Baixàrem la clotada de Segàs i, vorejant les cingleres de la raconada de Brull, prenguérem una vessant **escabrosa** que mira de cairrell l'espadat on hi ha la tuta* (Capítol XX, p. 156).

escabullir-se *v. refl.* (castellanisme) Fugir hàbilment, amb dissimul (DCVB, absent DIEC2). *[...] com conills sorpresos a la pastura, se'ns **escabulliren** per entre les melques i canemeres, quan, ben portada l'acció, devien quedar tots copats* (Capítol XVIII, p. 139).

escadusser, -era *adj.* Que no forma parell o que sobre d'un conjunt, d'una quantitat que es compta (DCVB=DIEC2). *Els **escadussers** i tocatardans feien de tot: uns [no] semblaven menar cap por als lladres, i altres se resignaven a fer grans marrades, per fugir de llocs massa feréstecs o anar més temps ajustats a unes o altres colles* (Capítol IV, p. 39).

escaient *adj.* Que escau; oportú, agradós (DCVB=DIEC2). *Senyalada com la més **escaienta** per als prometatges que volien fer sort* (Capítol I, p. 13).

escalaborn *m.* fig. Home esbojarrat i de mals costums [**esbojarrat, -ada** *adj.* Mancat d'enteniment; precipitat en l'obrar, irreflexiu] (DCVB, DIEC2 no hi ha el significat figurat). *Què grates aquí, **escalaborn**?* (Capítol III, p. 37).

escallimpantes d'escallimpantes *adv.* Tot just superficialment i de biaix (DCVB, absent DIEC2). *Sort per a ell que fou amatent a regirar-se, i no li arribà sinó **d'escallimpantes*** (Capítol VI, p. 56).

escambell *m.* fig. Persona o cosa que serveix a algú per a elevar-se, aconseguir els seus fins, dominar, etc. (DCVB=DIEC2). *Fins aquell tíó d'infern que, enfilant-se sobre l'**escambell***

de les seves malifetes, triomfava del dret i la justícia per la sola força de son valor personal (Capítol XVIII, p. 142).

escamot *m.* Aplec poc nombrós d'animals, de persones (Olot, Empordà, Vic, Barc., Tarr.) (DCVB=DIEC2). *Que lo convenient era que ell fingís no poguer resistir l'empenta i se n'anés ben llunyà, cap a les Guillerries, o per lo menos hi enviés un **escamot** amb algú que gastés el seu nom* (Capítol XX, p. 153).

escapiador, -ora *m.* El qui escapia; qui no té pràctica en un ofici sinó per a preparar els materials [**escapiar** *v. tr.* Escalabornar; començar a treballar una fusta o altre material per a després treballar-ho amb més perfecció] (DCVB, absent DIEC2). *Jo no sé pas que hi haja carboners, ni artigaires, ni **escapiadors*** (Capítol XXIV, p. 193).

escapulari *m.* Peça llarguera de roba, de 20 a 25 cm. d'amplada, amb un forat central per on passa el cap, i que, descansant damunt les espatlles, penja per davant i per darrera de l'hàbit com a distintiu de certes ordres religioses com els carmelitans, dominics, etc. (DCVB=DIEC2). *Ella volgué saludar una vegada més a la seva patrona i practicar la costum de passar per les mans de la Verge una munió de records que uns i altres li havíem comprat i, mig embolicat entre rosaris, **escapularis** i mocadors, va semblar-me veure-hi relluir també la creu del punyalet* (Capítol XI, p. 92).

escardalenc, enca *adj.* Molt prim de cos (DCVB=DIEC2). *Figureu's-e un home **escardalenc*** (Pròleg, p. 5).

escarrifós; esgarrifós *adj.* Que fa esgarrifar. *Això faria que en els quèntos de la vora del foc, en què anaven a dojo les històries més **escarrifoses** del temps en què aquella Garrotxa era catana de malfactors i perdularis* (Pròleg, p. 5).

escepticisme *m.* Qualitat d'escèptic; sistema filosòfic o religiós que consisteix a dubtar de tot o de moltes coses (DCVB=DIEC2). *Efectivament, després d'aquelles hores d'angúnia i expectació pròpies de les grans operacions, m'entrà l'avorriment, fill de l'**escepticisme** que s'havia apoderat de mi, malgrat els esforços d'en Pep, sempre amatent a mantenir-me viva la fe, fíns valent-se d'arguments plens d'ignocència tant com de bona voluntat* (Capítol XVIII, p. 137).

escolar *v. tr.* Fer sortir un líquid d'allà on és contingut, fent-lo anar per un conducte a una altra part (DCVB=DIEC2). *I vaig dormir cinc o més hores de carrera fíns que, **escolada** la bassa, el moliner alçà la mola i la casa va parar de trontollar* (Capítol X, p. 77).

escollar *v. tr.* Llevar el coll, especialment a una peça de roba (DCVB=DIEC2). *Duia la còfia a la xambergà; anava tota **escollada**, sense mocador al pit, i sa cara, enquadrada per la negra i desfeta cabellera* (Capítol VII, p. 62).

escon *m.* Banc llarg i de respatla alta, com el que son haver-hi a les cuines de pagès, a l'església parroquial, etc. (DCVB=DIEC2). *Al veure's tan apretat entre l'**escon** i la paret* (Capítol XXI, p. 161).

escondir *v. tr.* Amagar, ocultar (DCVB=DIEC2). *Ademés, no tinc perquè **escondir-me** de ningú* (Capítol VIII, p. 71).

escorterar *v. tr.* v. **esquarterar** *v. tr.* Tallar una persona o animal fent-ne quarters o trossos (DCVB=DIEC2). [...] **escorterats** i cremat i assolat lo del llur, perquè sapigueu tots que a l'Esparver ningú li fa tort que no ho plore (Capítol XIII, p. 101).

escudellar *v. tr.* Distribuir la minestra o altre aliment passant-lo de l'olla o recipient gran als plats, escudelles o altres recipients individuals (DCVB=DIEC2). *Se coneix que tens qui t'**escudella** el plat i et fa moixaines* (Capítol XI, p. 89).

esdernegar *v. tr. refl.* Esforçar-se excessivament, fins a fatigar-se molt (DCVB=DIEC2). *Que trobes que encara no fem prou **esdernegant-nos** per aquestes garrotxes al darrere de qui començà per ser el teu amic?* (Capítol XIX, p. 145).

esfrimolar *v. tr.* Esbocinar, desfer en trossets petits (DCVB, absent DIEC2). *Me sentia més gos que mai, i l'**esfrimolar** entre mes dents aquella carnassa dura com sola me produïa una sensació de plaer intensa* (Capítol XXIV, p. 196).

esgalabrat *adj.* Eixebrat (DCVB, DIEC2 absent *esgalabrat*, conté *esgalabrar*). *Algun company ne sortia massa **esgalabrat**, ell no el sentia mai* (Capítol II, p. 23).

esgargamellar-se *v. refl.* Fatigar-se la gola cridant; cridar excessivament (DCVB=DIEC2). *Per més bunyolers **s'esgargamellaven** cridant* (Capítol I, p. 14).

esgarrinxar *v. tr.* Ferir superficialment la pell o altra cosa fent-li un tall prim i de poca profunditat (DCVB=DIEC2). *A penes tenia un pam del cos que no estigués macat, **esgarrinxat** o llagat* (Capítol IX, p. 75).

esllanguit, -ida *adj.* Allanguit [**allanguit, -ida** *adj.* Amagrit i mancat de força] (DCVB, DIEC2 absent *allanguit*, conté *esllanguit*). *Presentant-se'm esllanguida i endolada* (Capítol XXV, p. 200).

esmicolar *v. tr.* Desfer en miques, en bocinets menudíssims (DCVB=DIEC2). *Darrere d'ell, la negrosa boscúria de l'Ametllada, mig tapant el reclòs del Celler sobre el que rogejaven les esmicolades cingleres com una nafra mig resseca* (Capítol XXIV, p. 190).

esmotxar *v. tr.* Retallar les parts sortints d'una cosa (DCVB=DIEC2). *Les robustes canonades se destacaven sobre la dèbil celística, esmotxades per damunt del forcat com columnes d'una catedral gòtica, quals naus bagueessin sigut esfondrades per la violència del foc* (Capítol XIX, p. 148).

espatat, -ada *adj. (substantivat) m.* Roca o tros de terreny vertical o molt rost (DCVB=DIEC2). *Igual que gossos ratoners, furgàvem ça i enllà entre maleses, baixàvem a les timbes, escalàvem els espatats* (Capítol XV, p. 115).

espalmar *v. tr. v. espasmar* Esglaiar; ferir d'espant; pertorbar de por o d'admiració molt intensa (DCVB=DIEC2). *Vaig quedar-me espalmat i tonto* (Capítol I, p. 21).

esparpillat, -ada *adj.* Deixondit, viu d'enteniment o d'enginy [**deixondit, -ida** *adj.* Viu de potències; àgil d'esperit, prompte a l'acció] (DCVB=DIEC2). *Però recordo bé que la vista d'aquella joveneta menuda, esparpillada i escaienta* (Capítol XXIV, p. 193).

espartinada *f.* Berenada al camp (DCVB apareix amb un altre significat, absent DIEC2). *A la font del sant toparem la mainada del Briquet, belleu, e bé caldrà convidà'ls a l'espartinada* (Capítol I, p. 20).

esparverar *v. tr.* Causar por profunda (DCVB=DIEC2). *L'home, després de dirigir mirades esparverades a dreta i esquerra, se tragué un paquet de la pitrera, posant de manifest lo que ella demanava* (Capítol XI, p. 91).

espasmòdic, -òdica *adj.* Pertanyent o relatiu a l'espasme [**espasme** *m.* Rigidesa i convulsió dels nervis o músculs; malaltia caracteritzada per contraccions involuntàries dels músculs] (DCVB=DIEC2). *Se m'iniciava un moviment espasmòdic d'alegria o d'exasperació* (Capítol XXIII, p. 186).

espellofir *v. tr.* Esbocinar, esquinçar (DCVB, absent DIEC2). *Aquella veu llastimosa i sincera, sortida d'un cos decaigut, espellofit de roba* (Capítol IX, p. 74).

espellonar *v. tr.* Treure el pelló del blat de moro o d'altre fruit (Olot, Ripoll, Amer) [**pelló** *m.* Pellofa o fulles de la panolla de blatdemoro (Ripoll, Molló, Olot, Lledó, Blanes, Pineda) (DCVB=DIEC2). *Sentírem a dins remors de veus, de les que en Pep ne deduí que hi havia **espellonada**, parant-se en sec i proposant-se d'entrar-hi* (Capítol IV, p. 45).

esperonar *v. tr. fig.* Excitar, estimular l'activitat amb paraules de coratge, de reny, amb l'exemple, etc. (DCVB=DIEC2). *Si molts d'ells tenien ara agravis personals que els **esperonaven**, ni aquests tindrien si no s'haguessin fet solidaris de ma primera desgràcia* (Capítol XIX, p. 144).

espitregat, -ada *adj.* Amb la roba descordada i mostrant els pits (DCVB, DIEC2 conté *espitregar*). *Mireu, de veure aquella mossa, desfeta de trenes, **espitregada** i desvirondada de roba* (Capítol VIII, p. 71).

esplatjar: esplaiar *v. tr.* Donar expansió (a un sentiment) (DCVB=DIEC2). ***Esplatjava** la seva alegria cantant dreta damunt d'una pedra, com una cogullada dalt d'un terròs* (Capítol XXIV, p. 191).

esprimatxat, -ada *adj.* Excessivament prim (DCVB=DIEC2). *Vaig alçar-me nervosament, abarçant d'un cop d'ull el cos **esprimatxat** d'aquell amic que en vida m'ha sigut tan devot* (Capítol XVIII, p. 141).

estarrufar *v. refl. fig.* Manifestar-se ple de satisfacció, d'orgull, de contentament (DCVB=DIEC2). ***Estarrufa't** ara, que ja els abaixaràs, un dia, aquests escandalls de gata rabiosa* (Capítol VIII, p. 71).

estenallar *v. tr.* Agafar amb estenalles; turmentar estrenyent amb estenalles (DCVB=DIEC2). *Digues-bo o t'**estenallo** aquí mateix la carcassa* (Capítol XXII, p. 178).

estertor *m.* Respiració ronca i penosa d'un moribund (DCVB, absent DIEC2). *Però el seu **estertor** rítmic s'havia anat infiltrant de tal manera en el meu magí, com si sortís de mi mateix* (Capítol XXII, p. 180).

estiba *f.* Munt, conjunt de coses apilotades (Garrotxa, Empordà, Gulleries, Pobla de L., Vallès) (DCVB=DIEC2). *I veia també l'**estiba** de morts al fons de la cova i sentia el baf empudegador de sang fresca que tapava els esperits* (Capítol XXI, p. 169).

estimbar *v. tr.* Llançar cap avall de gran altura (DCVB=DIEC2). *Per inspiració del cel, de sobte vaig afluir i, prenent-lo pel cos, d'una revolada vaig acabar d'estimbar-lo fins a la gorga* (Capítol VIII, p. 69).

estoic, -oica *adj.* Pertanyent a l'estoïcisme [**estoïcisme** *m.* Doctrina del grec Zenó, que posa la felicitat en el seguiment de la raó, en el domini de les passions i en el menyspreu del dolor] (DCVB=DIEC2). *Anava a aclucar els ulls amb la resignació estoica del gladiador vençut, quan vegí engrandir-se aquella susombra* (Capítol VIII, p. 69).

estomacada *f.* Acte d'estomacar [**estomacar** *v. tr.* Apallissar, pegar un fart de llenya] (DCVB=DIEC2). *Jo vaig ensumar que era a casa, refent-se de l'estomacada que, a lo que sembla, li entrà més fondo encara que la meva* (Capítol XI, p. 85).

estontolar *v. tr.* Estintolar [**estintolar** *v. tr.* Apuntalar; posar una cosa de manera que una altra la sostingui en una posició no horitzontal, impeding que caigui (Olot, Empordà)] (DCVB=DIEC2). *Moltes jeien per terra mig carbonisades, s'havien quedat estontolades sobre llurs veïnes* (Capítol XIX, p. 148).

estrafet, -eta *adj.* Esguerrat, deformat lletjament (Olot, Empordà, Vallès, Barc., Penedès) [**esguerrat, -ada** *adj.* Mutilat; privat de l'ús d'algun membre] (DCVB=DIEC2). *Amb els jonolls arran de barba i arrapant-se a les polseres de l'obertura, semblaven aquelles figures estrafetes, que sovint se veuen esculpides en els frisos i capitells de les iglésies romàniques* (Capítol V, p. 49).

estricolador *m.* Instrument per a capolar (DCVB, absent DIEC2). *A l'atansar-m'hi, notí amb més sorpresa encara que aquell cos, capolat com un manat de carmuixes passades per l'estricolador* (Capítol XXII, p. 178).

estupor *m.* Gran disminució d'activitat de les funcions intel·lectuals i de la consciència, generalment produïda per una gran admiració o per una emoció molt intensa (DCVB=DIEC2). *Aquesta nova va causar-me un estupor indefinible* (Capítol XII, p. 95).

esvalotar *v. tr.* v. **avalotar** *v.* Excitar desordenadament (DCVB=DIEC2). *Com resum de la jornada, un centenar de bales perdudes inútilment, el galliner esvalotat i jo amb l'amor propi més rebregat que abans* (Capítol XV, p. 121).

esverat, -ada *adj.* Espantat; mancat de serenitat; precipitat per haver perdut l'esma (DCVB=DIEC2). *Ella se llançà a fora, cridant **esverada**, sentint-se al moment tapada de boca i agarrotada* (Capítol XIII, p. 99).

exacerbar *v. tr.* Fer més acerb, irritar més (DCVB=DIEC2). *La prova n'és que no li ha deixat entendre que el seu pare és mort, sens dubte per no **exacerbar** la seva resistència* (Capítol XIII, p. 107).

exasperar *v. tr.* Irritar en alt grau (DCVB=DIEC2). *Però és el cas que el buit produït per la pèrdua d'aquest bé, **exasperant** aquesta naturalesa racional, en lloc d'eleva-la d'esfera en ales de l'altruisme propi dels amors virtuosos i esperituals, anava plantant entorn del meu propi egoisme* (Capítol XVII, p. 132).

exuberant *adj.* Abundant en excés; que té un excés de plenitud (DCVB=DIEC2). *D'aquella harmonia d'**exuberants** colors que semblaven gronxar-se dins d'una atmosfera saturada de polsina d'or* (Capítol XXIV, p. 190).

falòrnia *f.* Idea errònia, raó dèbil o gratuïta amb aparença de veritat o solidesa (DCVB=DIEC2). *L'Arbós, amb qui vaig parlar aquells dies, em digué que, de lo que la gent contava, se n'havia de creure la meitat de la meitat, i lo demás eren **falòrnies*** (Capítol XII, p. 94).

fanfarró, -ona *adj.* Que es glorieja de valent, de ric, de sabut, etc.; que fa ostentació vana i exagerada de les seves qualitats reals o suposades (DCVB=DIEC2). *No he entès mai lo que es proposava l'Esparver persistint en mantenir ses posicions, malgrat la crenada que li venia a sobre, com no fos efecte del seu caràcter altiu i **fanfarró**, que sempre el portava a despreciar a l'enemic* (Capítol XVI, p. 127).

fel *m.* Humor viscos, de color verdós o groguenc, i de gust molt amarg, que procedeix del fetge (DCVB=DIEC2). *De glopades de **fel** que em feien sanglotar* (Capítol XXII, p. 177).

feligrès *m.* Individu pertanyent a una determinada parròquia (DCVB=DIEC2). *Com aquell **feligrès** del quiento* (Capítol I, p. 20).

femer *m.* Lloc on es depositen i guarden els fems (DCVB=DIEC2). *Ella, en fi, havia pervertit ma juvenesa, arrossegant-me pels **femers** de la societat, separant-me de la gent honrada* (Capítol XXII, p. 179).

femta *f.* Excrement; fem expel·lit per un animal (DCVB=DIEC2). *Se m'apareixia com un objecte riquíssim, delicat, porquejat i fet malbé entre la femta i sota els peus de les bèsties més immundes, impossible de restauració* (Capítol XV, p. 119).

fer les vores LOC. Apartar-se per deixar pas a algú (Gironès, Garrotxa, Berguedà) (DCVB, DIEC2 apareix *vora*, absent *fer les vores*). *Fos imposat per aquella visió que tenia quelcom de sobrehumana, o fos per l'eina que brandava vigorosament amb sa destra, el cas és que l'Ivo, tot rotllejant-la de prop, li feia vores* (Capítol VII, p. 63).

feristela *f.* Animal salvatge no gaire gros, com llops, musteles, etc. (DCVB=DIEC2). *Aquesta circumstància prou l'havia notada el feristela de l'Arbós, que se'n fregava les mans retraguent el quientó de la guineu* (Capítol XVI, p. 126).

fevor *m.* Ardor de sentiment, d'intenció, especialment de religiositat (DCVB=DIEC2). *Respongué l'altre amb un fevor estrany on, més que arrepeniment, s'hi reflexava la superstició de la seva ànima bestialisada* (Capítol XXI, p. 167).

fesomia *f.* fisonomia [**fisonomia** *f.* Conjunt de les faccions, aspecte general de la cara] (DCVB=DIEC2). *Ses fesomies xuclades i malaltisses me donaven bé idea del balafi de la seva joventut* (Capítol XXV, p. 199).

fetor *f.* Olor dolenta (DCVB=DIEC2). *Enmig de la fetor de roba i llana cremada, començaren a pujar de la cuina unes bafarades de carn fregida que regiraven les entranyes* (Capítol XII, p. 97).

filagarsa *f.* Fils que pengen per haver-se desfilat un tros de roba (DCVB=DIEC2). *A voltes, esquinçant-se la boira, me trobava de cara a un espadat que em barrava el pas o bé de peus sobre un avenc, en el qual fons hi veia, com a vista d'aucell, els arbres centenaris alçar cap a mi ses soques i branques cobertes de molsa verdosa, entorn les [que] s'hi descabdellaven encara dèbils filagarses de boira* (Capítol XIX, p. 146).

filigrana *f.* fig. Obra exquisida, de gran perfecció i delicadesa (DCVB=DIEC2). *Enfilades les unes amb les altres per filigranes d'argentina escuma* (Capítol III, p. 33).

firataire *m. i f.* Firaire [**firaire** *m. i f.* Qui freqüenta la fira per a vendre o comprar] (DCVB=DIEC2). *Poc després assaltava i assassinava uns firataires al Grau* (Capítol XII, p. 94).

fitar *v. tr.* Fixar, clavar (la vista) (DCVB=DIEC2). *Féu ella després de fitar-li la mirada i amb un posat un xic encuriós* (Capítol XXIV, p. 192).

flaquejar *v.* Esser o tornar-se flac; demancar de força, de nombre, de qualitat (DCVB=DIEC2). *Com si volgués retenir les idees o li **flaquegés** el cervell* (Pròleg, p. 6).

flingantada *f.* Cop de flingant [**flingant** *m.* Verdanc, bastó flexible] (DCVB=DIEC2). *Per això es complavia en exercir l'única venjança que li era possible: enviar-me ses cíniques befes que, com **flingantades**, m'alçaven butllofes a l'ànima* (Capítol XXII, p. 174).

folga *f.* Diversió, entreteniment agradable i rioler; paraula o frase aguda i festiva (DCVB=DIEC2). *Ja m'ho havia pensat que m'ho déieu per **folga*** (Capítol XXIV, p. 192).

fondalada *f.* Clotada; porció de terra fonda (DCVB=DIEC2). *Cridava amb veu de gargamella, que retrunyia per la **fondalada*** (Capítol VIII, p. 68).

foragitar *v. tr.* Expel·lir; llançar a fora (DCVB=DIEC2). *Semblava que el terratrèmol d'aquella luctuosa jornada hagués **foragitat** tot altre signe de vida i moviment d'aquella frau desolada* (Capítol XXII, p. 179).

fossar *m.* Cementiri (DCVB=DIEC2). *Un lloparràs, creient-me tan mort de cos com ho era d'ànima, havia vingut a donar-me sa besada, l'òscul del **fossar*** (Capítol XIX, p. 149).

fotesa *f.* *v.* **futesa** (dial.) Burla (DCVB=DIEC2). *S'hi instal·laren també les parades de jocs i de **foteses** comestibles* (Capítol I, p. 19).

frau *m.* Engany amb què hom procura beneficiar-se en detriment d'altri (DCVB=DIEC2). *Altres vegades ens posàvem a l'agoit des d'un collet esbrossat o a la punta d'un cingle que donés vista als corriols o viaranyis, que suposàvem freqüentats pels malfactors o gent de **frau*** (Capítol XV, p. 115).

freixe (dialectal *freix* i *fleix*) *m.* Arbre de la família de les oleàcies, espècie *Fraxinus excelsior*, de tronc alt fins a 25 o 30 metres, escorça llisa, branques fràgils, verdes i llustroses, fulles de color verd viu i compostes de fulletes amb dents marginals flors petites blanquinoses en panolles curtes, fruit sec, llavor el·lipsoidal (DCVB=DIEC2). *Mes ell, repel·lint-me amb el peu, m'acanà l'esquena crudelment amb una vara de **freixe** que duia a la mà* (Capítol XXIII, p. 184).

frisar *v. intr.* Impacientar-se vivament d'esperar una cosa que no ve, que va massa lentament, que hauria de fer-se i no es fa, etc.; tenir pressa (DCVB=DIEC2). *Un i altre ens **frisàvem** per arribar-hi* (Capítol XII, p. 95).

fruit *v. intr. o tr.* Gaudir; sentir viu plaer per la possessió de la cosa desitjada (DCVB=DIEC2). *Jo en fruita d'aquell ambient de poesia* (Capítol XXIV, p. 190).

fullaraca *f.* Fullaca; conjunt de fulles, i especialment de les que han caigut de les plantes (DCVB=DIEC2). *Desfets de mans, però lligats de braços, mútuament reguitnàvem, de jonolls, a rossegons per entre les bardisses que deixàvem aplanades amb el refrec de nostres cossos, bleixant i ruflant de fatiga i ràbia, per sobre de munts de fullaraca que, alçant-se com polseguera, a moments ens cobria* (Capítol VIII, p. 68).

fus *m.* Barreta de fusta rodona, lleugerament cònica, que pel cap més prim té una incisió (l'osca) i pel cap gruixut acaba amb un disc, i serveix, quan es fila a mà, per a tórcer el fil i enrotllar-lo així com es va formant (DCVB=DIEC2). *Amb la filosa engallada i la mà dreta fent dansar el fus* (Capítol XXIV, p. 191).

fustam *m.* Conjunt de fusta; objectes de fusta (DCVB=DIEC2). *Allí cremava un munt de fustam que no perteneixia a la quadra; hi era posat a posta* (Capítol XII, p. 96).

gaiato *m.* Gaiata [*gaiata f.* Crossa; bastó corbat per un extrem] (DCVB=DIEC2). *Era en Bilot, el bouer, que semblava terrejar amb la punta del gaiato* (Capítol XIII, p. 107).

gairell *De gairell: loc. adv.* Obliquament, de costat (DCVB=DIEC2). *Com allavors, també duia la còfia de gairell i la roba espellofida i desfardada per la lluita* (Capítol XXV, p. 202).

galanteig *m.* Acte de galantejar [*galantejar v. tr.* Obsequiar una dona amb paraules o accions galants] (DCVB=DIEC2). *Si la Coralí ho comprenia tal com deixa, a què obeïa la seva conducta del dia de l'aplec de Sant Aniol, acceptant els galanteigs d'aquell home i fins provocant-los amb ses moneries?* (Capítol X, p. 79).

galàpat *m.* *v. calàpat m.* Animal amfibi de la família dels bufònids: *Bufo vulgaris* (DCVB, absent DIEC2). *En tant que l'Ivo s'ho mirava tot fent comentaris sobre ma poca traça d'abastar nius, i comparant la meva fatxa, al caure amb la branca entre cames, amb la d'un galàpat enastat* (Capítol II, p. 24).

galifardeu *m.* Home o noi temible per la seva corpulència, males intencions, manca de seny o qualsevol altra causa (DCVB=DIEC2). *El llastimós espectacle de la pobra noia, plorant el rebregament de la seva honra per la bava d'un galifardeu* (Capítol IX, p. 73).

galindó *m.* Infant, noieta, en sentit afectuós (DCVB, DIEC2 apareix però amb un altre significat). *Que ja tens galindó, que tant refiles, maca?* (Capítol XXIV, p. 191).

galipàndria *f.* Excés perjudicial a la salut (DCVB, al DIEC2 remet a *calapàndria*). *I que totes les seves xacres pervenien de ferides i galipàndries atrapades al darrere dels trabucaires* (Pròleg, p. 4).

gallardia *f.* Aspecte bell i vigorós (DCVB=DIEC2). *Després, el fantasma paorós aquell, del rival desbancant-me per sa gallardia i robant-me l'amor per virtut de sos propis prestigis, quedava esvaït també* (Capítol IX, p. 73).

gallejar *v. intr.* Fer ostentació de poder; parlar o obrar amb orgull, amb excés de supèrbia (DCVB=DIEC2). *Aviat vegérem al maleït capítost gallejant enmig dels seus* (Capítol XVIII, p. 140).

gamarús *m.* Persona estúpida o molt rústica (Garrotxa, Empordà, Lluçanès, Plana de Vic, Berga, Costa de Llevant, Vallès, Barc., Ll.) (DCVB=DIEC2). *Sembla mentida que sigues tan gamarús* (Capítol X, p. 81).

ganància *f.* (castellanisme) Guany (DCVB, absent DIEC2). *Amb les ganàncies arramassades* (Capítol II, p. 28).

garba *f.* LOC. *girar-se la garba (o les garbes) a algú*: girar-se-li la sort, deixar d'esser sortat i caure en la desgràcia (DCVB, DIEC2 conté *garba*, però absent *girar-se la garba*). *Allavors se girà la garba i era ho qui em trobava sobre el cos del meu enemic, mig estabornit d'un cop de cap que donà a una pedra* (Capítol VIII, p. 69).

garbo *m.* (castellanisme) Esveltesa de figura i gràcia de moviments (DCVB, absent DIEC2). *Per son garbo en el vestir i rumbo en el convidar* (Capítol I, p. 20).

garbós, -osa *adj.* Gallard i graciós de gest [**gallard, -arda** *adj.* Ben plantat, d'aspecte sa i vigorós] (DCVB, absent DIEC2). *Crenà per mon cervell l'ombra d'aquell amic garbós i considerat de tothom* (Capítol XXII, p. 175).

garbuix *m.* Barreja confusa, embull; conjunt de coses desordenades (DCVB=DIEC2). *Enfeïnat en un garbuix d'anants i vinents, partes i confidències* (Capítol XIX, p. 143).

gardunya *m.* fig. Mala gent; persona o persones que van amb traïdoria i procurant enganyar (DCVB, absent DIEC2). *Quin gardunya n'hi ha, d'aquell teu companyó* (Capítol II, p. 32).

gargamella *f.* Espai comprès entre el vel del paladar i el començament de l'esòfag; part interior i superior del coll (DCVB=DIEC2). *Cridava amb veu de **gargamella**, que retrunyia per la fondalada* (Capítol VIII, p. 68).

garlar *v. intr.* Xerrar; parlar abundantament (DCVB=DIEC2). *No parava de **garlar** en veu alta amb uns i altres dels qui, amb llurs retrets i blagues, provocaven ses fresques rialles* (Capítol IV, p. 40).

garola *f.* Xerrameca; acte de parlar abundantament (DCVB=DIEC2). *Se dirigí vers mi amb cara riallera i, obrint l'aixeta de la seva habitual **garola*** (Capítol X, p. 77).

garrotejar *v. tr.* Donar garrotades; pegar amb un garrot (DCVB=DIEC2). *Però fou **garrotejat**, arrossegat pel goll i tirat enmig de l'incendi, amb aprovació del mateix Esparver* (Capítol XX, p. 152).

gatzara *f.* Cridadissa i soroll en demostració d'alegria, d'entusiasme (DCVB=DIEC2). *En aquells moments ressonaren més amunt xiulets d'altra mena que acallaren la **gatzara** dels trabucaires, a quins sentírem allunyar-se corrents bosc amunt* (Capítol XV, p. 121).

gendarme *m.* Militar que a França i altres països està destinat a mantenir l'ordre i la seguretat pública (DCVB=DIEC2). *Per fugir del bullici, ens escampàrem passejant en direcció a la ratlla espanyola que és a ben poca distància, i al peu d'un marge topàrem amb un marxant d'eines de tall de fàbrica de Ripoll, que feia el seu comerç mig d'amagat per por dels **gendarmes*** (Capítol XI, p. 91).

gènere *m.* (castellanisme) Grup natural d'éssers que coincideixen en la possessió de certs caràcters essencials (DCVB, absent DIEC2). *Allavors començàrem un **gènere** nou de vida* (Capítol II, p. 26).

gipó *m.* Peça de vestir, amb mànegues, ajustada i cenyida al cos, i que cobreix el tronc des dels muscles fins a la cintura (DCVB=DIEC2). *Li queia sobre el **gipó** de vellut negre* (Capítol IV, p. 42).

gladiador *m.* Lluitador que en l'antiguitat romana combatia amb armes públicament per a diversió del poble (DCVB=DIEC2). *Anava a aclucar els ulls amb la resignació estoica del **gladiador** vençut, quan vegí engrandir-se aquella susombra* (Capítol VIII, p. 69).

glatir *v. intr.* Glapir; lladrar amb lladruccs curts i secs els gossos quan segueixen la caça (Empordà, Garrotxa) (DCVB=DIEC2). *Aixís arribàrem fins a les tàpies de la casa sense ordre ni concert i **glatint** com una canilla de llebrers* (Capítol XVIII, p. 139).

gloriola *f.* Aurèola (DCVB=DIEC2). *Quant no hauria donat de veure'm en el seu cas, acabats els sofriments i oferint als ulls de la meva estimada l'espectacle sagnant de mon cos sense vida, embellit per la **gloriola** d'una mort heroica* (Capítol XVIII, p. 142).

gòdula *f.* Gòdua [**Gòdua** *f.* Arbust de la família de les lleguminoses, espècie *Sarothamnus scoparius*] (Olot) (DCVB, DIEC2 absent *gòdula*, conté *gòdua*). *Agrupant-se entorn les mates de **godula*** (Capítol XXIV, p. 189).

goll *m.* Tumor indolent enquistat que es forma a la part anterior del coll (DCVB=DIEC2). *L'infeliç alçà el cap, arreganyà les dents blanques amb son mig riure d'idiota i, tot balancejant el **goll**, féu passos mostrant un parrac de roba d'indiana, dient amb la seva veu de nas* (Capítol XIII, p. 107).

gonya *f.* Ganyota (Cerdanya, Garrotxa) (DCVB, absent DIEC2). *Féu ella regirant-se per marxar, tot fent-li **gonyes*** (Capítol XXIV, p. 192).

gorga *f.* Gorg en un riu o torrent; lloc on l'aigua s'arremolina i alenteix el seu curs (DCVB=DIEC2). *D'una revolada vaig acabar d'estimar-lo fins a la **gorga*** (Capítol VIII, p. 69).

gorir *v. tr. v. guarir* [**guarir** *v.tr.* Restituir la salut; alliberar d'una malaltia] (DCVB, DIEC2 apareix *guarir*, però no *gorir*). *Quins són els malalts d'aquesta mena que volen **gorir**?* (Pròleg p. 8).

gorja *f.* Gola, gargamella (DCVB=DIEC2). *Creia sentir per la dreta quan ja ni la ranera de la mort li sortia per la **gorja*** (Capítol VIII, p. 69).

gorja *f.* Pas estret entre muntanyes espadades (DCVB=DIEC2). *Cap a la dreta, els formidables reductes del Frenu, els crenys i **gorges** de Sadernes* (Pròleg, p. 3).

gormand, -anda *adj.* Golut, massa menjador (DCVB=DIEC2). *El meu amor per la Coralí, a la que havia considerat sempre com una fruita riquíssima de gustar, digna de totes les atencions i respectes del bon **gormand** que es frisa per regalar-se'n* (Capítol XVII, p. 133).

grapa *f.* **Posar la grapa** sobre algú: apoderar-se'n violentament (DCVB, DIEC2 no apareix). *Intentà obligar-m'hi, però jo vaig posar-li la grapa a sobre* (Capítol XXV, p. 201).

grisalla *f.* Barreja indefinida de colors, amb tendència al gris (DCVB=DIEC2). *Les tornà en grisalla fosca* (Capítol XXV, p. 197).

gropada *f.* Tempestat congriada sobtadament; cop de vent i d'aigua impetuós (DCVB=DIEC2). **Gropades** de llàgrimes sentia pujar-me cap als ulls i, no trobant-hi sortida, tornaven a baixar en remolins (Capítol XIII, p. 103).

gruta *f.* Excavació natural o artificial en el flanc d'un terreny montuós o endinsant-se sota terra (DCVB=DIEC2). *Vaig recomençar per mon compte aquelles ascensions i davallades del Bassegoda, el Bestracà, el Mont i les Aguges, encinglant-me per espadats i avencs inaccessibles, en busca de balms i cofurnes, de grutes i vores ignorades o no visitades per ningú* (Capítol XIX, p. 146).

guaita *m.* Home que presta servei de vigilància (DCVB=DIEC2). *De més a més, sempre teníem de dies dissimuladament vigilats els encontorns per un guaita i a la nit era el mateix moliner qui veïllava amb els ulls a la mola i les orelles al bosc* (Capítol XI, p. 85).

guerrilla *f.* Grup petit de combatents que lluiten per mitjà d'aguait, sorpreses, etc. (DCVB=DIEC2). *Dubtant de si aquella criaturada podria ser-nos més fatal si distreia gent per a formar una reserva, una guerrilla de flanqueig, preferí anar seguint a rereguarda* (Capítol XVIII, p. 139).

guimbar *v. intr.* Córrer i saltar com els infants, com el bestiar jove (DCVB=DIEC2). *I, tot guimbant, cap amunt, aclamava al gos, aquissant-lo vers les cabres escampades pel terme* (Capítol XXIV, p. 193).

guspira *f.* Espurna (DCVB=DIEC2). *Al veure que no reflectava cap guspira d'intel·ligència, girava el cap tot entristit* (Capítol XXIII, p. 186).

gustar *v. tr.* Percebre amb el gust (DCVB=DIEC2). *Era que em corsecava l'egoisme o m'afollaven les ànsies de la carn, abrivades per fallides esperances d'exquisitats molt per sobre dels rebregaments que m'havien embafat casi abans de gustar-los* (Capítol XVII, p. 131).

hassanya *f.* (castellanisme *hazaña*) Fet heroic (absent DCVB i DIEC2). *La segona hassanya, la portà contra en Rafel del Pedrals, assaltant-li el dipòsit de mercaderies que tenia preparat per al contrabando* (Capítol XI, p. 87).

holocaust *m.* (VAR. FORM.: *holocauste*) Sacrifici en què es consumia tota víctima (DCVB=DIEC2). *Per això no m'omplia aquell holocauste sagnant, que no podia pas oferir en honra la bondat triomfadora, sisquera en esperit, de la maldat humana* (Capítol XXII, p. 173).

idiosincràcia *f.* Peculiaritat de la constitució física o mental d'algú; temperament especial (DCVB=DIEC2). *La naturalesa del ca s'encarnava tan bé en la idiosincràcia dels propis sentiments que, com una obsessió atàvica, sempre era la imatge d'aquella bèstia en la que es personalisava el poc raciocini del meu esperit en aquells moments de metamorfosis passional* (Capítol XIV, p. 109).

immund *adj.* Extremadament brut (DCVB=DIEC2). *Se m'apareixia com un objecte riquíssim, delicat, porquejat i fet malbé entre la femta i sota els peus de les bèsties més immundes, impossible de restauració* (Capítol XV, p. 119).

immundícia *f.* Sutzura, impuresa (DCVB=DIEC2). *Vomitar als peus del confessor tota la immundícia de cinquanta anys d'una vida de crims i cràpula, i a això anava sense més espera* (Capítol XXI, p. 167).

imponent *adj.* Que imposa (DCVB=DIEC2). *Veia Ribelles damunt les imponentes canals d'Uja* (Pròleg, p. 3).

improperi *m.* Injúria, ofensa de paraula (DCVB=DIEC2). *Allò m'exaltava, deseixint-me a vegades amb impropèris i amenaces contra els presents que, en lloc d'indignar-se, prenién un posat més compassiu encara* (Capítol XXIII, p. 183).

impunement *adv.* Sense càstig (DCVB=DIEC2). *Eren impressions massa insòlites, massa desproveïdes dels sentit de la realitat per a què pogués copsar-les impunement una naturalesa tan emmalaltida com la meua per un període llarg* (Capítol XXI, p. 169).

indiana *f.* Roba de cotó estampat feta en lligat de plana i en qualitat baixa (DCVB=DIEC2). *L'infeliç alçà el cap, arreganyà les dents blanques amb son mig riure d'idiota i, tot balancejant el goll, féu passos mostrant un parrac de roba d'indiana, dient amb la seva veu de nas* (Capítol XIII, p. 107).

inextricable *adj.* Que no es pot desembullar (DCVB=DIEC2). *Això suposava encara major marrada, però era preferible a seguir rodant a la ventura per entre aquella **inextricable** selva* (Capítol XXII, p. 177).

inquina *f.* (castellanisme) Sentiment d'odi o ràbia (DCVB, absent DIEC2). *Se refugià al Collsacabra, on reorganisà la partida, accentuant-se, no obstant, la **inquina** entre els partidaris de l'Ivo, capità nou, i els d'en Brinquet, el capità vell* (Capítol XII, p. 94).

inquirir *v. tr.* Investigar; procurar saber (DCVB=DIEC2). *Si és que encara era viu, com era el meu més gran desig i, sobretot, d'**inquirir** notícies de la Corali que, malmesa o no, obsessionava com mai el meu pensament* (Capítol XXI, p. 162).

irradiar *v. tr.* Llançar raigs de llum, de calor, d'afecte, etc. (DCVB=DIEC2). *Però a mida que avançava la gestació d'aquella idea, semblava **irradiar** sobre el meu cervell una major energia* (Capítol XXV, p. 198).

isard *m.* Mamífer artiodàctil remugant de la família dels bòvids, semblant a la cabra, amb banyes primes i corbades de la punta i pelatge fosc amb taques blanquinoses al cap, que habita les zones muntanyoses del sud d'Europa (*Rupicapra rupicapra*) (DCVB=DIEC2). *Els isards ja fa temps que es guaiten sos antics quartels d'hivern des de les congestes del Puigmal i el Canigó* (Pròleg, p. 10).

ixent *adj.* Sortint (DCVB=DIEC2). *A sol **ixent*** (Pròleg, p.3).

jaça *f.* Lloc on jeuen alguns animals o algunes persones (DCVB=DIEC2). *Un dia, després d'estar aquest separat algunes hores de nosaltres, se'ns presentà més animat que de costum, faltant-li temps per a comunicar-nos que estava sobre una petja i que, si volíem, l'endemà estaríem sobre la **jaça** dels trabucaires* (Capítol XV, p. 116).

jaio *m.* Vell; persona de molta edat (DCVB=DIEC2). *Fa quatre dies que aquests pobrets **jaios** de Ridols.* (Capítol I, p. 16).

janfosca *m.* Janfotre [**Janfotre** *m.* Home o noi astut i malèvol] (DCVB, absent DIEC2). *"Qui sap si els **janfosques** l'han tretat per aquí"* (Capítol XIII, p. 107).

janfume *m.* Janfotre (DCVB, absent DIEC2). *Au, enllà, **janfume*** (Capítol XXIV, p. 192).

joguinejar *v. intr.* Entretenir-se amb alguna cosa com jugant-hi (DCVB=DIEC2). *Per gaudir-se uns moments **joguinejant** amb els capbrots de les bosquíries* (Capítol XXI, p. 161).

jornaler, -era *m. i f.* Treballador que fa feina a jornal (DCVB=DIEC2). *Haviem cregut que no calia començar-ne una altra ni de sostenir inútilment tants **jornalers**, majorment que el període de relativa tranquil·litat de què havíem disfrutat ens havia esbargit la idea del perill* (Capítol XII, p. 95).

jup *adj.* **cap jup**: cap cot (DCVB=DIEC2). *I s'apartà per deixar-me al descobert a mi, que restava aclaparat i mut darrere d'ell, amb les mans caigudes i el **cap jup** com l'estàtua del dolor* (Capítol XIII, p. 102).

lascitud *f.* Cansament, fatiga (absent DCVB, DIEC2 absent *lascitud*, conté *lassitud*). *Mes un bestial cop de jonoll ben encertat en part sentida el féu desmossar amb un dolorós gemec i un moviment de **lascitud** que em donà algun avantatge* (Capítol VIII, p. 68).

libidinós, -osa *adj.* Luxuriós, propi del plaer carnal (DCVB=DIEC2). *Acostà sa cara a la meva i sentí l'alè **libidinós** de la seva boca* (Capítol XIX, p. 149).

lladregada *f.* Conjunt de lladres (DCVB=DIEC2). *No vull que aquesta **lladregada** costi una gota més de sang: ni tots ells valen una tantícula de la que ja ens han fet vessar* (Capítol XXI, p. 162).

llagrimejar *v. intr.* Treure llàgrimes (DCVB=DIEC2). *Les dones començaren a plorar, els homes se giraven d'esquena per amagar la cara i el mateix Rafel, amb els ulls **llagrimenjant** anava i venia no sabent què fer-se* (Capítol XXIII, p. 185).

llambregar *v. tr.* Mirar; dirigir intensament la vista (DCVB=DIEC2). *Féu l'altre perfilant una ganyota, després de **llambregar** a tots els presents* (Capítol V, p. 49).

llargandaix *m.* **llangardaix** *m.* Reptil sauri de l'espècie *Lacerta ocellata*, que es fa llarg fins a un metre, té el cos cilíndric i llarguer, la cua llarga i cònica i la pell blanca pel ventre i verdosa per l'esquena amb cercles vellutats i un puntet groc al mig (DCVB, DIEC2 absent *llargandaix*, conté *llangardaix*). *Allavors, tirant-me cap a l'esquerra, posat a peu nu i arrapant-me a la roca com un **llargandaix*** (Capítol XXII, p. 174).

llentiscle *m.* Planta anacardiàcia de l'espècie *Pistacia lentiscus*, i especialment el fruit que produeix (DCVB=DIEC2). *Entre esquifits conreus i minúsculs vergers enronrats de murtes i **llentiscle*** (Pròleg, p. 3).

llepia *f. pl.* Llepaines [**llepaines** *f.* Llepatures; deixalles que només es poden menjar llepant] (DCVB, DIEC2 conté *llepia*, absent *llepaines*). *I es disposà a donar-me com a un pobre pidolaire les llepies d'aquelles carícies de què els altres ja n'eren farts* (Capítol XIX, p. 149).

llepissós, -osa *adj.* Humit d'una humitat viscosa, enganxadissa (DCVB=DIEC2). *Que en alguns punts fins havia format regalims i tolls d'un fang llepissós com posterma* (Capítol XIX, p. 148).

lletres de motllo *tipogr.* Conjunt de lletres i altres elements tipogràfics disposats per a esser impresos. **Lletres de motlle:** lletres impreses (DCVB, absent DIEC2). *Vull dir escrit en paper i en lletres de motllo, per a recordança d'una època característica de la nostra història i per a medecina de les ànimes malaltes* (Pròleg, p. 8).

llisera *f.* Terreny relliscós, sia de roca, sia de glaç (DCVB=DIEC2). *Engrunant-se en còdols [que] blanquejaven escampats per sobre la tofa negra de la llisera, com despulles d'un ossari profanat* (Capítol XIX, p. 148).

llitja *f.* Planta de l'espècie *Genista sagittalis*, de tronc caigut, fulles ovato-allançades, flors en raïm terminal (DCVB=DIEC2). *Caminàvem per conreus abandonats que groguejaven com catifa de Corpus amb la florida de la llitja i la gata rabiosa* (Capítol XXIV, p. 189).

llocateu *m.* (gal·licisme) Pestell (DCVB, absent DIEC2). *La deixaren ajustada, després de llevar els llocateus que el moliner havia posats* (Capítol V, p. 49).

llustrejar *v. intr.* Fer claror de crepuscle (DCVB=DIEC2). *Ja començava a llustrejava i la selva prenia l'aspecte misteriós de les soletats al caure el dia* (Capítol XXIV, p. 195).

lograr *v. tr.* (castellanisme) Aconseguir, obtenir (DCVB, absent DIEC2). *No lograva col·locar-se a l'altura de la seva situació* (Capítol VIII, p. 66).

luctuós, -osa *adj.* Que és causa de dol; que expressa dol (DCVB=DIEC2). *Vaig començar a recapacitar sobre les peripècies d'aquella jornada luctuosa, representant-se'm tota la tràgica història* (Capítol XIV, p. 110).

luego *adv.* pres del castellà i bastant estès en l'ús vulgar de Catalunya, però inadmissible en el llenguatge correcte (DCVB, absent DIEC2). *Va deixar-me per llançar-se vers les flames, intentant luego rompre la paret de la bassa per inundar la casa* (Capítol XIII, p. 100).

macilent, -enta *adj.* Molt dèbil, escàs de vitalitat (DCVB=DIEC2). *Jo també ho era, un dimoni: però un pobre dimoni **macilent** i afamat que de bona gana m'hauria aferrussat a les deixies d'aquells malfarts* (Capítol XIX, p. 149).

màcula *f. ant.* Taca natural (DCVB=DIEC2). *Mes era tot tan revolt entre **màcules** asqueroses i sediments de bordell* (Capítol II, p. 29).

magí *m. (vulg.)* Imaginació (DCVB=DIEC2). *Però el seu estertor rítmic s'havia anat infiltrant de tal manera en el meu **magí**, com si sortís de mi mateix* (Capítol XXII, p. 180).

malastrugança *f.* Mala sort; desgràcia (DCVB=DIEC2). *Doncs, aquí en tens un que, si no et fes **malastrugança**, poc se faria enrere* (Capítol XXIV, p. 191).

malfart, -arta *adj.* Que menysprea coses bones de menjar (DCVB, absent DIEC2). *Jo també ho era, un dimoni: però un pobre dimoni macilent i afamat que de bona gana m'hauria aferrussat a les deixies d'aquells **malfarts*** (Capítol XIX, p. 149).

mancomunitat *f.* Acció i efecte de mancomunar o mancomunar-se [**mancomunar** *v. tr.* Unir per un fi] (DCVB=DIEC2). *Era més reposada, més reflexiva i, en les mateixes mostres d'atenció que em prodigava, hi notava una major intensitat, major respecte a la persona i, sobretot, un aire de confiança i germanor propi de persones entre les que hi ha **mancomunitat** d'interessos i afeccions* (Capítol X, p. 80).

manutenció *f.* Conjunt de despeses relatives al manteniment diari d'una persona en determinades circumstàncies (DCVB=DIEC2). *En un santiamén féu la llista de la gent amb qui es podia comptar i calculà lo que pujaria un mes de **manutenció*** (Capítol XVI, p. 127).

manxiula: mansiula *f.* Bufetada (DCVB=DIEC2). *Lo de l'aplec, perquè ho sàpigues, va ser com una **manxiula** que vaig empescar-me al veure que mai te sorties de la fangada* (Capítol X, p. 82).

manya *f.* Destresa, habilitat manual (DCVB=DIEC2). *Creuriem amb molta raó trobar tancada la retirada i això era, sense dubte, lo que els encegava més; però, desgraciadament, per la mala **manya** d'en Rafel, no era aixís* (Capítol XVIII, p. 139).

marrada *f.* Voltera; desviació del camí dret; camí que no va dret a un lloc (DCVB=DIEC2). *Per lo que alguns degueren fer **marrades** de molta consideració i ascensions de verdader perill* (Capítol XXI, p. 162).

marrincola *f.* Marrada, garsesa; desviació de la línia recta (Alt Empordà, Garrotxa) (DCVB, absent DIEC2). *Emprenien les marrincoles del Salt de la Núvia* (Capítol IV, p. 39).

marro *m.* LOC. **esbullar el marro** Impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (DCVB, absent DIEC2). *Com l'hauria vist morir d'un mal ventre, amb tal de que no vingués a esbullar-me el marro* (Capítol V, p. 48).

masegadura *f.* Masegament (DCVB, absent DIEC2). *Representant la justícia oficial, les horribles masegadores i verdancs, senyals punyentes de les tortures del seu captiveri* (Capítol XVI, p. 129).

massiu *adj.* En massa, en gran quantitat (DIEC2, absent DCVB). *Ça i enllà, contemplava aixecaments espantosos de massius granítics* (Pròleg, p. 3).

mastí *m.* Casta de gos robust, de pèl curt, utilitzat com a excel·lent guardià de la casa o del bestiar (DCVB=DIEC2). *En altre temps, tenia en Rafel un mastí, famós com no n'hi havia d'altre en tota la muntanya per a fer cara de llop* (Capítol XXIII, p. 184).

matxo *m.* (castellanisme) Mul (DCVB=DIEC2). *En Bac de Collsacabra degué pagar per a lliurar-se deu mil unces, del Cavaller de Vidrà ne tragué un matxo carregat d'or, sense comptar moltes altres picossades per l'estil* (Capítol XII, p. 93).

maula *m.* Qui usa d'artifici per a enganyar; qui fingeix estar malalt o esser curt d'enteniment, per no treballar o no fer alguna cosa que no li convé (DCVB=DIEC2). *Altres maldecaps tenia jo, que fer cabal de les hipocresies d'aquell maula* (Capítol VI, p. 58).

melca *f.* Planta gramínia de l'espècie *Sorghum vulgare*, conreada com a farratge, que arriba a tenir tres metres d'alçada, d'arrels molt fondes, espiguetes uniflores, flors blavenques i pedicels molt llargs i prims (Empordà, Garrotxa, Guillerics, Fraga, Segarra, Conca de Barberà, Ribera d'Ebre) (DCVB=DIEC2). *Però, desgraciadament, per la mala manya d'en Rafel, no era aixís, i l'un per ací, l'altre per allà, com conills sorpresos a la pastura, se'ns escabulliren per entre les melques i canemeres, quan, ben portada l'acció, devien quedar tots copats* (Capítol XVIII, p. 139).

menos *adv.* (castellanisme) per *menys* (DCVB, absent DIEC2). *Inclinada a no desairar, per lo menos aquell dia, al pobre rector, qual veu dèbil i planyenta tothom duia encara clavada al cervell* (Capítol I, p. 19).

minestra *f.* Vianda, menjar cuit en general (DCVB=DIEC2). *Me tractava sense afalacs, però amb molta consideració, i fins quan algunes vegades la **minestra** escassejava, ell me feia la millor i més abundosa part* (Capítol XXIII, p. 186).

moixaina *f.* Carícia que es fa passant la mà per la cara (DCVB=DIEC2). *Se coneix que tens qui t'escudella el plat i et fa **moixaines*** (Capítol XI, p. 89).

moixal *m.* Aiguamoll (DCVB, absent DIEC2). *Enginjolant-nos polit a polit per entre alzines centenàries i **moixals** impenetrables* (Capítol XXIV, p. 195).

mola *f.* Cadascuna de les dues pedres de forma circular que componen el molí ordinari, una de les quals (*mola altra* o *corredora* o *sobirana*) es fa rodar damunt l'altra que és fixa (*mola sotana* o *jussana*) (DCVB=DIEC2). *La plenitud de l'orfenesa en què em deixava aquell amic que, sense més recursos que el seu amor i la seva abnegació, era el darrer sosteniment del meu esperit que s'enrunava, me caigué damunt com una **mola** farinera* (Capítol XVIII, p. 142).

moneria *f.* Gest o acció que es fa per gràcia (DCVB, absent DIEC2). *Si la Coralí ho comprenia tal com deia, a què obeïa la seva conducta del dia de l'aplec de Sant Aniol, acceptant els galanteigs d'aquell home i fins provocant-los amb ses **moneries*** (Capítol X, p. 79).

monjola *f.* Bolet de l'espècie *Amanita caesarea*, groc i blanc, semblant a un ou, i molt saborós (Garrotxa) (DCVB=DIEC2). *Busco **monjoles*** (Capítol III, p. 37).

morral *m.* Boçal; peça còncava de corda, de corretja, de filferro, etc., adaptable als morros d'un animal per a impedir-li de menjar o de mossegar (DCVB=DIEC2). *Maleït **morral** de somera* (Capítol XXII, p. 175).

morralla *f.* Morral per a impedir a un animal de pasturar o mossegar (DCVB, DIEC2 apareix però amb un altre significat). *Cal fer el pollí i preparar unes altres **morralles** per al que siga més ruc* (Capítol XV, p. 118).

morrot *m.* Contrafort avançat i abrupte d'una muntanya (DCVB=DIEC2). *Me dirigia a treure el nas dalt d'un **morrot** sota el qual jeia l'alzina estimbada* (Capítol XXII, p. 174).

mos forma de plural masculí de l'adjectiu possessiu *mon* (DCVB, absent DIEC2). [...] *el grandios panorama que s'estenia a **mos** peus* (Pròleg, p. 3).

mossicot *m.* Mosso; vailet, noi llogat (DCVB=DIEC2). *I encara ne manca un altre, el **mossicot**, que, encara no és comprovat, és de creure que és per allà dintre fet una torrainna* (Capítol XIII, p. 102).

mueca *f.* (castellanisme) Gest grotesc a la boca; ganyota (DCVB, absent DIEC2). *Féu ella somrient amb una escaienta **mueca*** (Capítol X, p. 81).

munyoca *f.* Espantaocells (DCVB, absent DIEC2). *Entre ells hi havia una parella de mossos que semblava donar guàrdia a una d'aquestes **munyoques** que guarneixen els pagesos omplint de palla unes calces i un gec, subjectant-los a una creuera de fusta, a l'objecte de salvar les panisseres de les envestides dels aucells* (Capítol XVII, p. 135).

muradal *m.* Cingle espadat a manera de muralla (DCVB=DIEC2). *S'havien obert formant dantesques esquerdes, **muradals** immensos, ensulsiades colossals que deixaren al viu roques nues i pelades com insepults cranis de titans* (Pròleg, p. 3).

murrialla *f.* Conjunt de murrís, de gent mal intencionada (DCVB, absent DIEC2). *Miren, senyor rector, jo som l'Avi de tota aquest **murrialla**, tan corcat de dins com de fora* (Capítol XXI, p. 167).

murtra *f.* Planta mirtàcia de l'espècie *Myrtus communis*, arbust de fulles persistents, enteres, coriàcies, flors blanques, solitàries, llargament pedunculades, i baia aromàtica, negra blavosa, comestible (anomenada *murto*); les branques i fullatge s'empren en enramades de festa (DCVB=DIEC2). *Entre esquifits conreus i minúsculs vergers enronrats de **murtes** i llentiscla* (Pròleg, p. 3).

musc, musca *adj.* Fosc i especialment moradenc fosc. **Barretina musca:** barretina morada fosca (DCVB=DIEC2). *Sa cara, arrugada i terrosa, sombrada d'una barba grisa, arranada a tall d'estisora, desapareixia, casi, sota una **barretina musca** que se li enfonsava fins les orelles* (Capítol XVI, p. 128).

nafra *f.* Solució de continuïtat en teixit orgànic, amb pèrdua de substància, causada per un agent exterior (ferida) o per un agent morbós (DCVB=DIEC2). *Darrere d'ell, la negrosa boscúria de l'Ametllada, mig tapant el reclòs del Celler sobre el que rogejaven les esmicolades cingleres com una **nafra** mig resseca* (Capítol XXIV, p. 190).

ninxo *m.* v. **nínxol** *m.* Concavitat practicada en un mur, especialment per a col·locar-hi un cadàver en posició horitzontal (DCVB, DIEC2 absent *ninxo*, conté *nínxol*). *Doncs, jo*

*de vostè, els tapiaria tots al fons de la cova, doncs enlloc poden tenir millor **ninxo**, com ja diu que es va fer una altra vegada* (Capítol XXI, p. 166).

nirvana *f.* Emancipació final de l'ànima per transmigració; alliberament beatífic dels mals d'aquest món, segons certes religions orientals (DCVB=DIEC2). *En estat de complerta **nirvana**, sense passions ni reflexions, ni idea casi de l'existència* (Capítol XXIII, p. 186).

obcecar *v. tr.* Ofuscar greument (DCVB=DIEC2). ***Obcecat** en aquella delior de caçador que asseja el senglar, amb prou feines vaig sentir darrere meu la veu d'en Rafel que em cridava* (Capítol XVIII, p. 140).

obeïna *f.* Basca, cobriment de cor (DCVB, absent DIEC2). *L'aigua amb què m'havia ruixat la Coralí per retornar-me de l'**obeïna** n'havia quedat roja, formant un bassal que s'escorria per terra* (Capítol IX, p. 76).

obirar *v. tr.* Veure de lluny o amb esforç (DCVB, absent DIEC2). *A sol ixent, les terres baixes de l'Empordà **s'obiraven** boïroses per damunt les serralades de la Mare de Déu del Mont* (Pròleg, p. 3).

obstensiblement *adv.* D'una manera ostensible [**ostensible** *adj.* Que es pot mostrar; fet amb la intenció que hom se n'adoni] (DCVB, absent DIEC2). *Aquest no hi estava, per moure tant rebombori que alarmava al país i revellava a les autoritats; però l'Ivo no feia cas, per lo menos **obstensiblement**, dels consells d'en Briquet, qual tutela el destorbava* (Capítol XII, p. 94).

ofertori *m.* Part de la missa en la qual el sacerdot ofereix a Déu l'hòstia i el vi del calze; antífona que acompanya aquesta cerimònia (DCVB=DIEC2). *En les mans, a l'alçada del pit, en actitud d'**ofertori**, hi tenia un punyal tot sagnós* (Capítol XXV, p. 201).

oïdo *m.* (castellanisme) Oïda (DCVB, absent DIEC2). *Després de la vista, començà la reacció del sentit de l'**oïdo*** (Capítol XXV, p. 198).

omplenar *v. tr.* Omplir (DCVB, absent DIEC2). *Però, amb tot, quedava un buit per **omplenar*** (Capítol XX, p. 157).

ontocom *adv.* A qualque banda; a un lloc o altre (Empordà, Garrotxa, Berguedà, Lluçanès) (DCVB, absent DIEC2). *Lo probable és que l'endregarà **ontocom** ben arrecerada, esperant guanyar-se-la* (Capítol XIII, p. 107).

orfenesa *f.* Condició d'orfe [**orfe**, **òrfena** *m. i f. i adj.* fig. Mancat d'una persona o cosa que servia d'empar, de defensa, de gran goig] (DCVB=DIEC2). *La plenitud de l'orfenesa en què em deixava aquell amic que, sense més recursos que el seu amor i la seva abnegació, era el darrer sosteniment del meu esperit que s'enrunava, me caigué damunt com una mola farinera* (Capítol XVIII, p. 142).

òscul *m.* (poèt.) Bes, petó (DCVB=DIEC2). *Un lloparràs, creient-me tan mort de cos com ho era d'ànima, havia vingut a donar-me sa besada, l'òscul del fossar* (Capítol XIX, p. 149).

ossari *m.* Lloc on es guarden els ossos humans (DCVB=DIEC2). *Engrunant-se en còdols [que] blanquejaven escampats per sobre la tofa negra de la llisera, com despulles d'un ossari profanat* (Capítol XIX, p. 148).

palpentes *adv.* **A les palpentes** o **De palpentes**: a les fosques, sense veure-hi, però ajudant-se amb les mans per no caure, no topar o no errar el camí (DCVB, absent DIEC2). *Poc després, trescàrem a les palpentes dret al coll de Ferrerons* (Capítol XII, p. 95).

panís *m.* Planta gramínia de l'espècie *Setaria italica*, tronc dret i robust, llarga fins a un metre, fulles verdes, planes, i espiguetes formant panolla amb pedicels llargs i un poc caiguts (Empordà, Garrotxa, Plana de Vic, Vallès, Sta. Col. De Q.) (DCVB=DIEC2). *És a dir, que també hi eres convidat, a picar panís?* (Capítol VIII, p. 65).

panissera *f.* Planta del panís (DCVB, absent DIEC2). *Entre ells hi havia una parella de mossos que semblava donar guàrdia a una d'aquestes munyocques que guarneixen els pagesos omplint de palla unes calces i un gec, subjectant-los a una creuera de fusta, a l'objecte de salvar les panisseres de les envestides dels aucells* (Capítol XVII, p. 135).

panteix *m.* Respiració fatigosa (DCVB=DIEC2). *Ara sols se sentien el panteix i anguniosos gemecs d'algun que altre ferit que havien quedat a dalt o penjaven emmatisats pels relleixos de la cinglera* (Capítol XXI, p. 161).

pantejar *v. intr.* v. **panteixar** *v. intr.* Gemegar, queixar-se fort d'algun mal (DCVB, DIEC2 absent *pantejar*, conté *panteixar*). *Aquí baix tens en Pep que panteja* (Capítol XVIII, p. 140).

pantorrilla *f.* (castellanisme) Ventre de la cama (DCVB, absent DIEC2). *Prou ho havia notat que si, alguna vegada, com aquell que no hi toca, la mà se me n'anava fora de la llei, com qui no hi toca també n'era avisat amb una carinyosa vergassada, que em marcava de blau les **pantorrilles*** (Capítol XI, p. 89).

paroxisme *m.* Grau màxim d'intensitat d'un accés corporal o anímic (DCVB=DIEC2). *Posant en vibració tots mos nervis, arribant el **paroxisme** del dolor a produir-me un esvaïment de cap fins a perdre el món de vista* (Capítol XXV, p. 201).

parrac *m.* Tros de roba esquinçat o rebregat, malmès (DCVB=DIEC2). *L'infeliç alçà el cap, arreganyà les dents blanques amb son mig riure d'idiota i, tot balancejant el goll, féu passos mostrant un **parrac** de roba d'indiana, dient amb la seva veu de nas* (Capítol XIII, p. 107).

patotxada *f.* Feta o dita desencertada, irracional (DCVB, absent DIEC2). *Aquella grollera **patotxada** tingué el resultat perseguit* (Capítol I, p. 21).

patuleia *f.* Conjunt de gent baixa, indesitjable (Olot, Empordà, Barc. Ll., Val.) (DCVB=DIEC2). *Deus ser un **patuleia** com els altres, mal llamp vos esberli a tots* (Capítol XXI, p. 165).

pellingot *m.* Tros de roba vell, esqueixat o dolent (DCVB=DIEC2). *Els més caigueren a baix, alguns quedaren mig penjant, com **pellingots** de drapaire, i els demés tornaren a aclatar-se a la tuta* (Capítol XX, p. 159).

pendís *m.* Coster, terreny pendent (DCVB=DIEC2). *Ara a sobre, ara a sota, anàvem rodolant tots dos pel **pendís**, fins a quedar mig suspesos sobre el ribast que llindava amb el còrrec* (Capítol VIII, p. 68).

perdulari, -ària *m. i f.* Molt deixat o negligent en l'aspecte moral o en l'ordre i defensa dels seus interessos (DCVB=DIEC2). *M'havia conservat lliure de perversió a través d'una vida de **perdulari*** (Capítol XVII, p. 132).

pestilent *adj.* Pudent; que fa molt mala olor (DCVB=DIEC2). *La que havia d'alçar-me del fangal en què em rebolcava, tampoc havia sabut o volgut resistir l'onada **pestilent** i corruptora* (Capítol XXII, p. 180).

petulància *f.* Immodèstia arrogant, insolent (DCVB=DIEC2). *Però dec afegir que no va molestar-me tal descobriment, ans al contrari, vaig sentir-me afalagat i, contestant a la seva carinyosa observació, vaig fer-li amb **petulància*** (Capítol X, p. 80).

picarol *m.* Esquella petita, d'alçada que oscil·la entre 4 i 12 cm. i generalment de forma aplanada, que duen penjada pel coll certs animals, com cabres, ovelles, bous (DCVB=DIEC2). *Sobresortien per damunt dels cants de l'aucellada els **picarols** d'un ramat de cabres i la veu joiosa i metàl·lica de la seva pastorel·la que entonava harmoniosament muntanyenques corrandes* (Capítol XXIV, p. 191).

picot *m.* Ocell de diferents espècies del gènere *Picus* (DCVB=DIEC2). *Sense despertar més ecos que els basardosos de la selva i penyalars dels cingles, ni trobar més resposta que els escataïnets dels **picots** i merles que s'escampaven pel veïnat* (Capítol VIII, p. 68).

pítima *f.* **fer pítimes** a algú: Fregar-li els polsos i els llavis amb vi generós per fer-lo retornar (Olot) (DCVB, DIEC2 conté *pítima*, absent *fer pítimes*). *Ma pobra mare me rebia en sos braços i me retornava **fent-me pítimes*** (Capítol IX, p. 75).

pito *m.* (castellanisme) La quarta part d'un xau; cast. *pito*. **No valer un pito** (*o tres pitos*): no valer res, ésser una cosa inútil o insignificant (DCVB, absent DIEC2). «*ara mateix no tenia en tot el seu cos res que **valgués tres pitos***» (Pròleg, p. 4).

pitof, -ofa *adj.* Embriac (DCVB=DIEC2). Però **pitofos** com tothom, no pogueren fer-se'n senyors i anaren de pernes enlaira (Capítol II, p. 28).

pitxer *m.* Recipient fondo per a tenir flors en remull (Empordà, Garrotxa, Plana de Vic, Mall.) (DCVB=DIEC2). *M'atansava a la finestrada guaitant aquells altars on hi veia els **pitxers** tantes vegades omplerts de flors per mes mans de noi i... res, ni l'oració del Parenostre em recordava per a remullar mos llavis enfèbrats* (Capítol XIX, p. 147).

plagasitat *f.* Acte o dita propi d'una plaga (DCVB=DIEC2). *Va patir molt abir, la pobra: va fer una **plagasitat**, una criaturada, i de poc trobava una sabata de son peu, és cert* (Capítol X, p. 78).

plançó *m.* Rebrot amb arrels; arbre nou que ha d'ésser transplantat (DCVB=DIEC2). *Vegérem al fons del torrent i entre els enderrocs baixats de la cinglera al **plançó** tot pedrejat per la caiguda* (Capítol XXII, p. 171).

planell *m.* Porció de terreny pla, elevat i no gaire gran (Ripollès, Garrotxa, Lluçanès, Solsona) (DCVB=DIEC2). *Vaig fugir del **planell*** (Capítol III, p. 34).

planyent *adj.* Que plany o es plany (DCVB=DIEC2). *Inclinada a no desairar, per lo menos aquell dia, al pobre rector, qual ven dèbil i **planyenta** tothom duia encara clavada al cervell* (Capítol I, p. 19).

platxèria *f.* Acció delitable; plaer (Cerdanya, Berguedà, Ripollès, Garrotxa) (DCVB, DIEC2 apareix amb un altre significat) *Hauria fruit de les **platxèries** del seu cos* (Capítol XXII, p. 176).

plet *m.* Pacte, tracte acordat (DCVB=DIEC2). *Cosa que igual podia significar que no donaven importància al meu **plet** o que els faltava temps per a tapar la boca a qui podia parlar de lo que no volien que jo sabés* (Capítol XIX, p. 144).

podai *m.* v. **podall** *m.* Coltell corbat que serveix per a podar (Conflent, Empordà, Garrotxa, Lluçanès, Plana de Vic, Maresme, Pallars, LL., Urgell, Segarra, Camp de Tarr., Priorat, Gadesa, Lluçena) (DCVB, DIEC2 absent *podai*, conté *podall*). *Me mostrava un **podai** que duia a la mà* (Capítol VIII, p. 66).

polit, -ida *adj.* **a polit:** a poc a poc, lentament (DCVB, DIEC2 apareix amb un altre significat). *Enginjolant-nos **polit a polit** per entre alzines centenàries i moixals impenetrables* (Capítol XXIV, p. 195).

polsina *f.* Pols molt fina (DCVB=DIEC2). *D'aquella harmonia d'exuberants colors que semblaven gronxar-se dins d'una atmosfera saturada de **polsina** d'or* (Capítol XXIV, p. 190).

posterma *f.* Infecció, conjunt de coses que es difonen i són males d'esvair (DCVB=DIEC2). *Enmig del greu dolor que encara me doblegava, sentia una mena de sensació benfactorsa, com la del malalt a qui el doctor d'un cop de llaceta ha reventat un tumor ple de **posterma*** (Capítol XXV, p. 201).

potent *adj.* Que pot; que pot molt, que té força (DCVB=DIEC2). *Se redreça encara, **potenta** i ufanosa* (Pròleg, p. 11).

pòtol *m.* Trinxeraire, home que no fa feina, que viu del que capta o del que roba (Olot, Pl. de Vic, Manresa, Igualada, Barc., Balaguer) (DCVB=DIEC2). *Hi hagués aquí qui li pogués fer cara an aqueix **potolàs*** (Capítol X, p. 78).

prodigar *v. tr.* Despendre o donar sense mesura, excessivament (DCVB=DIEC2). *Era més reposada, més reflexiva i, en les mateixes mostres d'atenció que em **prodigava**, hi notava una*

major intensitat, major respecte a la persona i, sobretot, un aire de confiança i germanor propi de persones entre les que hi ha mancomunitat d'interessos i afeccions (Capítol X, p. 80).

profanar *v. tr.* Tractar amb gran irreverència (una cosa sagrada) (DCVB=DIEC2).

Engrunant-se en còdols [que] blanquejaven escampats per sobre la tofa negra de la llisera, com despulles d'un ossari **profanat** (Capítol XIX, p. 148).

prompte *adv.* Aviat, prest, sense fer-se esperar (DCVB=DIEC2). *Aquesta circumstància feia*

que alguns se permetessin bromejar-hi des de dalt, fent-lo exasperar; però l'Arbós, <que> amb tot i son temperament corgelat i fins cruel, tractant-se de trabucaires, en qüestions d'aquestes era sèrio e hi posà **prompte** la mà (Capítol XXI, p. 164).

propassar *v. refl.* Excedir-se, obrar més enllà del que es podia o convenia; fer més del que

era convenient de fer (DCVB, absent DIEC2). *Un dia deguéric* **propassar-me en** *matèria grave* (Capítol XXIII, p. 183).

pruija *f. fig.* Desig vehement, tendència irresistible (DCVB=DIEC2). *Volia veure'l de prop, i*

aquell desig féu nàixer en mi una verdadera **pruija** *d'arribar al fons de la gorja* (Capítol XXII, p. 173).

púrria *f.* Gent baixa i ordinariota (DCVB=DIEC2). *Creieu que són aquesta* **púrria** *tropes*

organisades per a donà'ls-hi cuartel (Capítol XXI, p. 162).

quefe *m.* (castellanisme) Cap, persona que té autoritat, que comanda; cast. *jefe* (DCVB,

absent DIEC2). *Convertit en enemic mortal i més tard en* **quefe** *de bandolers* (Pròleg, p. 8).

qüento *m. v. cuento* (castellanisme inadmissible en bon català, però molt arrelat en el

nostre llenguatge parlat): Rondalla, narració fantàstica i relativament curta (DCVB, absent DIEC2). *Els* **qüentos** *a la vora del foc* (Pròleg, p. 5).

quimera *f.* Ràbia, irritació de l'esperit (DCVB=DIEC2). *Jo mateix li tenia* **quimera**, *però una*

quimera *estranya* (Capítol II, p. 25).

raciocini *m.* Facultat de raciocinar [**raciocinar** *v. intr.* Fer ús de la raó per a conèixer o

jutjar, per inferir o demostrar quelcom partint d'unes bases o premisses] (DCVB=DIEC2). *Tal* **raciocini** *era propi del vell solter que ha passat la vida amb preocupacions de mena que li feien qualificar de foteses els encaparriments de joves* (Capítol XVI, p. 124).

rampinya *f.* v. **rapinya** *f.* Acció de prendre violentament (DCVB=DIEC2). *Dels beneficis de llurs rampinyes i pillatges* (Pròleg, p. 5).

ranera *f.* Soroll anormal de la respiració, com el que fan certs malalts i sobretot certs moribunds (DCVB=DIEC2). *Creia sentir per la dreta quan ja ni la ranera de la mort li sortia per la gorja* (Capítol VIII, p. 69).

raptor, -ora *m. i f.* Autor d'un rapte (DCVB=DIEC2). *Jo, que em frisava per entrar tot seguit en acció, desesperant-me la sola idea de que la meva estimada hagués de passar aquella nit en poder de son raptor, vaig començar a estirar-me els cabells i sanglotar tot cridant* (Capítol XIII, p. 105).

ratapinyada *f.* Mamífer quiròpter de les famílies dels vespertiliònids, dels molòssids i dels rinolòfids (DIEC2, absent DCVB). *On aneu tan de matí, ratapinyades* (Capítol V, p. 49).

rebec *adj.* Indòmit, difícil de fer obeir; que manifesta mal geni, refractari a seguir les suggerències o indicacions d'altri (Gir., Garrotxa, Plana de Vic, Solsona, Cardona, Vallès, Penedès, Camp de Tarr., Mall.) (DCVB=DIEC2). *Per mica que en sos relleixos i revirons pogués arrapar-s'hi la jonça o clavar-hi l'urpa el rebec alzinall* (Pròleg, p. 4).

reblat, -ada *adj.* Cepat, robust (DCVB, DIEC2 conté *reblar*). *Que no es rendiren als mastins ni a llurs collars reblats de pnes de ferro* (Pròleg, p. 10).

reblincar *v. tr.* Tòrcer, corbar (DCVB, absent DIEC2). *Vegent que jo em reblincava* (Capítol XIII, p. 106).

rebolcó *m.* Rebolcada, acció de donar voltes ajagut per terra o damunt una altra superfície; **A rebolcons:** Donant tombs per terra (DCVB, absent DIEC2). *En aquella tarda memorable en què l'Ivo i jo, agarbonats com llop i gos, anàvem a rebolcons* (Capítol XIV, p. 109).

rebossar *v. tr.* v. **arrebossar** *v. tr.* Cobrir una paret amb guix, morter o ciment, i allisar-la tapant els clots i falles (DCVB, DIEC absent *rebossar*, conté *arrebossar*). *Mig tapaven les mal rebossades parets* (Capítol V, p. 47).

rebregar *v. tr.* Fer perdre a una cosa la seva llisor tocant-la sense mirament, estrenyent-la, copejant-la (DCVB=DIEC2). *Era un paperàs rebregat, on amb un carbó hi havia escrit*

tot un enfilall d'amenaçes e imprecacions en un llenguatge brut i barbre, capaç de posar pell de gallina (Capítol XIII, p. 101).

rebroll *m.* Brot d'un arbre o arbust, i especialment el que neix de la rabassa (DCVB=DIEC2). *I ho lograva, de fer-me botar, aquell rebroll d'infern* (Capítol XXII, p. 175).

recado *m.* (castellanisme inadmissible en la llengua literària) Encàrrec transmès per conducte d'una persona intermediària (DCVB, absent DIEC2). *Alguns d'aquests dits i fets eren innegables i consistien en malifetes i en recados que, per sa índole, acusaven la mà veritable de l'Esparver i sa tàctica diabòlica per a desorientar-nos* (Capítol XV, p. 115).

recança *f.* Sentiment de tristesa per allò que es fa o es deixa de fer, o pel que s'ha fet o deixat de fer (DCVB=DIEC2). *Maleïa l'hora en què havia conegut an aquell home, però enmig de tot sentia com una recança de no haver-lo seguit, ja que no era home per a anar sol* (Capítol XXII, p. 176).

reclòs, -osa *adj.* Tancat, apartat dels altres; sense comunicació (DCVB, absent DIEC2). *Darrere d'ell, la negrosa boscúria de l'Ametllada, mig tapant el reclòs del Cellar sobre el que rogejaven les esmicolades cingleres com una nafra mig resseca* (Capítol XXIV, p. 190).

recluir *v. v.* **recloure** *v. tr.* Tancar dins un lloc, privant de comunicació amb l'exterior (DCVB, DIEC2 absent *recluir*, conté *recloure*). *Se tractava, senzillament, de dur-me a l'hospital de Girona, de recluir-me a la Bogeria* (Capítol XXIII, p. 185).

recossiar *v. tr.* Recercar; recórrer procurant descobrir o trobar (Garrotxa, Alt Empordà) (DCVB, absent DIEC2). *Furgava i recossiava coves i tutes perdudes entre la malesa* (Pròleg, p. 4).

redall *m.* Segona dallada de l'herba, que es fa a la tardor; la mateixa herba, crescuda després de la primera dallada (pir-or., Pallars, Andorra, Cerdanya, Ripollès, Garrotxa, Gironès, Empordà, Lluçanès, Guillerics) (DCVB=DIEC2). *Apa, home, no siguis mussol, que encara que un se'n dugui la florida, sempre hi queda el redall, que bé és prou gustós!* (Capítol VIII, p. 65).

reflet *m.* (incorrecte) Reflex (DCVB, DIEC2 absent *reflet*, conté *reflex*). *Entre les fosques cingleres de Lliure, que limitaven el quadro per la dreta, apuntaven el nas les canals d'Uja, aperduades i finalment enrogides pels primers reflets de l'aurora* (Capítol XXIV, p. 190).

regantellar *v.* Regalimar (Empordà, Gir., Garrotxa) (DCVB, absent DIEC2). *Sobre els graons de l'escala que conduïa a les peces baixes, jeia l'infeliç moliner, bocaterrosa i enmig d'un bassal de sang, que **regantellava** per les esclètxes de les posts mal ajuntades* (Capítol XII, p. 97).

reglada *f.* Cop de regle; línia traçada mitjanant un regle (DCVB=DIEC2). *Hagués pogut cometre la burrada d'anar-se a aclatar en un lloc sens més sortida que el viarany que, com una **reglada** fosca, creuava l'espadat d'allí enfront* (Capítol XX, p. 157).

reguitnar *v. intr.* Tirar guitzes (DCVB=DIEC2). *Desfets de mans, però lligats de braços, mútuament **reguitnàvem**, de jonolls, a rossegons per entre les bardisses que deixàvem aplanades amb el refrec de nostres cossos* (Capítol VIII, p. 68).

reinflar *v. tr.* Tornar inflar; inflar excessivament (DCVB=DIEC2). *Mes això representava una marrada de prop de dues hores i va semblar-me que, agafant la commissura del racó on l'espadat se trobava interromput per sollevaments **reinflats** per les arrels d'una vegetació poderosa* (Capítol XXII, p. 173).

relleix *m.* Replà que surt cap a fora de la superfície més o menys vertical d'un cingle, penya-segat, mur, etc. (DCVB=DIEC2). *Remuntaven vessants i carenes, i escalaven fins els espadats, per mica que en sos **relleixos** i revirons pogués arrapar-s'hi* (Pròleg, p. 3).

reminiscència *f.* Record d'una cosa quasi oblidada (DCVB=DIEC2). *Me despertaven **reminiscències** ben doloroses que, com a tals, podien denotar encara un signe de vida espiritual* (Capítol XIX, p. 147).

reparo *m.* (castellanisme) Consideració contra una cosa; objecció, dificultat (DCVB, absent DIEC2). *Aquesta raó semblà fer força an en Rafel, mes no per això desarrugà la cara i continuà posant **reparos** que l'altre procurava desfer, a voltes amb més voluntat que fortuna, i començà a veure's encorralat* (Capítol XV, p. 117).

resignació *f.* Acció de resignar, de renunciar [**resignar** *v. tr.* Renunciar, abandonar voluntàriament en favor d'algú un càrrec, benefici, dret, etc.] (DCVB=DIEC2). *Anava a aclucar els ulls amb la **resignació** estoica del gladiador vençut, quan vegí engrandir-se aquella susombra* (Capítol VIII, p. 69).

respostar *v. intr.* Respondre vigorosament (DCVB, absent DIEC2). *Vaig **respostar-li** sostenint-li la mirada* (Capítol XI, p. 92).

retaco *m.* (castellanisme) Escopeta curta i reforçada, però lleugera (DCVB, absent DIEC2).

*I, tirant-se el **retaco** al coll, se disposà a donar ordres per a recollir la gent que estava escampada pels crenys de la cinglera* (Capítol XVIII, p. 137).

retret, -eta *adj.* Retirat, sense comunicació (DCVB=DIEC2). *Li havia engendrat un caràcter*

***retret** i surni* (Pròleg, p. 7).

retrò *m.* Ressonància d'un tro o d'un soroll fort com un tro (DCVB=DIEC2). *Després, un*

***retrò** que feia esclatar quelcom* (Capítol XXIV, p. 196).

retrunyir *v. intr.* Ressonar fortament (DCVB=DIEC2). *Cridava amb veu de gargamella, que*

***retrunyia** per la fondalada* (Capítol VIII, p. 68).

retxa *f.* Reixa (DCVB=DIEC2). *Alimentant-me de crostons de pa que em passaven a través d'una*

***retxa** de fusta* (Capítol XXIII, p. 184).

revifar *v. tr.* Donar nova vida; fer adquirir nou vigor o vitalitat (DCVB=DIEC2). *Ses*

*paraules me retornaren a la realitat, **revifant-me** un poc* (Capítol VIII, p. 70).

reviró *m.* Regruix (DCVB, absent DIEC2). *Remuntaven vessants i carenes, i escalaven fins els*

*espadats, per mica que en sos relleixos i **revirons** pogués arrapar-s'hi* (Pròleg, p. 3).

reviscolar *v. intr.* Reviure, recobrar les forces vitals, l'energia perduda (DCVB=DIEC2).

*Vaig contestar un poc **reviscolat*** (Capítol IV, p. 44).

revolar *v. intr.* Fer un segon vol, o volar insistentment (DCVB=DIEC2). *D'una **revolada***

vaig acabar d'estimbar-lo fins a la gorga (Capítol VIII, p. 69).

rexumar *v.* (castellanisme de *rezumar*) [**traspuar** *v. tr. i intr.* Passar un líquid a través dels porus d'allò que el conté] (DCVB i DIEC2 absent *rexumar*, contenen *traspuar*).

***Rexumant** la sang per molts indrets sobre la ja resseca i negrosa que li empastava la roba* (Capítol XXII, p. 179).

ribast *m.* Ribàs (Empordà, Garrotxa) [**ribàs** *m.* Marge molt pendent] (DCVB, DIEC2

conté *ribàs*, però absent *ribast*). *Ara a sobre, ara a sota, anàvem rodolant tots dos pel pendís, fins a quedar mig suspesos sobre el **ribast** que llindava amb el còrrec* (Capítol VIII, p. 68).

rivet *m.* Cinta o doblec que es posa a la vorera d'una peça de vestir o altra roba, com a

ornament o com a reforç (DCVB=DIEC2). *Sa cara, arrugada i terrosa, sombrada d'una barba grisa, arranada a tall d'estisora, desapareixia, casi, sota una barretina musca que se li*

enfonsava fins les orelles, dejús de la qual apuntava, com un rivet d'un blanc brut (Capítol XVI, p. 128).

rogall *adj.* Que té **rogall**; que sona amb rogall [**rogall** *m.* Inflamació de la gargamella que fa fer una veu aspra i sorda; el so aspre que es produeix a la gargamella d'un malalt, d'un agonitzant, etc.] (DCVB=DIEC2). *Acabant per adormir-me com una criatura gronxada al bressol per les mans barroeres i les cançons rogalloses de l'avi* (Capítol X, p. 77).

ròneg, **rònega** *adj.* Deixat, abandonat per vell, per ruïnós, per inhospitalari, malsà, desagradable d'usar o d'habitar (DCVB=DIEC2). *Vaig exclamar dirigint la vista vers la cinglera veïna que, com la paret rònega d'un celobert, s'estenia al meu davant* (Capítol XXII, p. 174).

rosegó *m.* Tros de pa o d'altra cosa rosegada; tros de pa deixat en menjar (DCVB=DIEC2). *Dormint a la intempèrie mal abrigat i alimentant-me del bosc o acceptant els rosegons de pa que els carboners i artigaires per pietat m'oferien* (Capítol XIX, p. 146).

ròssa:rossa *f.* Animal vell i inservible (Cerdanya, Garrotxa, Barc.) (DCVB=DIEC2). *Sol al món, sense família, sense un amic i, lo que és pitjor, ja sense un recer de fortalesa interior, on emparar-s'hi mon esperit, més que abandonat me sentia llençat com una ròssa a podrir al fons d'una timbera* (Capítol XXII, p. 179).

rossoladora *f.* Rossola [**rossola** *f.* Lloc rost, pelat i lliscós (Ross., Garrotxa)] (DCVB=DIEC2). *Després, posat a la rossoladora, acabà per descobrir-me son cor, que era deu vegades més llatzerat encara que el seu cos* (Pròleg, p. 7).

rostada *f.* Terreny rost d'extensió considerable (Garrotxa, Plana de Vic) (DCVB=DIEC2). *Els primers estaven ja a unes poques passes de la rostada on el corriol s'eixamplava* (Capítol XX, p. 158).

rostall *m.* Terreny rost (DCVB, absent DIEC2). *I això passa a casa nostra, entre aquests rostalls i cingleres que sempre sembla hagin de caure i no cauen mai per esclafar tanta maldat* (Capítol I, p. 16).

rufagada *f.* Ventada violenta i molt freda (DCVB=DIEC2). *Com una ullada de sol de març que s'escorre apacible entre una rufagada de neu rodona i una tamborinada de calamarsa, s'obrí un lluminós parèntesis en la meva joventut* (Capítol XI, p. 85).

ruflar *v. intr.* Alenar amb força (DCVB=DIEC2). *S'interposà entre els dos ruflant de ràbia* (Capítol VIII, p. 67).

rumb *m.* (vulg. *rumbo* per castellanisme) Camí que una persona o cosa segueix en la seva activitat (DCVB, absent DIEC2). *Per son garbo en el vestir i rumbo en el convidar* (Capítol I, p. 20).

sa Forma femenina de l'adjectiu possessiu *son* (DCVB=DIEC2). *Emboscades fins a sota les calisses de sa carena nua* (Pròleg, p. 3).

sadollar *v. tr.* Satisfer plenament en la gana de menjar o en el desig d'alguna cosa (DCVB=DIEC2). *Quan tenia ja la vista sadollada d'aquell luxuriós espectacle* (Pròleg, p. 4).

sagí *m.* Prolongació del peritoneu que cobreix els budells per davant; la part baixa del ventre, corresponent a la dita prolongació [**peritoneu** *m.*, neol. Anat. Membrana serosa que cobreix les parts interiors del ventre i forma plects que envolten les vísceres abdominals] (DCVB=DIEC2). *Més avall, entre un grup de minyons espalmats, l'oncllet del Pedrals resava les recomanacions de l'ànima al pobre Pep, que amb una bala al sagí agonitzava estirat sobre una manta i servint-li de capçal un braçat de falgueres* (Capítol XVIII, p. 140).

sanglotar *v. intr.* Plorar fent sanglots (DCVB=DIEC2) [**sanglot** *m.* Sospir en què la inspiració i espiració es produeix amb un moviment convulsiu, generalment acompanyant un plor intens]. *En Pep sanglotava com una criatura* (Capítol XIII, p. 99).

santó *m.* Persona venerada com a santa entre els musulmans (DCVB=DIEC2). *Sentats uns amb les cames creuades i els ulls baixos com santons de moreria i altres drets o recolzats pels revirons dels penyals* (Capítol XXI, p. 169).

satge *adj.* (gal·licisme) Savi, assenyat (DCVB, absent DIEC2). *Mes, com una noia satja i filla cresenta* (Capítol X, p. 83).

segar *v. tr.* **segar l'avantatge** LOC. Passar-li davant, evitar que guanyi terreny (DCVB, absent DIEC2). *I els comentaris versaven sobre si arribaria o no a temps per a segar-los-hi l'avantatge* (Capítol IV, p. 39).

sentimentalisme *m.* Qualitat de sentimental; predomini dels sentiments damunt les altres facultats anímiques (DCVB=DIEC2). *Sense protestes ni sentimentalismes de cap mena* (Capítol XXII, p. 180).

sermonejar *v. tr.* Amonestar, exhortar insistentment (DCVB=DIEC2). *Encara continuà sermonejant-me i jo, que vegí el cel obert, me llancí a ses plantes, que pretenia besar com feia aquell mastí d'altres temps* (Capítol XXIII, p. 186).

sibarita *m.* Donat als refinaments d'una vida regalada (DCVB=DIEC2). *Això no m'ofenia, ans al contrari, m'ajudava a considerar-la com un ser superior, com una exquisitat digna de la taula d'un sibarita* (Capítol XI, p. 90).

simitarra *f.* Sabre molt corbat, usat principalment pels àrabs i altres orientals (DCVB=DIEC2). *S'enlairava com un cimall davant de Castell d'Espasa, muntat sobre un caire com tall de simitarra* (Capítol XXIV, p. 190).

sisquera *adv.* (castellanisme inadmissible) usat vulgarment amb els significats del cast. *siquiera* (DCVB, absent DIEC2). *Per això no m'omplia aquell holocauste sagnant, que no podia pas oferir en honra la bondat triomfadora, sisquera en esperit, de la maldat humana* (Capítol XXII, p. 173).

sollevadís, -issa Que se solleva o alça fàcilment; es diu especialment de les pedres que es mouen i s'alcen en trepitjar-les (DCVB, absent DIEC2). *Trescava per damunt de clapiesses de pedra cantelluda i sollevadissa* (Pròleg, p.4).

sollevament *m.* Acció i efecte de sollevar (en sentit material) [**sollevar** *v. tr.* Alçar quelcom separant-ho d'allò que suporta] (DCVB=DIEC2). *Mes això representava una marrada de prop de dues hores i va semblar-me que, agafant la comissura del racó on l'espadat se trobava interromput per sollevaments reinflats per les arrels d'una vegetació poderosa* (Capítol XXII, p. 173).

sorge *m. fig.* Home dolent, que no és de fiar; mal subjecte (Cerdanya, Empordà, Garrotxa) (DCVB=DIEC2). *I te n'hi vas corrents abans que t'hi tiri amb una puntada de peu, mal sorge* (Capítol III, p. 37).

sos *pl.* de l'adjectiu possessiu *son* (DCVB=DIEC2). *Remuntaven vessants i carenes, i escalaven fins els espadats, per mica que en sos relleixos i revirons pogués arrapar-s'hi* (Pròleg, p. 3).

sossegar *v. v.* **assossegar** *v. intr.* Tenir calma (DCVB=DIEC2). *Potser la mateixa mala intenció del projecte que covava me feia aparèixer més **sossegat*** (Capítol XXV, p. 200).

sotjar *v. tr.* Vetllar, observar amb cautela o d'amagat (DCVB=DIEC2). *Hores ha que venia a **sotjar** a la porta de la cambra i, quan sentia els teus ronquets de canonge, se'n tornava tota contenta* (Capítol X, p. 77).

subjugar *v. tr.* Sotmetre al poder, a la força vencedora d'algú (DCVB=DIEC2). *L'únic que semblava tenir el poder d'alçapremar mes potències, com abans l'havia tingut de **subjugar-les*** (Capítol XXI, p. 163).

subsananar *v. tr.* (castellanisme) Reparar, posar remei a un defecte, a un dany (DCVB, absent DIEC2). *Ja parlava l'Arbós d'enviar gent per **subsananar** la falta incomprensible d'en Rafel, per més que, amb la marrada que havien de fer, calculava que trigarien més d'una hora en arribar-hi, quan se sentiren alguns trets per aquell indret* (Capítol XXI, p. 161).

sultana *f.* Muller del sultà [**sultà** *m.* Sobirà d'un país mahometà; es diu especialment dels antics emperadors de Turquia i del Marroc] (DCVB=DIEC2). *Com entre els salvatges el cabdill triomfant guanya per aquest dret totes les esclaves del vençut, venia la **sultana** a rendir homenatge al vencedor* (Capítol XXV, p. 199).

surni, **súrnia** *adj.* Sorrut (Olot) [**sorrut** *adj.* Esquerp, massa seriós; eixut i poc tractable] (DCVB, DIEC2 absent *surni*, conté *sorrut*). *Li havia engendrat un caràcter retret i **surni*** (Pròleg, p. 7).

susombra *f.* Penombra [**penombra** *f.* Espai parcialment il·luminat que hi ha entre l'ombra perfecta i la plena llum] (DCVB, absent DIEC2). *Anava a aclucar els ulls amb la resignació estoica del gladiador vençut, quan vegí engrandir-se aquella **susombra*** (Capítol VIII, p. 69).

tabola *f.* Soroll de gent alegre; diversió sorollosa (DCVB=DIEC2). *Mes, a la fi, veient la insistència d'en Rafel, baixà tot continuant la **tabola**, seguida del seu ca* (Capítol XXIV, p. 192).

tafarejar *v. tr.* Esglaiar, produir forta impressió de por, d'alarma (Empordà, Garrotxa, Guillerics) (DCVB, absent DIEC2). *Fins l'impertorbable Arbós n'apareixia mig **tafarejat** a través de la seva màscara de ferro* (Capítol XXI, p. 164).

talús *m.* Inclinació del parament d'un mur, d'un marge o d'una porció de terreny (DCVB=DIEC2). *Poques canes davant meu, entre les darreres mates que creixien sota l'espadat xuclant del **talús** format pels detritus caiguts de la cinglera* (Capítol XXII, p. 174).

tampis *adv.* (gal·licisme) Res més!; s'ha acabat; no en parlem més! (Olot, Amer, Lluçanès, Mataró) (DCVB, absent DIEC2). *Vull dir que jo, de tots modos, obraré segons el meu criteri: si em voleu creure i ajudar, crec que tots n'anirem millor, si no... **tampis**, acampi qui puga* (Capítol XIII, p. 106).

tantícula *f.* Mica, quantitat mínima (DCVB, absent DIEC2). *No vull que aquesta lladregada costi una gota més de sang: ni tots ells valen una **tantícula** de la que ja ens han fet vessar* (Capítol XXI, p. 162).

tapiar *v. tr.* Tancar algú amb paret sense sortida (DCVB=DIEC2). *Doncs, jo de vostè, els **tapiaria** tots al fons de la cova, doncs enlloc poden tenir millor ninxo, com ja diu que es va fer una altra vegada* (Capítol XXI, p. 166).

taral·lejar *v. tr.* Cantar sense pronunciar paraules (DCVB=DIEC2). *Caminava satisfet, xiulava i fins a moments **taral·lejava** amb veu desentonada algunes cançons de la terra* (Capítol XXIV, p. 190).

tasquera *f.* Drecera o camí poc conegut (DCVB, absent DIEC2). *No coneixent bé les **tasqueres**, topava amb vedrunes inaccessibles, allà on creia que el terreny era llis* (Capítol XXII, p. 177).

taül *m.* Home de mala vida o que no és de fiar per la seva conducta desarreglada (DCVB=DIEC2). *Com havia davallat a la vida dels **taüls** de taverna* (Pròleg, p. 7).

teny *m.* Tany [**tany** *m.* Brot que surt a la soca d'un arbre] (DCVB, DIEC2 absent *teny*, conté *tany*). *Despenjant-me amb l'ajuda de **tenys** i de la forta cordilla que per a casos tals dúiem tots cenyida al cos* (Capítol XXII, p. 173).

terrabastall *m.* Soroll fort de cosa que cau, de coses que es topen repetidament, de cops forts entre persones o coses (Conflent, Ripollès, Garrotxa, Empordà, Lluçanès, Plana de Vic, Solsona, Cardona, Urgell, Lleida, Penedès) (DCVB=DIEC2). *Seria que enmig d'aquell **terrabastall** de trets i malediccions no hi sentia bategar l'esperit del meu mortal enemic* (Capítol XXI, p. 163).

terreno *m.* (castellanisme) Terreny (DCVB, absent DIEC2). *En el **terreno** de la confiança* (Capítol II, p. 25).

testa *f.* Cap d'una persona o d'un animal (DCVB=DIEC2). *Allavors vaig adonar-me de la pobra Coralí que, de jonolls en terra i amb la **testa** alta, semblava parlar al cel* (Capítol XXV, p. 201).

timbera *f.* Precipici, timba (DCVB=DIEC2). *Aquella fusellada mortal per damunt de les **timberes*** (Capítol XXI, p. 168).

tintina *f.* Cop violent (DCVB, absent DIEC2). *Vaig saltar el marge llançant-me furiós i fent **tintines*** (Capítol VIII, p. 72).

tintinejar *v. intr.* **tentinejar** [fer **tentines**] *f.* Cadascuna de les passes vacil·lants que fa un infant menut, un convalescent, un embriac, etc. (DCVB=DIEC2). *I quan el miràvem **tintinejar** sobre ses cames nafrades encara pels tions encesos que li aplicaren els trabucaires per fer-li desenterrar una imaginària olla d'unces* (Capítol I, p. 18).

tofa *f.* Bolic, aplec de coses filamentoses, cabells, encenalls, fullaca (DCVB=DIEC2). *I en les clotades sobre una gran **tofa** de fullaraca arremolinada pel vent* (Capítol VII, p. 61).

torbonada *f.* Nuvolada de pas, acompanyada de pluja i trons i sovint de vent fort (DCVB=DIEC2). *Entontits i esmaperduts, seguïem corrent d'ací d'allà, empaitats per les **torbonades** de fum espès i pudent que, cargolades per les bufades de llevant, a moments ens embolcallaven* (Capítol XIII, p. 99).

torraina *f.* **estar fet una torraina:** estar molt torrat, rostit, molt cremat (DCVB, absent DIEC2). *I encara ne manca un altre, el mossicot, que, encara no és comprovat, és de creure que és per allà dintre **fet una torraina*** (Capítol XIII, p. 102).

trabucaire *m.* Bandejat o guerriller armat de trabuc [**trabuc** *m.* Arma de foc, portàtil, més curta que l'escopeta però més ampla i amb la boca acampanada] (DCVB=DIEC2). *Sols per referències se sabia que havia passat moltes trifulques, que algun temps havia patit molt, i que totes les seves xacres pervenien de ferides i galipàndries a darrere dels **trabucaires**, als que, junt amb altres joves del seu temps, havia fet molta guerra* (Pròleg, p. 4).

trago *m.* (castellanisme inadmissible en bon català) Tirada curta de vi, d'aigua o d'un altre líquid que es beu (DCVB=DIEC2). *I després que els homes begueren algun **trago** i trincaren a l'istil d'ells* (Capítol I, p. 15).

trajo *m.* Manera especial de vestir (DCVB, absent DIEC2). *En quant al **trajo**, ambdós anaven igualment bruts, amb la roba emplastada al cos per l'habitud de no despullar-se* (Capítol V, p. 51).

trapau *m.* *Agafar o **Tocar el trapau** (o **els trapaus**): anar-se'n, en llenguatge familiar* (Gir., Empordà, Garrotxa, Vallès, Penedès) (DCVB, absent DIEC2). *Mira, Bilot, **agafa el trapau dret a casa*** (Capítol XIII, p. 108).

trasmudar *v. tr.* Alterar, canviar profundament, fer semblar una cosa diferent d'allò que era abans (DCVB=DIEC2). *La seva veu era tan aspra e imperiosa i tot el seu posat tan **trasmudat**, que va imposar-me en aquell moment* (Capítol XVIII, p. 140).

traversar *v. **travessar*** Anar o passar a través, de banda a banda (DCVB, DIEC2 absent *traversar*, conté *travessar*). ***Traversava** bosquíries* (Pròleg, p. 4).

tremp *m.* Temprança, moderació (DCVB, DIEC2 apareix però no amb aquest significat). *Amb en Rafel, que, tan rabiós i afollat com jo però més ben equilibrat i de millor **tremp*** (Capítol XIX, p. 143).

trescar *v. intr.* Caminar amb energia i relativament de pressa (DCVB=DIEC2). ***Trescava** per damunt de clapisses de pedra cantelluda i sollevadissa* (Pròleg, p.4).

trescor *m.* Angoixa, inquietud (DCVB, absent DIEC2). *Però en fruïa com de frau, amb l'ànsia i **trescor** del vailet que guaita pel pany de la clau les esplendideses del palau barrat a les seves plantes* (Capítol XXIV, p. 190).

tretzejar *v. tr.* Entossudir-se, insistir porfidiosament (DCVB, absent DIEC2). *Amb en Rafel, més esquerp i un si és no és sorrut, no arribava a tant, limitant-se a **tretzejar-hi** com gat i gos, a pretext de la vella màxima d'aquell de que les dones, la millor és bona per a llençar* (Capítol XI, p. 88).

triac *f. v.* triaga [**triaga** *f.* antídoto que s'usava antigament, compost d'un gran nombre d'ingredients i aplicat principalment a guarir mossegades d'animals verinosos] (DCVB, DIEC2 absent *triac*, conté *triaga*). *El soroll del rodet i la mola trontollant el petit edifici se'm féu en el primer moment irresistible, mes poc a poc vaig habitar-m'hi, fent-me l'efecte d'una **triac** que apaivagava el gran dolor de mon cos nafrat i les folles remors de ma sang bullenta* (Capítol X, p. 77).

trifulca *f.* Situació difícil, anguniosa (DCVB, absent DIEC2, conté *trifulga*). *Sols per referències se sabia que havia passat per moltes trifulques* (Pròleg, p. 4).

trossar *v. tr.* Arromangar (Conflent, Cerdanya, Ribes, Garrotxa, Eiv.) [**arromangar** *v. tr.* Girar cap amunt la part inferior d'una mànega o d'un vestit, replegant-la damunt ella mateixa] (DCVB=DIEC2). *De sota quals faldonets ne rajava la sobrefalda blava, trossada fins arran dels jonolls i apuntada al darrere* (Capítol IV, p. 42).

trucaportes *m. i f.* Captaire (DCVB, absent DIEC2). *Per lo demás, si no és cap ricatxa, tampoc és cap trucaportes, que quelcom durà sota l'aixella, ni li mancaran caps i agulles* (Capítol X, p. 83).

truco (castellanisme inadmissible) **A truco de:** a canvi de (DCVB, absent DIEC2). *Però ara no li anava mal que se l'obligués, i abans que tot arrencà al subcabo la promesa no sols del perdó, sinó que fins d'un premi, a truco de portar-li a l'Esparver i els seus allà on convingués* (Capítol XX, p. 152).

tunda *f.* Tupada, pallissa (DCVB, absent DIEC2). *Jo continuava agemolit per terra, com el ca que espera una tunda* (Capítol XXIII, p. 185).

tupí *m. fig.* El cap d'una persona (DCVB, DIEC2 apareix amb altres significats). *Sàpigues que ja ho tinc tot; només demano confessió per a l'animeta i en acabat un bon truc al tupí i prou* (Capítol XXI, p. 165).

tuta *f.* Cova natural de poca grandària, que pot servir de refugi, de soplug (Garrotxa, Berguedà, Lluçanès, Solsona, Plana de Vic) (DCVB=DIEC2). *Furgava i recossiava coves i tutes perdudes entre la malesa* (Pròleg, p.4).

ullprès, -esa *adj.* Malalt per haver rebut una mala mirada (DCVB, absent DIEC2). *Encara una vegada més, aquell nat del dimoni tingué prou ascendent sobre mi per a detenir-me l'acció, deixant-me clavat, com ullprès per un no sé què de diabòlic que semblava sobreeixir de sa persona* (Capítol VIII, p. 72).

vagatiu, -iva *adj.* Ociós (DCVB=DIEC2). *Vaig tornar a caure en la vida vagativa d'abans* (Capítol XXIII, p. 183).

vedruna *f.* Munt de pedres, generalment de forma cònica, que serveix per assenyalar partions, sobretot en terrenys muntanyosos (DCVB=DIEC2). *No coneixent bé les*

tasqueres, topava amb vedrunes inaccessibles, allà on creia que el terreny era llis (Capítol XXII, p. 177).

verdanc *m.* Senyal produïda en la carn per l'extravasació de la sang a causa d'un cop (DCVB=DIEC2). *Representant de la justícia oficial, les horribles masegatures i verdancs, senyals punyentes de les tortures del seu captiveri* (Capítol XVI, p. 129).

verga *f.* Branca o tanyada d'arbre o d'arbust, relativament prima, llisa i neta de fulles, que pot servir per a pegar cops, per a ajudar-se a caminar, etc. (DCVB=DIEC2). *Prou ho havia notat que sí, alguna vegada, com aquell que no hi toca, la mà se me n'anava fora de la llei, com qui no hi toca també n'era avisat amb una carinyosa vergassada, que em marcava de blau les pantorrilles* (Capítol XI, p. 89).

verger *m.* Hort amb varietat de flors i arbres fruiters (DCVB=DIEC2). *Entre esquifits conreus i minúsculs vergers enronrats de murtes i llentiscla* (Pròleg, p. 3).

vestigi *m.* Senyal indicador de l'existència actual o passada d'una cosa (DCVB=DIEC2). *Vençut, rebregat i destruïts els darrers vestigis del meu ser moral, vaig caure d'espatlles, rompent en un plor sec, sense llàgrimes, que malament podia dar-les mon cor eixarreit com una esca, barrat a la fe, a la caritat i a l'esperança* (Capítol XXII, p. 181).

viarany *m.* Corriol, camí estret i de pas difícil (Empordà, Garrotxa, Guillerics) (DCVB=DIEC2). *Altres vegades ens posàvem a l'agoit des d'un collet esbrossat o a la punta d'un cingle que donés vista als corriols o viaranys, que suposàvem freqüentats pels malfactors o gent de frau* (Capítol XV, p. 115).

vilorda *f.* Branquilló o altra despulla vegetal petita; brossa (DCVB, absent DIEC2). *Ja ens veurem les cares, maleït sac de vildora!* (Capítol VI, p. 57).

virada *f.* Acció de virar [**virar** *v. tr. o intr.* Girar, voltar] (DCVB=DIEC2). *Això acabà per donar una nova virada a les meves bestials reflexions* (Capítol XXV, p. 200).

viril *m.* Pertanyent o relatiu al sexe masculí de l'home, a l'home fet, capaç de procrear (DCVB=DIEC2). *Aquell lluminar que havia resplendit un temps entre les tenebres de la meua imaginació, com el viril que encloïa la bondat i la perfecció* (Capítol XXII, p. 173).

voga *f.* **en voga:** de moda, en l'ús i acceptació general (DCVB=DIEC2). *Collint ametlles de les despreses de la roca, una per a cada mà, les fèiem petar batent de mans, formant l'acompanyament de la cançó allavors en voga entre la gent de milícia* (Capítol XXI, p. 168).

xacra *f.* Mal físic adquirit com a conseqüència d'una malaltia de la vellesa (DCVB=DIEC2). *Arrossegant una vida de **xacres** i mals gams* (Pròleg, p.4).

xalat *adj.* Divertit, que produeix gran plaer (DCVB=DIEC2). *És tan **xalat** el teu amic!* (Capítol IV, p. 41).

xamberga *f.* Casaca ampla que tenia el folro voltant la roba i formant solapes i les botes de les mànegues. **A la xamberga:** LOC. A la biorxa, de qualsevol manera, sense mirament (DCVB, DIEC2 apareix *xamberga*, però absent a *la xamberga*). *Duia la còfia a la **xamberga**; anava tota escollada, sense mocador al pit, i sa cara, enquadrada per la negra i desfeta cabellera* (Capítol VII, p. 62).

xantre *m.* Cantor, especialment el d'església (DCVB=DIEC2). *Badant la boca entre ses patilles blanques, amb els llavis inflats com un **xantre** de catedral* (Capítol XXI, p. 169).

xanxa *f.* Burla (DCVB=DIEC2). *Però pogueren més en mi les **xanxes** i amenaces de l'Ivo que les veus del bon sentit* (Capítol II, p. 24).

xaragall *m.* Còrrec, regueró que forma l'aigua de pluja en escampar-se per un terreny inclinat i excavant la terra (DCVB=DIEC2). *Escalant espadats i **xaragalls*** (Pròleg, p.4).

xarbot *m.* Esquitx violent (Empordà, Garrotxa, la Seva, Lluçanès) (DCVB=DIEC2). *Que semblava complaure's en aixecar **xarbots** d'immundícia entorn de la pobru noia* (Capítol VIII, p. 66).

xardor *f.* Ardor (DCVB=DIEC2). *Érem dues bèsties que ens jugàvem la vida en defensa d'un predomini purament carnal i jo sentia la **xardor** de sos brutals desitjos* (Capítol XIV, p. 109).

xarrupar *v. tr.* Beure xuclant (DCVB=DIEC2). *Deixa'm arribar fins al teu cor per clavar-hi mon ganivet i **xarrupar** ta sang de fera* (Capítol XXII, p. 175).

xavo *m.* Moneda antiga que valia la meitat del quarto, o sia, l'octava part d'una peça de quatre (DCVB= DIEC2). *I les dones gastaren en taronges, prunes i rosquilles alguns **xavos*** (Capítol I, p. 15).

xerradissa *f.* Acció de xerrar insistentment (DCVB=DIEC2). *D'aquella **xerradissa** d'aucells que m'afalagava els sentits com un pessigolleig de mare amorosa* (Capítol XXIV, p. 190).

xerrotejar *v. intr.* Fer els ocells un seguit de crits rapidíssims que no constitueixen pròpiament un cant, sinó que imiten en certa manera el parlar humà (DCVB=DIEC2). *I fins els aucells xerrotejaven agradosament per les bardisses* (Capítol III, p. 33).

xinxó *m.* Moneda d'or que valia cinc pessetes; dret d'or (DCVB, absent DIEC2). *Què n'acabes d'arramassar xinxons per a fer vida de frare, fumut mussol?* (Capítol XI, p. 89).

xipollejar *v. intr.* Agitar la superfície de l'aigua o d'un altre líquid movent-s'hi dintre o movent-hi algun objecte (DCVB=DIEC2). *Per poc que un se descuidés, xipollejava amb la sang de què el sòl estava amarat* (Capítol XXI, p. 163).

xorc *adj.* Estèril, infecund (DCVB=DIEC2). *Farcida sols d'egoisme xorc* (Pròleg, p. 8).

4. FRASES FETES

A continuació, adjunto cent sis entrades. En aquest cas, corresponen a frases fetes recollides al *Diccionari de sinònims de frases fetes* de M. Teresa Espinal (DSFF).

a capgirells *SP*. Donant tombs de manera irregular (DSFF). *Ja de temps que se la portaven votada, i allí, per qüestions d'una mossa, anaren a capgirells* (Capítol II, p. 28).

a cau d'orella *SP*. Ran de l'orella/ tocant mateix a l'orella/ [parlar amb qualcú] aplicant-li la boca a l'orella (DSFF). *L'únic que em comprenia, se m'acostà i, passant-me els braços per sota les aixelles tractant d'alçar-me, me deia casi a cau d'orella* (Capítol XVI, p. 124).

a la mercè de *SP*. Segons el voler de/ a l'arbitri d'algú o d'alguna cosa, a la seva discreció (DSFF). *Estem a la mercè de tothom, i sense dret a tancar la porta a ningú, no sabent mai qui tenim a casa* (Capítol VI, p. 58).

a les petites *SP*. Cap a la matinada (DSFF). *Sort que el sol ha fet la seva sense esperar que li dignessis «arri», que, si no, encara fórem a les petites* (Capítol X, p. 77).

a ratlla *SP*. Limitant l'actuació d'algú, per tal d'evitar que es deixi portar pels desitjos/ limitar l'actuació inconvenient d'algú; aturar/ fer-lo romandre dins uns límits determinats (DSFF). *Instintivament vaig recordar-me de l'Ivo i de quan ella el posava a ratlla amb el podai* (Capítol XI, p. 91).

a sol i serena *SP*. A l'aire lliure dia i nit/ tant de dia com de nit/ exposat a la calor de dia i a la humitat de la nit (DSFF). *El reuma atrapat dormint a sol i serena* (Pròleg, p. 7).

agafar els trapaus *SV*. Anar-se'n, en llenguatge familiar (DSFF). *Mira, Bilot, agafa el trapau dret a casa* (Capítol XIII, p. 108).

al peu de la lletra *SP*. Exactament (DSFF). *El mateix Rafel, que no hi veia de goig de poder sortir d'aquella vida que l'ensopia, ne traçà el plan, que nosaltres seguïrem al peu de la lletra* (Capítol XV, p. 118).

amb quatre gambades *SP*. En molt poc temps, amb quatre passes (DSFF). *Amb quatre gambades serien a casa* (Capítol IV, p. 40).

anar a mal borràs *SV*. Algú, anar malament, molt avall en la fortuna (DSFF). *N'estava fart, de la vida de saltamarges i d'anar de mal borràs, sense una persona que cuidés de les meves intimitats* (Capítol II, p. 29).

anar a pams *SV*. Detallar/ puntualitzar i dir les coses clarament (DSFF). *Aturen-vos i anem a pams* (Capítol XVIII, p. 137).

anar-se'n al dimoni *SV*. Perdre's, fer-se malbé, ésser destruït (DSFF). *Vés al dimoni, ximple acabat* (Capítol VII, p. 59).

arronsar-se d'espatlles *SV*. Desentendre's/ defugir la responsabilitat d'alguna cosa (DSFF). *Donà per acabada la conversa, arronsant les espatlles i diguent mentres se carregava el retaco* (Capítol XXIV, p. 193).

begut de cara *SA*. Sec de cara, de poques carns (DSFF). *L'un era vell i begut de cara* (Capítol V, p. 49).

bon partit *SN*. Es diu d'una persona que representa un gran avantatge en el cas de contreure-hi matrimoni/ parella econòmicament avantatjosa (DSFF). *Temps ha que te'l veia, el cor, i què més podia desitjar una noia com jo que trobar un bon partit i un brau jove* (Capítol X, p. 82).

bullir-li la sang (a algú) *O*. Irritar-se/ ésser excitat, agitat per una passió, una emoció, etc. / sentir-se endut per una passió, sobretot d'ira o d'amor (DSFF). *L'home parlava bé, tots reconeixiem que no hi havia altre camí que obeir-lo, per més que la sang me rebullia cada vegada que em representava a la meua Coralí en mans d'aquella lladregada comanada per un home brutal, ple de males intencions i d'infernals desitjos* (Capítol XIII, p. 106).

cada dos per tres *SQ*. Sovint, amb freqüència (DSFF). *De fer de moliner i de viure de miracle entre llops, exposat a cada dos per tres a que em llevin la pell, ja en som fart* (Capítol X, p. 84).

campi qui pugui *O*. Salvi's, escapi's, qui pugui (DSFF). *Si em voleu creure i ajudar, crec que tots n'anirem millor, si no... tampis, acampi qui puga* (Capítol XIII, p. 106).

cara a cara *SN*. L'un davant l'altre/ manifestament, enfront l'un de l'altre (DSFF). *Tingué, no obstant, l'avantatge de posar-nos per primera vegada cara a cara amb l'enemic* (Capítol XV, p. 119).

cara de Pasqua *SN*. La (cara) que mostra alegria/ cara de satisfacció/ la (cara) que expressa alegria i optimisme (DSFF). *I posà una **cara de Pasqua** com la del caçador que ha trobat la ratera plena* (Capítol XX, p. 157).

carregar el mort (a algú) *SV*. Haver d'endurar culpes no del tot pròpies/ carregar la responsabilitat o els inconvenients d'una cosa a algú (DSFF). *L'Ivo volia fugir el cos, i no trobava tema millor que **carregar-me el mort*** (Capítol VI, p. 55).

carregat com un ase *SA*. [Anar] molt carregat/ portar algú una càrrega feixuga (DSFF). ***Carregats més que uns ases** sota un sol d'agost que els fon el cervell o sobre quatre pams de neu que els refreda fins l'ànima* (Capítol XVI, p. 126).

clar i net *SCoord*. Sense subterfugis/ amb tota claredat (DSFF). *Què et costava de parlar **net i clar** i no fer embuts com una criatura* (Capítol X, p. 82).

com anell al dit *SAdv*. Adequat, de manera perfecta/ escaure molt, venir bé, ésser molt oportú (DSFF). *Per això les corrents de penitència me venien **com l'anell al dit*** (Capítol I, p. 19).

com gat i gos *SAdv*. [estar] en enemistat permanent/ [estar] renyint sempre (DSFF). *Amb en Rafel, més esquerp i un si no és sorrut, no arribava tant, limitant-se a trettejar-hi **com gat i gos*** (Capítol XI, p. 88).

córrer la veu *O*. Ésser comentat (DSFF). *Més tard, començà a **córrer la veu** de que se l'havia vist amb els trabucaires en una feta de què fou víctima un tal Clapés* (Capítol XI, p. 85).

d'un pet fer-ne cent esquerdes *SV*. Fer grans escarafalls o exagerar la importància d'una qüestió insignificant (DSFF). *Aquella bèstia de l'Escloper, que **d'un pet ne fa cent esquerdes*** (Capítol VI, p. 54).

de pes *SP*. Important/ de molta importància (DSFF). *Com home que vol treure's de sobre un pes, digué somrient, amb la convicció de que donava un argument **de pes** al seu propi contrincant* (Capítol XV, p. 117).

de quatre grapes *SP*. [Caminar] posant a terra peus i mans (DSFF). *En molts indrets anàvem descalços, amb les espadenyes lligades al coll o marxant **de quatre grapes*** (Capítol XX, p. 155).

deixar (algú) **glaçat** *SV*. Deixar algú paralizat per una impressió forta, com de por, de sorpresa, de dolor, etc. (DSFF). *Respongué amb una veu més alta i amb una indiferència que em **deixà glaçat*** (Capítol IV, p. 44).

deixat de la mà de Déu *SA*. Desordenat, abandonat/ [ésser] molt desgraciat (DSFF). *Esperant estar-hi més arrecerat de tanta lladregada com pastura per aquesta terra **deixada de la mà de Déu*** (Capítol X, p. 84).

demanar la mà (d'algú) *SV*. Sol·licitar en matrimoni/ expressar formalment el desig d'obtenir una noia en matrimoni, tradicionalment en una visita que els pares, els tutors, etc., de l'home, generalment acompanyats d'aquest, fan als pares, els tutors, etc., de la noia (DSFF). *Net i clar, vos **demano la mà** de la vostra noia* (Capítol X, p. 83).

desfer el camí *SV*. Tornar endarrere pel mateix camí/ caminar en direcció inversa a la que se seguia abans (DSFF). *I, **desfent** bona part del **camí fet**, no paràrem de caminar fins arribar a una masia grossa* (Capítol XXIV, p. 193).

dir al pa pa i al vi vi *SV*. Dir les coses tal com són, parlar clar (DSFF). *No has pas de fer tants embolics per a dir-me que m'estimes; veus, fes com jo, **al pa, pa i al vi, vi*** (Capítol XI, p. 90).

dir quantes fan quinze (a algú) *SV*. Amençar amb reprensions o càstigs (DSFF). *Vine'm ací, que t'explicaré **quantes fan quinze*** (Capítol VII, p. 62).

dir-ne una de freda i una de calenta *SV*. Es diu de qui parla contradictòriament, que després de dir una cosa en diu una altra de contrària/ adés una cosa, adés la contrària (DSFF). ***Una de freda i una de calenta*** (Capítol IV, p. 44).

donar un cop de mà (a algú) *SV*. Portar a algú momentàniament ajut/ ajudar en una feina, en una acció (DSFF). *I que no fugia pas sempre, sinó que sovint plantava cara i aprofitava el temps per a **donar algun cop de mà** més o menys afortunat* (Capítol XVI, p. 128).

donar voltes (a alguna cosa) *SV*. Meditar molt sobre alguna cosa, considerar-la des de diferents punts de vista (DSFF). *Això és la veritat, no cal **donar-hi voltes*** (Capítol XIII, p. 106).

embolicar la troca *SV*. Complicar les coses (DSFF). *Els francesos m'enredarien la troca* (Capítol IV, p. 40).

en un santiamén *SP*. En un moment, en molt poc temps (DSFF). *Com fugint del veïnatge de la parròquia, tota la gentada s'anà aplegant cap al planell del molí on, en un santiamén, s'hi instal·laren també les parades de jocs i de foteses comestibles* (Capítol I, p. 19).

ensenyar les dents (a algú) *SV*. Enfrontar-se, amenaçar/ fer cara a algú (DSFF). *És un bribó que no tem ni a Déu ni al diable, però que, quan se li ensenyen les dents, fa vores!* (Capítol VIII p. 66).

errar el cop *SV*. Confondre, executar equivocadament, prendre o fer una cosa per una altra/ ferir un objecte diferent del que es volia ferir (DSFF). *És la por d'errar el cop que m'entrebanca la llengua, cregues-ho* (Capítol X, p. 81).

escampar la boira *SV*. Sortir d'un lloc foragitat per algú a qui hom fa nosa (DSFF). *Sortíem a escampar la boira anant de passejada bosc enllà* (Capítol XI, p. 89).

ésser a les mans (d'algú) *SV*. Sota la direcció o cura d'algú/ dependre de la seva voluntat (DSFF). *Què serà d'ella en mans d'aquest maleït cabró?* (Capítol XIII, p. 105).

ésser massa *SV*. Alguna cosa, ésser sorprenent, desconcertant per les seves característiques (DSFF). *Allò ja era massa* (Capítol VI, p. 57).

ésser tap i carbassa *SV*. Ésser inseparables (DSFF). *Sembla estrany que tu, que ets amb ell com tap i carbassa, ignoris això* (Capítol III, p. 36).

ésser un tros de pa (algú) *SV*. Algú, ésser d'una gran bondat/ ésser una persona de gran bondat, excessivament bona (DSFF). *Amb en Pep, sobretot, que era un tros de pa, semblava tenir-hi tots els drets* (Capítol XI, p. 87).

ésser una criatura *SV*. Dit d'una persona que fa coses d'infant (DSFF). *Sempre tens d'ésser animal i criatura* (Capítol VI, p. 58).

ésser una mala peça (algú) *SV*. Dit d'una persona de comportament dolent (DSFF). *És una mala peça, creguen-ho, Arbós: ningú el coneix com jo.* (Capítol III, p. 37)

estirar-se els cabells *SV*. Sentir ràbia o remordiment (DSFF). *Algunes dones que anaren arribant ploraven desesperadament, retorcent-se les mans i estirant-se els cabells* (Capítol XIII, p. 100).

esvalotar el galliner *SV*. Torbar la pau, moure soroll on hi havia tranquil·litat (DSFF).

Fem's-e càrrec de que ara el galliner ja està esvalotat i no cal anar amb tants miraments (Capítol XVI, p. 125).

fer al cas *SV*. Ésser propi, adequat a la situació, a les circumstàncies (DSFF). *Ho tens entès*

ara lo que fa al cas? (Capítol X, p. 84).

fer campana *SV*. Faltar a l'escola i, per extensió, a una obligació diària/deixar d'assistir a

una classe, a l'escola (DSFF). *Un dia l'Ivo ens induí, a mi i a en Pep, a fer campana per anar al bosc a cercar nius* (Capítol II, p. 24)

fer de lloca *SV*. Encobrir/ encobrir o ajudar un lladre o un criminal (DSFF). *S'hi estava*

escolant algun cristià germà vostre, martiritzcat pels saions, als quals qui sap quants de vosaltres haureu fet de lloques (Capítol I, p. 16).

fer el cor fort *SV*. Procurar tenir valor/ sobreposar-se a les adversitats amb la força de la

voluntat (DSFF). *Que no hi hagi terra que es dragui a semblant bèstia! Emperò fes el cor fort, fill, i buscarem la torna, que no maduren pas totes per Sant Joan* (Capítol XIII, p. 100).

fer el pes (a algú) *SV*. Satisfer, convèncer (DSFF). *Però lo que féu el pes, deixant-nos*

esborronats a tots pes les circumstàncies que l'acompanyaren i posant a l'Arbós a punt de desesperació (Capítol XVII, p. 135).

fer embuts *SV*. No parlar clar/ parlar d'una manera confusa o incompleta (DSFF). *Què et*

costava de parlar net i clar i no fer embuts com una criatura (Capítol X, p. 82).

fer l'aleta (a algú) *SV*. Afalagar insistentment (algú) per guanyar-li la voluntat, abellir-lo a

fer una cosa, recaptar-ne a favor (DSFF). *Aixís que ullava una peça de caça ben apetitosa, no parava de fer-li l'aleta fins a tenir-la* (Capítol II, p. 28).

fer l'ull viu *SV*. Estar molt atent i vigilant/ avivar l'enteniment (DSFF). *Cal que facis l'ull*

viu, perquè o molt m'erro o serà el primer blanc a que apuntarà (Capítol XI, p. 86).

fer la figa *SV*. Moure's una cosa per insuficiència d'estabilitat, per fluixedat (DSFF). *A*

l'hora del rebre, sempre ens tocava a nosaltres, fent-nos ell encara la figa (Capítol II, p. 23).

fer miques (alguna cosa) *SV*. Trencar, reduir, a miques (DSFF). *Igual que el comprador que,*

ajustant el preu d'una ampolla, la veu fer-se a miques en mans del vidrier (Capítol XV, p. 124).

fer pols (alguna cosa) *SV*. Esmicolar alguna cosa en fragments diminuts, destruir-la/ destruir alguna cosa, reduir-la a no-res (DSFF). *Emperò, sempre que en queia un, se n'alçava un altre que li feia la pols* (Capítol VI, p. 54).

fer un bot *SV*. Sobresaltar-se/ l'esperit, experimentar una commoció violeta (DSFF). *Al tombar la carena, el cor me féu un bot: el molí cremava* (Capítol XII, p. 96).

fer vores (a algú) *SV*. Apartar-se per deixar pas a algú (DSFF). *És un bribó que no tem ni a Déu ni al diable, però que, quan se li ensenyen les dents, fa vores!* (Capítol VIII p. 66).

fer-li la peça (a algú) *SV*. Agradar/ satisfer (DSFF). *La noia, te l'has poguda ben mirar i conèixer, tu sabràs si et fa la peça* (Capítol X, p. 83).

fer-ne una de grossa *SV*. Fer un disbarat o una malifeta important (DSFF). *Ja t'asseguro que me l'has fet grossa: no m'ho esperava pas de tu* (Capítol IV, p. 41).

fidel com un gos *SA*. Extremadament fidel (DSFF). *Com gos fidel que llepa els peus de l'amo engrillonat* (Capítol XIX, p. 143).

fit a fit *SN*. Fixament, amb la vista fixa (DSFF). *Li deia l'Ivo mirant-se'l fit a fit, amb son posat de pocapena* (Capítol VI, p. 54).

gastar la pólvora en salves *SV*. Emprar mitjans del tot ineficaços per a aconseguir el fi proposat (DSFF). *Encara que teníem l'enemic a tret de bala, tot era gastar pólvora en salves* (Capítol XV, p. 119).

girar en rodó *SV*. Girar-se completament respecte a les persones amb qui s'està i anar-se'n (DSFF). *Horroritzat d'ell i de mi, vaig girar-me en rodó, anant a caure mig recolzat sobre les roques del llit del torrent, sense ni recordar-me d'anar a buscar el rastre de l'Esparver* (Capítol XXII, p. 179).

guanyar-se el cor (d'algú) *SV*, conquistar la voluntat d'altri/ captivar-li la simpatia, l'afecte (DSFF). *Amb el seu garbo en el dir i en el fer, que tan sovint arribava als límits del desvergonyiment, havia ja guanyat el cor de la molinera* (Capítol IV, p. 42).

guanyar-se la vida *SV*. Treballar a sou, guanyar per a viure (DSFF). *Mentres se guanyi la vida i les orgues li vagin com ara* (Capítol III, p. 35).

haver-hi roba estesa *SV*. Haver-hi present algú, davant qui no convé de parlar d'alguna cosa; sobretot haver-hi infants innocents o gent incauta que podria repetir allò que sentís (DSFF). “*Compte, que hi ha roba estesa!*” (Capítol VI, p. 55).

llarg d'ungles *SA*. Lladre/ ésser lladre, tenir propensió a robar (DSFF). *I si hi he vingut és perquè no et creia tan llarg d'ungles i tan curt de modors* (Capítol VIII p. 71).

llaurar tort *SV*. Portar-se malament, obrar de mala manera (DSFF). *D'una mestressa feïnera i endreçada, baldament ma posi les peres a quarto, que prou ho necessita qui com jo està tan fet a llaurar tort* (Capítol X, p. 83).

mal pas *SN*. Situació difícil (DSFF). *Va ser un mal pas, més a més que no creia an aquell tan mal amic i tan brètol* (Capítol X, p. 82).

menjar-se (algú) a petons *SV*. Besar algú repetidament/ besar algú, acariciar-lo, extremosament (DSFF). *Me presentà a la seva tante, que la rebé plorant i menjant-se-la a petons* (Capítol XI, p. 90).

mesurar les paraules *SV*. Conformar a una mesura determinada, moderar (DSFF). *Mes, cregues-ho, si jo et pogués parlar sense haver de mesurar les paraules com qui no sap el terreno que trepitja* (Capítol X, p. 81).

molta fressa i poca endreça *SCoord*. Es diu quan trona molt i no arriba a ploure, o quan es fa molt de soroll o preparatiu i no es fa res de profit (DSFF). *Ja veieu la feïna dels trabucaires d'avui al dia: molta fressa i poca endreça* (Capítol VI, p. 53).

no cantar-se'n gall ni gallina *SV*. D'algú o d'alguna cosa, haver-se acabat i no quedar-ne gens ni mica/ no haver-n'hi rastre (DSFF). *Des de l'estenallada de Brull no se'n canta gall ni gallina* (Capítol XXIV, p. 193).

no deixar res per verd *SV*. Agafar-ho, aprofitar-ho tot sense excepcions (DSFF). *Aprofitaven tota ocasió per donar un cop de mà, no deixant res per verd* (Capítol XVII, p. 134).

no ésser-hi tot *SV*. No tenir el seny complet (DSFF). *Semblava no ser-hi tot* (Capítol VI, p. 55).

no perdre (algú o alguna cosa) de vista *SV*. No cessar de mirar algú o alguna cosa/ vigilar-lo estretament/ vigilar, estar alerta (DSFF). *No perdia d'ull a l'airosa pubilla que,*

saltironant pels pedruscalls i còdols de l'estreta via, no parava de garlar amb veu alta amb uns i altres (Capítol IV, p. 40).

no saber-se treure les paraules de la boca *SV*. Eloqüent (ant.) / parlar d'una manera no eloqüent (DSFF). ***No et saps treure les paraules de la boca*** (Capítol VI, p. 56).

no servir per a llop ni per a ovella *SV*. No ésser útil per a res (DSFF). *Que no servia per a llop ni per a ovella* (Capítol XXII, p. 175).

no tocar-hi *SV*. Mancar el seny (DSFF). *Començaren, com qui no hi toca, a fer gemegar una gralla i un violí que a posta portaven amanits* (Capítol I, p. 20).

nuar-se-li la gola (a algú) *O*. *Fer-se un nus a la gola/ algú, sentir com un impediment a la gola que el priva de parlar* (DSFF). *Jo no podia pas dir res perquè la ràbia em nuava la gola i no feia més que mastegar renecs* (Capítol XIII, p. 101).

per grat o per força *SCoord*. Tant si es vol com si no es vol (DSFF). *Si no m'haguessin plagut els teus andandis, prou t'hauria esquivat, de grat o per força* (Capítol X, p. 83).

plantar cara (a algú) *SV*. Oposar-se a algú, fer-hi resistència, tractar-lo agressivament/enfrontar-se, oposar resistència (DSFF). *I que no fugia pas sempre, sinó que sovint plantava cara i aprofitava el temps per a donar algun cop de mà més o menys afortunat* (Capítol XVI, p. 128).

portar-la votada (a algú) *SV*. Tenir malvolença envers algú (DSFF). *Ja de temps que se la portaven votada, i allí, per qüestions d'una mossa, anaren a capgirells* (Capítol II, p. 28).

posar (alguna cosa) **en boca** (d'algú) *SV*. Atribuir allò que hom ha dit a una altra persona (DSFF). *Que Déu la tinga al cel, que per broma sempre li agradava tenir-ne quatre o cinc en ronda, i abans no va donar-me el sí no em va pas fer pretenir poc ni gaire; però, fora d'això, ni de fadrina ni de casada, mai ningú se la va mal posar en boca per res* (Capítol X, p. 78).

posar-li ses peres a quarto (a algú) *SV*. Fer entrar algú per les vies de la legalitat o de l'obediència, castigar-lo o amenaçant-lo (DSFF). *D'una mestressa feïnera i endreçada, baldament ma posi les peres a quarto, que prou ho necessita qui com jo està tan fet a llaurar tort* (Capítol X, p. 83).

posar-se pedres al fetge *SV*. Preocupar-se/ tenir disgust d'alguna cosa o preocupar-se'n (DSFF). D'això *no te'n posis pas cap pedra al fetge: no són pas comptes teus* (Capítol IV, p. 42).

posar-se-li la pell de gallina (a algú) *SN*. Aspecte de la pell caracterizat per l'erecció dels fol·licles pilosos a causa d'una impressió de fred, de por, d'emoció, etc. / pell esborronada sia pel fred, sia per la por, per l'emoció, etc. (DSFF). *Era un paperàs rebregat, on amb un carbó hi havia escrit tot un enfilall d'amenaçes e imprecacions en un llenguatge brui i barbre, capaç de posar pell de gallina* (Capítol XIII, p. 101)

quedar curt *SV*. Limitar-se/ no dir tot allò que es pot dir (DSFF). *Per què no les diu, si vol servir-nos, en lloc de quedar-se tan curt?* (Capítol XV, p. 117).

riure per sota el nas *SV*. Alegrar-se de quelcom sense deixar-ho veure/ riure sorneguerament (DSFF). *Rient per sota el nas com el diable amagat darrere la creu* (Capítol I, p. 15).

si fa no fa *SConj*. Aproximadament/ amb curta diferència (DSFF). *L'Ivo era, si fa no fa, de la meua edat* (Capítol II, p. 23).

tal dit, tal fet *SCoord*. Expressió per a indicar que quelcom s'ha esdevingut tal com s'havia predit (DSFF). *Tal dit, tal fet: mireu lo que hi ha* (Capítol XV, p. 116).

tallar (alguna cosa) **en rodó** *SV*. Tallar una cosa de manera que se separi completament de l'altra a què estava adherida/ en tota l'extensió del perímetre d'una cosa, d'una persona (DSFF). *Després d'això, per lo que poguéu ser, tallaria en rodó l'amistat amb l'Ivo* (Capítol II, p. 29).

tenir corretja *SV*. Saber aguantar burles, molèsties, etc. / tenir molta paciència, saber-se dominar (DSFF). *Ens les hem d'heure amb un que és tan murri com llest i que, de corretja, ne té molta* (Capítol XIV, p. 112).

tenir un gran cor *SV*. Dit per a indicar que algú és molt bondadós (DSFF). *Afortunadament, era un home d'un gran cor i, passada l'exaltació, vingué espontàneament a demanar-me perdons* (Capítol XI, p. 87).

tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú) *SV*. Desanimar/ deixar algú amb les il·lusions frustrades o sense obtenir allò que es desitjava (DSFF). *No obstant, fou el mateix Pep que acabà per tirar-me a sobre la galletada d'aigua freda* (Capítol XV, p. 117).

tocar el dos *SV*. Anar-se'n/ marxar d'un lloc (DSFF). *Beure un glop i tocar el dos* (Capítol IV, p. 45).

treure foc pels queixals *SV*. Irritar-se en extrem/ manifestar una gran indignació, irritació (DSFF). *Tot això m'ho contava en Rafel traient foc pels queixals* (Capítol XVII, p. 134).

treure un pes de sobre (a algú) *SV*. Alleugerir/ (fer) sentir-se alleujat (DSFF). *Com home que vol treure's de sobre un pes, digué somrient, amb la convicció de que donava un argument de pes al seu propi contrincant* (Capítol XV, p. 117).

veure clar *SV*. Percebre clarament (DSFF). *Perquè tot això que diu encara no ho veig pas clar* (Capítol XVIII, p. 138).

5. COROL·LARI

Amb aquest estudi lexicogràfic de *La punyalada* de l'edició d'Antònia Tayadella, es pot destacar la riquesa de la llengua de l'autor i que aquesta obra és un clar testimoni del parlar del segle XIX. Amb aquest llibre, Marià Vayreda finalitzarà la seva trajectòria vital i es consagrarà com un dels escriptors catalans més importants del tombant del segle XIX i XX.

Tanmateix, s'ha de posar en relleu que Vayreda inicialment es va endinsar en el món de l'art com a pintor i va dedicar els darrers tretze anys de la seva vida a la literatura. No obstant això, la seva obra és valuosa i ho demostra en dues grans obres mestres: *Records de la darrera carlinada* i *La punyalada*.

La punyalada és una novel·la extraordinària en la qual l'argument queda a un segon pla per entrar en el complex camí de l'anàlisi psicològica, en l'evolució mental del protagonista. El món interior del personatge troba un correlat exterior amb el paisatge feréstec de la Garrotxa.

A través del glossari espero haver donat el significat precís a mots i expressions que podien ser equívocs i, així, haver ajudat a fer més entenedora la novel·la. Aquest estudi deixa constància que l'escriptor era un mestre de les paraules. A través del lèxic propi dels garrotxins, els adjectius, la fraseologia, la descripció del paisatge i els noms simbòlics dels personatges construeix una de les grans novel·les d'inicis del segle XX a Catalunya.

Joan Coromines admirava a Vayreda per la puresa de la seva llengua. El "puríssim olotí" era "escriptor ric i culte, estilista i narrador de primer ordre" (BONADA 1999:49). A més, considerava que era un escriptor excel·lent perquè es negava a usar un lèxic que no fos el propi i assegurava que la seva llengua era la millor parla del segle XIX.

Així doncs, en aquest estudi s'ha pogut apreciar la naturalitat de l'estil de l'autor, s'ha deixat testimoni de la procedència dialectal de Vayreda i, sobretot, de l'enriquiment que aquesta aporta al patrimoni lingüístic.

6. FONTS BIBLIOGRÀFIQUES I DE CONSULTA

BACARDIT, R., CASSANY, E., DOMINGO, JM., GIBERT M., MAS J., PINYOL R., SALA, JM., SANTANACH, J. *Història de la literatura catalana: literatura contemporània (I). El vuit-cents*. Editorial Barcino, 2018.

CASACUBERTA, Margarida. *Sang nova, de Marian Vayreda: novel·la 'muntanyenca' i 'nacional de Catalunya'*. Girona: Diputació de Girona, 2017.

DASCA, Maria. «Una “Quimera estranya”. Una lectura de la novel·la. "La punyalada" (1903) de Marià Vayreda». *Marges, Els: revista de llengua i literatura*, [en línia], 2014, Núm. 103, p. 120-36, <https://www.raco.cat/index.php/Marges/article/view/318935> [Consulta: 02-05-2021].

FERRANDO. Antoni. i NICOLÁS, Miquel. *Història de la llengua catalana*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 2005.

MESEGUER, Lluís; GARÍ, Joan. «Metàfora i fraseologia en el discurs costumista: Santiago Rusiñol i Marià Vayreda». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, [en línia], 1995, Núm. 18, p. 133-64, <https://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/299059> [Consulta: 05-05-2021].

PLA i ARXÉ, Ramon. «[Ressenyes] Edició rigorosa de La punyalada de Marià Vayreda». *Anuari Verdaguier*, [en línia], 2005, Núm. 13, p. 447-50, <https://www.raco.cat/index.php/AnuariVerdaguier/article/view/81550> [Consulta: 27-04-2021].

SOLÀ, J., GAROLERA, N., RUSINÉS, E., TOBELLA., A. *L'obra de Joan Coromines: cicle d'estudi i homenatge*. Sabadell : Fundació Caixa Sabadell, 1999

TAYADELLA, Antònia. *La novel·la realista*, dins Martí de RIQUER, Antoni COMAS, Joaquim MOLAS, *Història de la literatura catalana*, vol. VII (ed. Ariel, Barcelona 1986.

TAYADELLA, Antònia. *Sobre la literatura del segle XIX*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2012.

VAYREDA, Marià. *La punyalada* [a cura d'Antònia TAYADELLA]. Barcelona: Proa, 2004.

VAYREDA, Marià. *La punyalada* [edició a cura de Jaume VILA]. Barcelona: Barcanova, 1993.

Diccionaris:

ALCOVER, ANTONI MARIA; MOLL, FRANCESC B. 2001-2000 (1985). *Diccionari català-valencià-balear* [en línia]. Barcelona-Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Catalans-Moll. <https://dcvb.iec.cat>

Diccionari de la llengua catalana de l'IEC. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [versió 2019 en línia]. <https://dlc.iec.cat>

ESPINAL, MARIA TERESA (2004, 2006). *Diccionari de sinònims de frases fetes*. Versió en línia feta per Pere Orga (2018). Universitat Autònoma de Barcelona. <https://dsff.uab.cat/>

